

Обрађивач: Одјељење за развој и међународне пројекте

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ГРАДА ГРАДИШКА ЗА ПЕРИОД 2021-2027. ГОДИНЕ

Градишка, новембар 2022. године

Садржај

1. Увод	3
1.1 Приступ изради стратегије развоја.....	3
2. Стратешка платформа	5
1.2 Ситуациона анализа	5
a) Географски положај и природне карактеристике	5
b) Демографске карактеристике и кретања укључујући стање дијаспоре	9
c) Преглед стања и кретања у економији укључујући и потенцијале и учешће дијаспоре 12	
d) Преглед стања и кретања на тржишту рада.....	29
e) Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја	35
f) Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга	45
g) Заштита околиша/животне средине укључујући смањење ризика од катастрофа/несрећа.....	51
h) Стање просторно планске документације.....	55
i) Анализа буџета и пројекције средстава за финансирање реализације стратегије развоја	56
1.3 SWOT анализа и стратешко фокусирање.....	63
1.4 Визија развоја и стратешки циљеви, са индикаторима	67
3. Приоритети и мјере са индикаторима	71
4. Кључни стратешки пројекти	76
5. Опис унутрашње и међусобне усклађености стратешког документа	78
6. Оквирни финансијски план	85
7. Оквир за спровођење, праћење, извјештавање и вредновање стратегије развоја.....	88
8. Прилози	91
8.1. Сажети преглед стратешких циљева, приоритета и мјера у стратешком документу....	91
8.2. Детаљан преглед мјера	102

1. Увод

Стратегија развоја Градишке за период од 2019 до 2027. године представља кључни стратешко-плански документ којим се усмјерава развој локалне заједнице у три најважнија аспекта: економском, друштвеном и аспекту животне средине. Она је системски инструмент за проактивно и одговорно управљање локалним развојем и представља обједињени, финални резултат фазе планирања, с једне стране, и главно полазиште за фазу имплементације, с друге стране. У њој се дефинишу стратешки фокуси и циљеви развоја, те планирају пројекти и мјере за њихово остваривање. Стратешки документ може значајно олакшати приступ средствима Европске уније и других међународних и домаћих развојних фондова, јер даје јасну слику усаглашеног плана развоја локалне заједнице.

Реализација процеса израде стратегије одвија се у оквиру Пројекта локалног интегрисаног развоја (ЛИР), који представља заједничку иницијативу Европске уније (EU) и Развојног програма Уједињених нација (UNDP).

У изради документа примијењен је партиципативни приступ, јер водећу улогу уз Развојни тим Града Градишка има и Партнерска група за развој Градишке, у коју су укључени представници различитих друштвених актера, као што су привредници, јавне институције и невладине организације.

Рад на изради Стратегије одвијао се у другој половини 2018. године, а након усвајања нацрта и проведене јавне расправе, Скупштина града је усвојила документ на сједници одржаној 27.12.2018. године.

За методолошко вођење процеса израде, модерацију и квалитет докумената у току припреме Стратегије развоја задужена је Агенција за развој предузећа *Еда* из Бање Луке (www.edabl.org).

1.1 Приступ изради стратегије развоја

При изради Стратегије развоја Градишке користи се методологија за планирање интегрисаног локалног развоја (МиПРО), која је препоручена општинама и градовима од стране Владе Републике Српске и Савеза општина и градова РС.

Ова методологија се заснива на два основна принципа: одрживости и социјалне укључености, промовишући модел развоја који комбинује економски просперитет са социјалном укљученошћу без прекомјерног искориштавања природних ресурса. Одрживост као принцип интегрише економски и аспект животне средине, док принцип социјалне укључености подразумијева једнаке шансе за све и правичност у смислу идентификовања потреба и интереса маргинализованих и социјално осјетљивих група становништва.

Главне карактеристике методологије су интегрисани приступ и обезбјеђивање учешћа заједнице у креирању стратегије. Интегрисани приступ се остварује хоризонтално, усклађивањем циљева и интервенција у секторима економског развоја, друштвеног развоја и животне средине, али и вертикално, усклађивањем са стратешким документима виших нивоа.

Осим кроз рад Развојног тима и Партнерске групе за развој Градишке, учешће заједнице се обезбјеђује кроз рад секторских група, које имају кључну улогу у изради секторских развојних планова и ширег локалног развојног партнерства, које разматра стратешку оријентацију града

и нацрт Стратегије развоја, када се документ комплетира. Одлуке о усвајању нацрта и приједлога Стратегије развоја доноси Скупштина града Градишка.

При изради стратешког документа Града Градишка, у потпуности је остварен интегрисани приступ, уз интензиван рад секторских група и укљученост Градског развојног тима који је, уз експертску подршку, формулисао коначни текст документа.

Након извршене евалуације Стратегије развоја града Градишка за период 2014 – 2020, градско руководство се усагласило са представницима UNDP – ЛИР Пројекта да се умјесто планиране ревизије постојећег стратешког документа, по убрзаном поступку, поштујући МИПРО методолошки оквир, ипак приступи изради потпуно нове Стратегије развоја која би обухватила период 2019 – 2027 (усаглашавање је извршено са временским оквиром ЕУ, који завршава 2027. године).

Рјешењем Градоначелника од 20.6.2018. године дефинисан је коначан састав раније формираног Градског развојног тима који је покренуо процедуру у сарадњи са Партнерством за развој града Градишка, формираним у априлу 2017. године и активираним са почетком израде Стратегије развоја града. Формиране су и секторске групе за економски развој, друштвени развој и заштиту животне средине, које су у даљем оперативном раду дале значајан допринос садржају стратешког документа.

Свој допринос изради Стратегије развоја, поштујући партиципаторни приступ примијењен током цијелог процеса, дали су и представници рањивих група својим учешћем на тематским радионицама, а прилику за свој допринос имали су и остали становници града те представници дијаспоре, који су релевантне информације могли добити путем локалних медија и јавне расправе проведене у првој половини децембра 2018. године, односно путем друштвених мрежа, кампањом намијењеном за становнике Градишке који тренутно бораве у иностранству.

Полазни елемент стратегије је њен стратешки дио, дефинисан кроз стратешку платформу која обухвата социо-економску анализу, стратешке фокусе, визију развоја и стратешке циљеве интегрисаног развоја.

На изради секторских планова развоја економије, друштва и заштите животне средине првенствено се ангажовао Градски развојни тим путем секторских група у чијем су саставу били и представници јавног, приватног и невладиног сектора. У интеграционом процесу обједињени су и усклађени секторски планови, на основу којих је дефинисан и оквирни трогодишњи план имплементације са индикативним финансијским оквиром (1+2 године), укључујући и план развоја организационих капацитета и људских потенцијала неопходних за процес имплементације Стратегије.

У циљу омогућавања ефикасне имплементације Стратегије, финансијски оквир Стратегије је усклађен са буџетом Града и очекиваним екстерним изворима финансирања.

У јуну 2022. године Градски развојни тим, уз помоћ консултаната, извршио је усаглашавање Стратегије развоја Града Градишка, за период 2019-2027, са Законом о стратешком планирању и управљању развојем („Службени гласник РС“, број 63/21) и Уредбом о стратешким документима („Службени гласник РС“, број 94/21). Суштина стратегије није мијењана, већ је структура Стратегије усаглашена са чланом 16. наведене Уредбе. Период на који се односи ажурирана Стратегија је 2021-2027. година, док је у индикативном финансијском плану, као и

код полазних вриједности индикатора, базна година 2020. Промјене, односно допуне у усаглашеној Стратегији развоја Града Градишка, за период 2021-2027. година односе се на следеће:

- За утврђене индикаторе стратешких циљева и приоритета допуњени су подаци за полазне и циљне вриједности (базна година 2020, а циљна година 2027.);
- Утврђени су индикатори на нивоу мјера и њихове полазне (2020. година) и циљне вриједности (2027. година);
- Идентификовани су кључни стратешки пројекти;
- Као прилог урађена су два документа и то: Сажети преглед Стратегије развоја и Детаљан преглед мјера.

Усаглашавање Стратегије развоја урађено је због примјене новог Закона о стратешком планирању и управљању развојем у Републици Српској („Службени гласник РС“, број 63/21) и Уредби о спроведбеним документима у Републици Српској („Службени гласник РС“, број 8/22).

2. Стратешка платформа

1.2 Ситуациона анализа

а) Географски положај и природне карактеристике

1.2.1.1 Кључне историјске чињенице

Насељено мјесто Градишка се, према писаним документима, први пут помиње прије нешто више од 700 година, тачније 1295. године, и то под називом Градишки Брод. Међутим, живот на простору садашњег градског насеља, у ближој и широј околини, датира још од праисторијског доба. Из далеке историјске прошлости на подручју града Градишка је најпознатије сојеничко праисторијско насеље у Доњој Долини.

Археолошким истраживањима утврђено је да је најстарије језгро Градишке, као насељеног мјеста, простор данашњег централног парка и болничког круга. Римљани су ово мјесто (Servitium) изабрали за једно од својих значајних насеља због позиције на раскршћу два магистрална римска пута, те као средиште савске римске флоте.

По службеној историографији заснованој на подацима византијског цара Константина Порфирогенита Словени су на ту локацију стигли у 7. вијеку и то из Полабља. Још прво помињање Градишке („Градишки Брод“) означава је као мјесто гдје се броди - прелази Сава. Године 1330. спомиње се и слободна варош Градишка у жупи Врбас.

Градишка је пала под турску власт негдје између 1535. и 1537. године и остала под Турцима све до 1878. године, изузевши три краћа периода када је била под Хабзбуршком монархијом (1688 - 1693, 1716 - 1741 и 1789 - 1797). Евлија Челебија око 1660. године спомиње у Градишци паланку (дрвена тврђава), док је тек 1767. године изграђено камено утврђење које су Турци назвали Бербир. Због положаја на граници између двије империје ту су се водиле честе борбе све до 1878. године, када је Аустро-Угарска преузела власт у Босни и Херцеговини.

У намјери да ојача своју власт, аустроугарска власт је вршила колонизацију становништва из других дијелова своје државе и европских земаља. У периоду 1879 – 1898 досељеници су на простору градишког среза формирали шест нових насеља: Нова Топола (Windhorst), Врбашка, Дубраве, Ђелиновац, Трошељи и Миљевачка Козара. Генерално, у периоду аустроугарске владавине долази до интензивнијег економског и социјалног развоја читавог среза.

Након Првог свјетског рата и стварања заједничке југословенске државе 1918. године простор данашњег града Градишка остаје првенствено аграрни крај.

Други свјетски рат је довео до великог демографског и материјалног пустошења, посебно у поткозарском дијелу града. Послије 1945. године простор града Градишка је доживио потпуну економску и друштвену трансформацију, кроз убрзање процеса урбанизације, индустријализације и деаграризације.

Географско комуникацијске карактеристике, природне одлике и ресурси

Град Градишка се налази у сјеверозападном дијелу Републике Српске и Босне и Херцеговине. Њена територија је смјештена између $44^{\circ} 56' 24''$ и $45^{\circ} 14' 18''$ сјеверне географске ширине и $16^{\circ} 54' 16''$ и $17^{\circ} 27' 39''$ источне географске дужине. Граничне јединице локалне самоуправе из Републике Српске су Бања Лука, Козарска Дубица, Лакташи, Приједор и Србац. Сјеверна граница града (ријека Сава) уједно представља и државну границу са Републиком Хрватском и Европском унијом.

Слика 1 - Положај града Градишка на европском континенту

Извор: др Бранислав Бијелић

Површина града Градишка износи $761,65 \text{ km}^2$, чиме учествује у површини РС са око 3%, а БиХ са око 1,5%. Простор града Градишка је одувијек имао изузетан саобраћајно – географски положај, што је видљиво из чињенице да су се преко ове територије укрштала два магистрална

римска пута. У данашње вријеме град Градишка је једина јединица локалне самоуправе у РС и БиХ на чијој се територији или у њеној непосредној близини стичу четири вида транспорта (друмски, жељезнички, водни и ваздушни). Изградњом аутопута Бања Лука – Градишка 2011. године и аутопута Бања Лука – Добој 2018. године, оснажена је позиција града као "врата РС и БиХ", док ће завршетком изградње моста преко ријеке Саве, Градишка добити максимални саобраћајни значај. На овај ће начин град Градишка и читав западни дио РС и БиХ остварити директну везу највишег путног ранга на аутопут Београд – Загреб (Е70) преко споја Окучани, односно на европски коридор 10.

На подручју града Градишка могу се издвојити двије основне рељефне цјелине: акумулативна низија Лијевча поља и Посавине, те флувијално - денудационо нискогорје источне Просаре и сјевероисточне Козаре. Низијски рељеф до 200 m чини око три четвртине површине, док је планински рељеф изнад 500 m заступљен са свега око 4% у укупној површини града.

Умјерено-континентална клима доминира већим дијелом простора града. Средња годишња температура ваздуха на метеоролошкој станици Градишка износила је 10,9 °C у периоду 1951 - 2003. У 2016. и 2017. години ова температура на истој станици прелази 12 °C. У приобаљу ријеке Саве у току године се у просјеку излучује 900 – 1.000 mm падавина, док се у околним планинским предјелима годишње излучује 1.000 – 1.300 mm воденог талога. Према А1Б сценарију климатских промјена¹ на простору града Градишка у периоду 2001 - 2030, у односу на период 1961 - 1990, очекује се пораст просјечне годишње температуре ваздуха за 0,9 - 1°C, као и смањење просјечне годишње количине падавина за 5%.

Већи дио града припада непосредном сливу ријеке Саве, док се југоисточни дио одводњава према ријеци Врбас.

Структура коришћења земљишта према CORINE LAND COVER 2012² показује да пољопривредно земљиште има доминантно учешће са 49.340,44 ha или 64,78%.

Шумско земљиште заузима 25.019,33 ha или 32,85 %, док на водно земљиште отпада 698,65 ha или 0,92%. Остатак од 1.106,29 ha или 1,45% чини неплодно земљиште (грађевинско земљиште - насеља, привредне зоне, саобраћајне површине, рудно земљиште и слично).

У оквиру пољопривредног земљишта као најзначајнијег градског природног ресурса доминирају оранице и култивисано земљиште са око 77%. Удио воћњака од 1,65 % укупне површине града Градишка је знатно изнад просјека РС и БиХ.

Према подацима из катастарског операта (2017. година) пољопривредно земљиште заузима 50.383 ha или 66,15%, шумско земљиште 20.877 ha или 27,41%, док на неплодно земљиште отпада 4.904 ha или 6,44%.

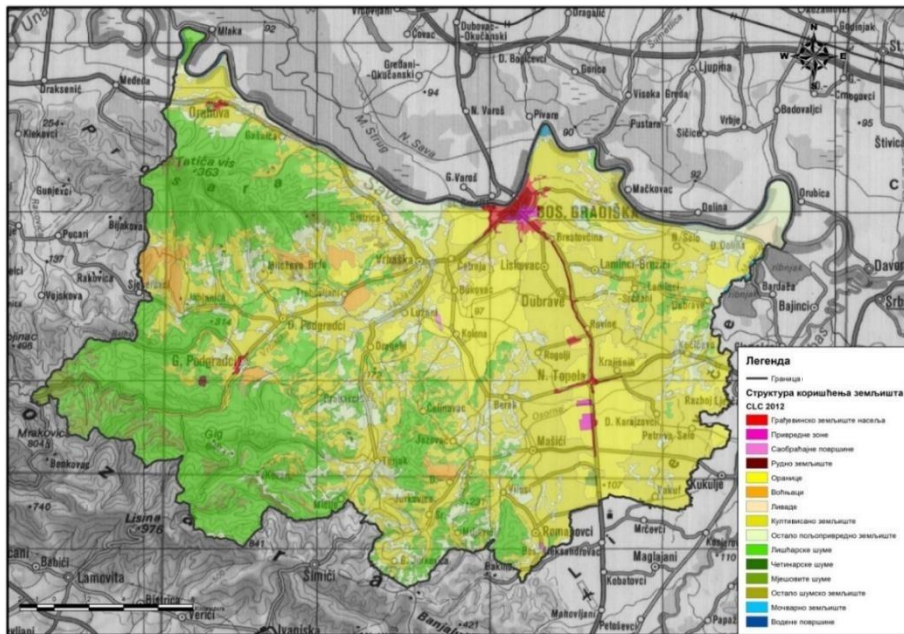
Према подацима из истог извора, у структури пољопривредног земљишта доминирају оранице са 37.311 ha или 74,05 %, док воћњаци заузимају чак 2.228 ha или 4,42 %.

У односу на податке из 2003. године видљиво је смањење учешћа пољопривредног и шумског земљишта, као и повећање удјела неплодног, првенствено грађевинског земљишта.

Слика 2 - Структура коришћења земљишта града Градишка 2012. године

¹ Међувладин панел за климатске промјене (IPCC) је у посебном извјештају о сценаријима емисија (SRES) дефинисао различите сценарије од којих се А1Б односи на пројекцију уравнотеженог развоја свих извора

² Подаци о земљином покривачу са стањем 2012. године, сачињени од CORINE (координација информација о човјековој околини) програма иницираног од Европске агенције за заштиту околиша.

Извор: др Бранислав Бијелић, на основу података CORINE LAND COVER 2012

Од водних ресурса на подручју града Градишка нарочито се истичу ријека Сава и група водних тијела подземних вода "Лијевче поље". Ријека Сава представља транзитни водоток који у дужини од 58,78 km протиче сјеверним ободом града. Најзначајнија притока је Јабланица, која са водотоцима Врбашка, Лубина и Јурковица одводњава већину брдско - планинског дијела града Градишка. У Лијевче пољу је развијена каналска мрежа у којој најзначајнију улогу има канал Осорна - Борна – Љевчаница. Прорачуната билансна резерва у оквиру групе водних тијела подземних вода "Лијевче поље" износи 3 m³/s.

Досадашња геолошка истраживања показала су да на простору града постоје депозити угља, цигларске глине, техничког грађевинског камена, као и појаве кварца, бакарних и живиних минерализација, те архитектонски украсни камен. Лежиште цигларске глине налази се у дијелу алувијалних наслага на локалитету Бок Јанковац. Технички грађевински камен – дијабаз је присутан на више локалитета на подручју Козаре. Највећи масив је у реону Трнова – Вучијак, гдје се налази један од највећих каменолома у РС. Организована експлоатација пијеска и шљунка врши се у кориту ријеке Саве. У Лијевче пољу постоји велики број напуштених шљункара. Архитектонско - грађевински (украсни) камен може се пронаћи на више локалитета на подручју брдског масива Просаре унутар зоне "тракастих" кварцита, али се не експлоатише на организован начин.

Простор града Градишка има вијековима изузетан саобраћајно-географски значај. На њеној територији или у непосредној близини стичу се све главне врсте транспорта: друмски, ваздушни, водни и жељезнички.

Међународни друмски гранични прелаз је најфреквентнији у БиХ и представља својеврсна врата према Европској унији. Његов значај ће се додатно увећати са изградњом и пуштањем у рад новог моста преко ријеке Саве и граничног прелаза на траси аутопута од Бањалуке према Окучанима, као споју на аутопут Београд-Загреб.

Велико природно богатство чини квалитетно пољопривредно земљиште површине око 500 km², као и богатство водотокова сливног подручја ријеке Саве. Градишка има прворазредан потенцијал у свом географском положају и инфраструктури, а ефектуирање овог потенцијала и његово стављање у функцију локалног развоја представља значајан стратешки изазов.

b) Демографске карактеристике и кретања укључујући стање дијаспоре

Укупан број становника и домаћинства

Према коначним резултатима Пописа становништва у РС 2013. године на подручју града Градишка живи 49.196 становника у 16.939 домаћинства, што је, међу јединицама локалне самоуправе у РС, сврстава на седму позицију по популационој величини.

Просјечна величина домаћинства је 2,9 становника, што је изнад просјека РС. Према подацима Републичког завода за статистику од средине 2017. године, број становника града је смањен и процјењује се на 48.109.

На простору града Градишка у периоду 1948 – 1991, број становника је непрекидно растао те је 1991. године износио 59.974. У овај број је укључено и становништво које је живјело у иностранству (4.087 становника), тако да је реалан популациони пад у периоду 1991 – 2013 износио око 12%.

Структура становништва

Просјечна старост становништва града Градишка је 2013. године износила 42,65 година, што показује да је градска популација ушла у фазу дубоке демографске старости. Удио младог становништва износи свега 13,33%, док је удио старог становништва чак 18,14%. Оваква старосна структура је посљедица великог пада наталитета и негативног миграционог салда у периоду након Другог свјетског рата, а посебно након 1991. године.

Удио женског становништва 2013. године је порастао на 51,33%, што се може објаснити ратним губицима мушког становништва.

Процент неписмених је 2013. године био нешто изнад просјека РС, док је учешће високообразованог становништва значајно испод просјека РС³. Удио компјутерски писменог становништва је такође испод републичког просјека, са 28,58% на територији града Градишка у односу на 31,71%, што је просјек Републике Српске.

Просторни распоред становништва

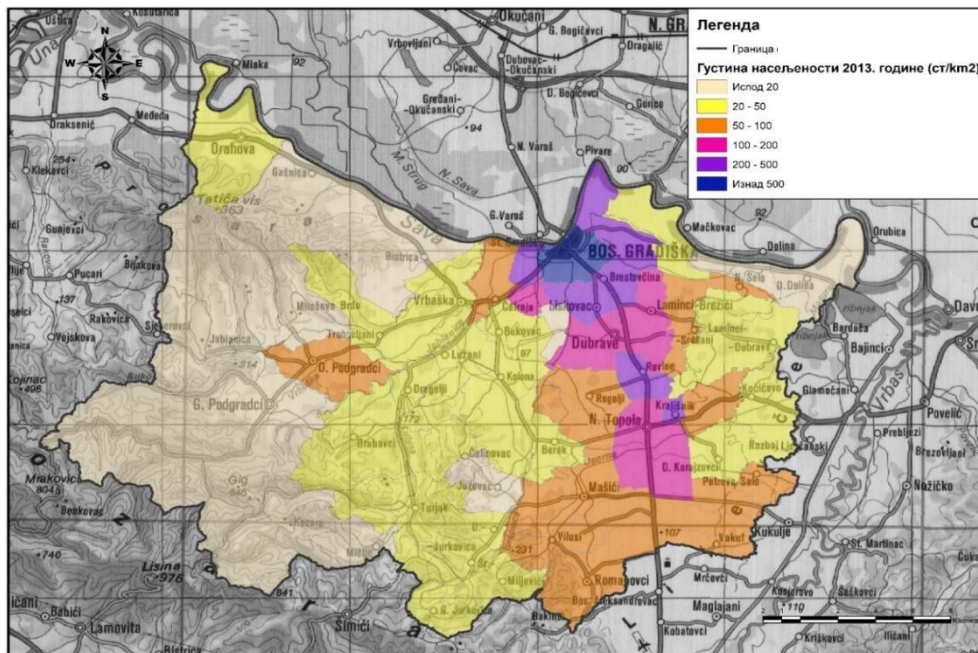
На подручју града Градишка постоји 68 насељених мјеста која су организована у 56 мјесних заједница. Званично градско насеље представља Градишка у којој живи око 28% градске популације.

Насељено мјесто Нова Топола вјероватно једино испуњава комбиновани демографско–статистички критеријум за градска насеља (изнад 2000 становника уз удио непољопривредног становништва изнад 90%). Остала насељена мјеста представљају мјешовита и сеоска насеља.

Подручје града Градишка 2013. године има просјечну густину насељености од 64.59 ст/км², што је изнад просјека РС и око просјека БиХ.

³ Учешће становништва са ВСС на подручју РС је 8,66%, а на подручју града Градишка само 5,95%

Слика 3 - Густина насељености према насељеним мјестима, подручје града Градишка 2013. године

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у РС 2013. године

Претходна слика показује густину насељености према насељеним мјестима, односно распоред становништва на подручју града Градишка. Из овог графичког приказа видљиво је да је највећа концентрација становништва присутна уз магистрални пут М16 Бања Лука – Градишка, као и у самом градском насељу и приградским насељима. Већи дио брдско – планинског простора града, као и његов крајњи сјевероисточни дио уз ријеку Саву, карактерише мала густина насељености. Веома мала густина насељености (испод 10 ст/км²) присутна је на подручју насељених мјеста Козара, Мичије, Мокрице и Орубица.

Природни прираштај становништва

Вриједности природног прираштаја на подручју града Градишка су постале негативне још 1999. године и постепено су се погоршавале, да би 2016. године достигле просјечну годишњу стопу од -6,4%, што је знатно лошије од просјека РС (око -4%).

Граф 1 - Кретање природног прираштаја у периоду 1996 – 2016

Извор: Републички завод за статистику

Природни прираштај у периоду 2012 – 2016 достигао је најниже вриједности од Другог свјетског рата. У посматраном периоду на подручју града се у просјеку рађало 380 дјеце, а

умирао је 651 становник, што годишње даје 271 више умрлих од рођених особа. У односу на 1990. годину, број живорођених је у апсолутном износу пао за више од 50%, док је број умрлих порастао за више од 30%.

Миграције становништва

Према подацима Републичког завода за статистику града Градишка има позитиван салдо унутрашњих миграција (израженије досељавање из других јединица локалне самоуправе РС у Градишку, него обратно) у периоду 2007 – 2017. Негативан салдо унутрашњих миграција ипак је забиљежен 2008, 2012 и 2014. године. Иначе, позитиван миграциони салдо унутрашњих миграција у овом периоду је, поред града Градишка, присутан првенствено у градовима односно регионалним центрима РС. Основано се може претпоставити да је укупни миграциони салдо у садашњем тренутку негативан због негативног миграционог салда спољних миграција.

Становање

Укупан број пописаних стамбених јединица на подручју града Градишка 2013. године износио је 23.788 у 20.391 зграда, тако да је стамбени суфицит (број станова/број домаћинства) те године био чак 6.849 стамбених јединица (28,79%). Просјечна величина стана износила је 77,52 m². Око 89% стамбених јединица налазило се у индивидуалним стамбеним објектима, а на подручју града 2013. године пописана су 202 вишепородична стамбена објекта.

Према коначним резултатима Пописа 2013. године, старосна структура показује да је стамбени фонд града Градишка старији од просјека РС. Из ове старосне структуре видљиво је да се на подручју града годишње изгради око 150 станова у око 130 стамбених објеката.

Граф 2 - Старосна структура стамбеног фонда на подручју града Градишка 2013. године

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у РС 2013. године

У погледу опремљености инсталацијама водовода, канализације и електричне енергије, стамбени фонд града Градишка карактерише боља опремљеност од просјека РС као и мањи удео стамбених јединица без инсталација.

Нешто лошија опремљеност присутна је у погледу инсталација природног гаса и централног гријања. Тврди материјали (већином опека, камен, бетон) су доминантни у погледу носивог система објеката (зграда) и имају учешће које је изнад просјека РС.

Након веома дугог раздобља сталног раста броја становника, град Градишка од 1999. године биљежи константан и све израженији негативан природни прираштај. Иако унутрашње миграције имају позитиван салдо за град, изражен негативан салдо спољних миграција у комбинацији са старењем популације и смањењем броја новорођене дјеце, узрокује јачање тренда депопулације града. Ту чињеницу не ублажава ни стамбени суфицит и релативно добра опремљеност инфраструктурним инсталацијама расположивог стамбеног фонда, као ни повећана привредна активност и проширена понуда радних мјеста. Очито је да је један од приоритетних стратешких изазова за Градишку што хитније преокретање негативних демографских трендова и стварање квалитетних предуслова за стабилно демографско подмлађивање.

- с) Преглед стања и кретања у економији укључујући и потенцијале и учешће дијаспоре

Број и структура предузећа

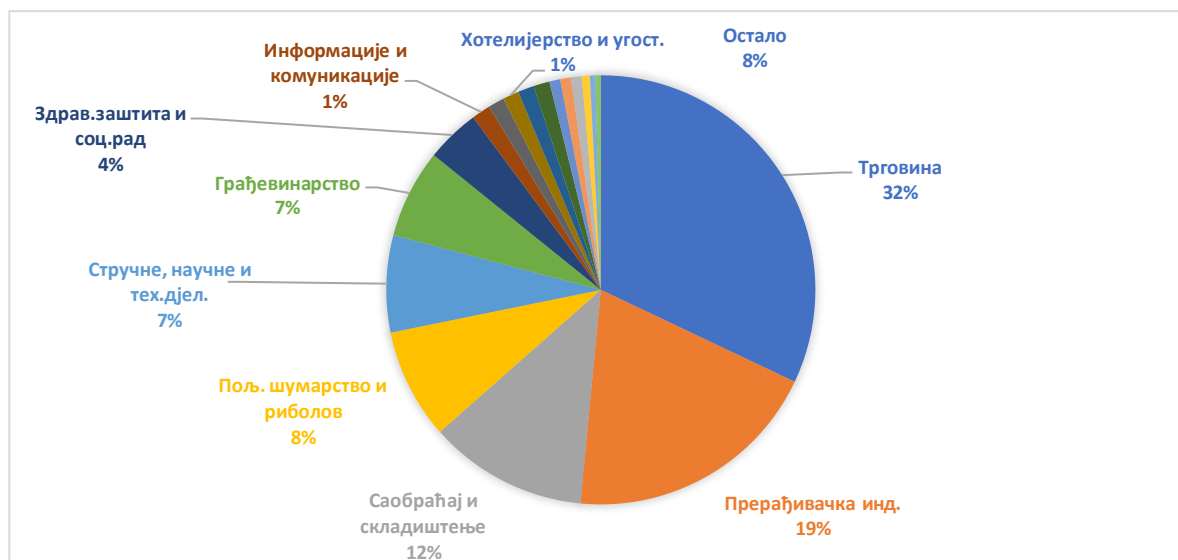
Према подацима АПИФ-а, завршне рачуне за 2017. годину на подручју града предала су 493 привредна друштва (у даљем тексту предузећа) што је за два предузећа више у односу на 2016. годину и 13 више у односу на 2015. годину.

Највећи број предузећа регистрован је у сектору трговине (32% у 2017. години), затим слиједе предузећа из сектора прерађивачке индустрије (19,5% у 2017. години) и предузећа из сектора саобраћаја и складиштења (12% у 2017. години).

У разним областима услужних дјелатности послује 71,2% предузећа, док производне дјелатности обавља 28,8% предузећа. Највећи број предузећа из услужних дјелатности чине предузећа из сектора трговине те саобраћаја и складиштења.

Према броју запослених у 2017. години, највећа предузећа регистрована на подручју града су из сектора рударства (предузеће GROSS d.o.o. које пословне активности обавља на подручју Сребренице и бави се производњом и прерадом руде олова и цинка, са преко 500 запослених) те дрвопрерађивачке индустрије (Нова дипо д.о.о. Горњи Подградци, 383 запослена и Прима ИСГ д.о.о. Градишка, са 300 запослених).

Граф 3 - Структура правних лица према дјелатности (правна лица која су предала завршне рачуне за 2017. годину)

Извор података: Информација о стању у привреди у граду Градишка за 2017. годину, према подацима из АПИФ-а

Када је у питању величина предузећа, у 2017. години на подручју града, поред ЈЗУ Болница и ЈЗУ Дом здравља Градишка, послују још три велика предузећа (са преко 250 запослених), 15 средњих предузећа (50 - 249 запослених), док 96% предузећа чине мала предузећа са мање од 50 запослених. Мала предузећа запошљавају мање од половине запослених (46,6%), средња запошљавају 25,9%, док на пет великих предузећа отпада 27,5% запослених.

Десет највећих предузећа, према броју запослених, послују у секторима: вађења руде и камена (1), текстилне индустрије (1), електроиндустрије (1), дрвопрераде (2) и металопрераде (2), уз представнике јавног сектора - Дом здравља, Болницу и Градску чистоћу.

Број и структура предузетничких радњи

У оквиру предузетничке дјелатности, у 2017. години у регистру самосталних предузетника Града Градишка регистровано је 787 предузетника што је за 3,7% више у односу на 2016. годину (759 самосталних предузетника). Жене су власници 282 предузетничке радње или 35,6% свих регистрованих радњи.

Највећи је проценат регистрованих трговачких радњи (255 самосталних предузетника или 32,4%), затим радњи из сектора угоститељства и хотелијерства (204 самостална предузетника или 25,92%) и предузетничких радњи из области прерађивачке индустрије (82 самостална предузетника или 10,4%).

У 2017. години највеће повећање броја самосталних предузетника се десило у сектору грађевинарства, 39 у 2017. години, у односу на 29 предузетника у грађевини у 2016. години, а запажен је и раст у дјелатности здравствене заштите и социјалног рада, како је и приказано у Табели 1.

Табела 1 - Регистровани самостални предузетници

ДЈЕЛАТНОСТ	2016	2017	Индекс 2017/2016	% учешћа у 2017.
Пољопривреда, шумарство и риболов	16	15	93,8%	19%
Прерађивачка индустрија	76	82	107,9%	10,4%
Снабд. водом, канализација, управљање отпадом и	3	3	100,0%	0,4%
Грађевинарство	29	39	134,5%	5,0%
Трговина на велико и трговина на мало	258	255	98,8%	32,4%
Саобраћај и складиштење	38	37	97,4%	4,7%
Дјел. пружања смјештаја припремање и послуживања	199	204	102,5%	25,9%
Информације и комуникације	2	3	150,0%	0,4%
Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	8	7	87,5%	0,9%
Стручне, научне и техничке дјелатности	32	32	100,0%	4,1%
Административне и помоћне услужне дјелатности	8	10	125,0%	1,3%
Дјелатност здравствене заштите и социјални рад	4	9	225,0%	1,1%
Умјетност, забава и рекреација	2	2	100,0%	0,3%
Остале услужне дјелатности	84	89	106,0%	11,3%
УКУПНО:	759	787	103,7%	100,0%

Извор података: Информација о стању у привреди у граду Градишка, Град Градишка, Одјељење за привреду и пољопривреду

У току 2017. године регистровано је 128, а одјављено 111 предузетника. Укупан приход активних предузетника за 2017. годину, који су предали завршне рачуне у АПИФ (78 предузетника), износио је 31,7 милиона КМ што представља раст од 33,4% у односу на претходну годину. Укупна добит из пословања предузетника износила је око 1,97 милиона КМ што представља смањење од 0,8% у односу на претходну годину, док је укупан губитак у 2017. години износио 94.846 КМ.

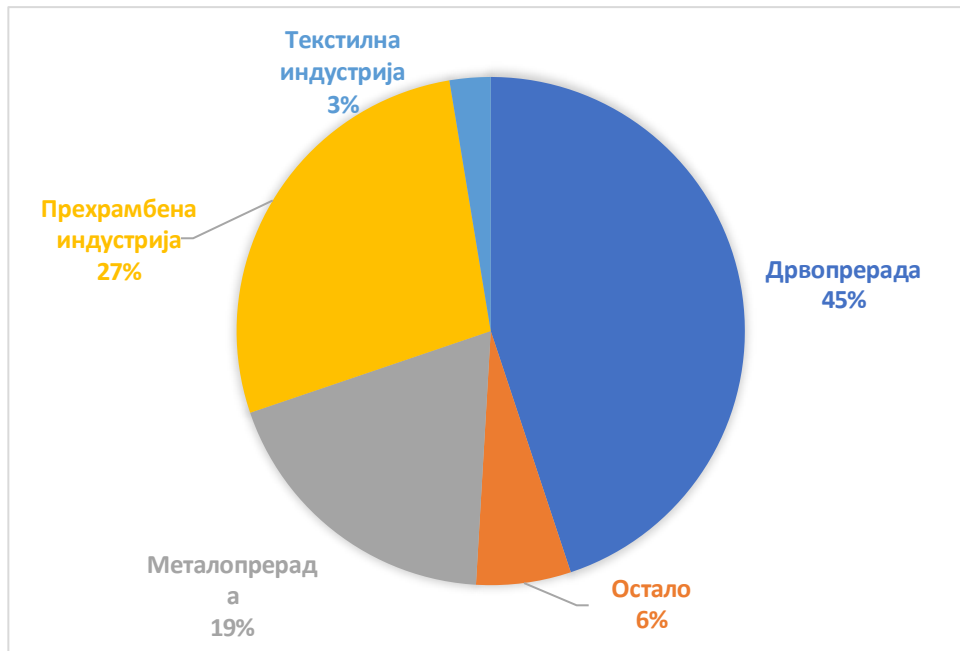
Кретање укупних прихода и просјечне плате по секторима

Кретање укупних прихода предузећа показује раст у периоду 2013 - 2017. Укупни приходи предузећа у 2017. години износили су 700,96 милиона КМ и већи су за 16,1% у односу на 2016. годину (603,88 милиона КМ) и за чак 46,6% у односу на 2013. годину (478,28 милиона КМ). Повећање прихода се углавном односи на повећање укупних прихода предузећа из два сектора која остварују највећи проценат прихода, односно предузећа из сектора трговине (38% укупних прихода у 2017. години) и прерађивачке индустрије (34% укупних прихода у 2017. години), чија је структура приказана у Графу 4.

Као и у већини других општина у БиХ, највећи удио у укупним приходима остварује трговина, са сса. 38% у 2017. години, што је ипак 2% мање у односу на претходну годину.

Са друге стране, поред трговине, значајан удио у оствареним приходима остварује и прерађивачка индустрија са 34% у 2017. години или 2% више у односу на претходну годину.

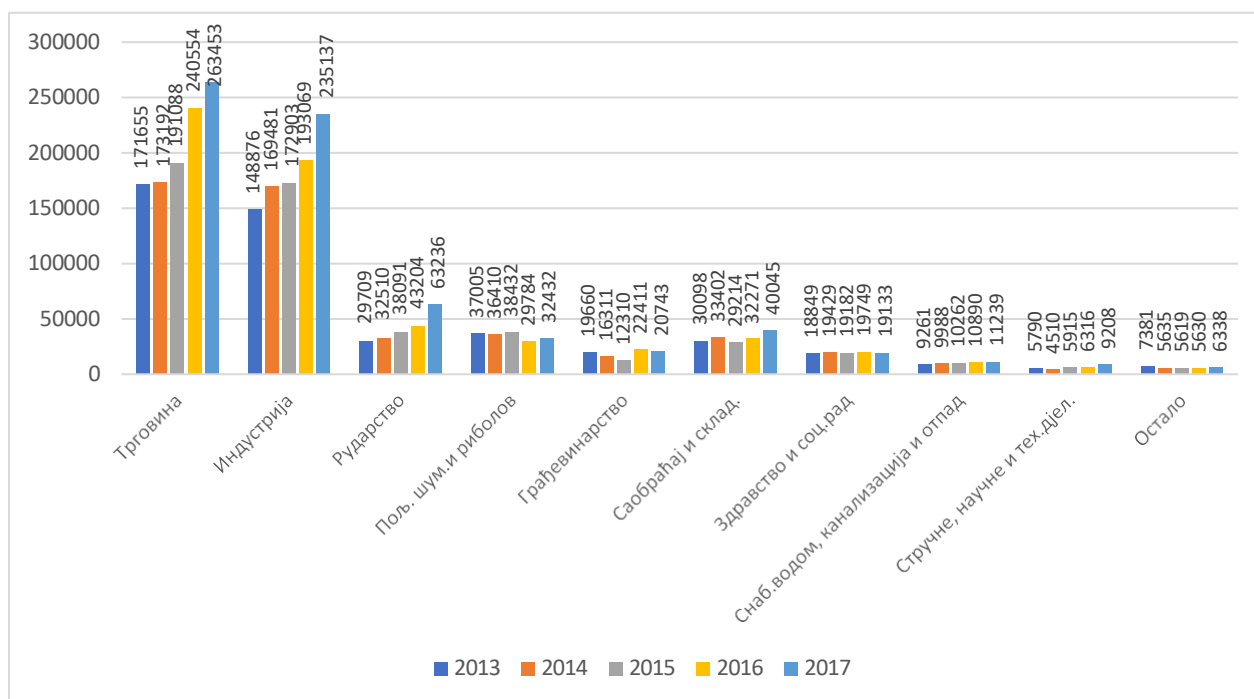
Граф 4 - Структура укупних прихода прерађивачке индустрије у 2017. години

Извор података: ТРОН, према подацима АПИФ

У структури прерађивачке индустрије, највеће приходе у 2017. години остварила су предузећа из сектора дрвопрераде, гдје је 25 предузећа остварило 45% прихода, што представља повећање од 5% у односу на годину раније. Слиједе предузећа из сектора прехрамбене индустрије, гдје је 12 предузећа остварило 27% прихода (2% мање у односу на претходну годину) те предузећа из сектора металопрерађивачке индустрије гдје је 19 предузећа остварило 19% укупног прихода, односно 3% мање него 2016. године).

Граф 5 - Приходи предузећа према дјелатности 2013 – 2017, у 000 КМ

Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

Од десет предузећа која остварују највеће приходе, четири су из сектора трговине, три дрвопрераде те по једно предузеће из сектора металопрераде, прехранбене индустрије и сектора вађења руде и камена. Девет од десет предузећа која остварују највеће приходе биљеже раст прихода у 2017. у односу на претходну годину (само једно дрвопрерађивачко предузеће је остварило пад прихода).

Укупна добит предузећа у 2017. години је износила 59,3 милиона КМ. И поред смањења добити у сектору трговине за 27,8%, добит предузећа из Градишке је за чак 21,8% већа у 2017. години у односу на претходну годину. Повећање је великим дијелом резултат повећања добити у сектору вађења руде и камена (у 2017. години добит је већа за 93,1%), али и прерађивачке индустрије (повећање добити за 36,2% у 2017. у односу на претходну годину) и грађевинарства (72,5% већа добит у 2017. години).

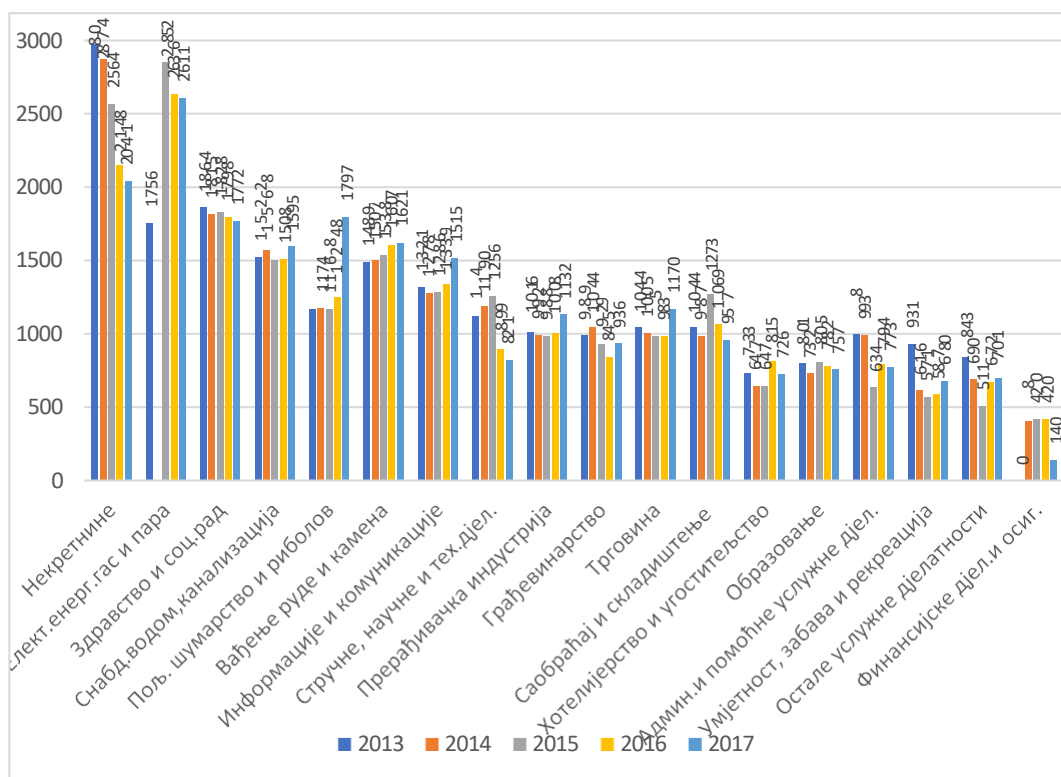
Просјечна нето плата у граду Градишка је у 2016. години⁴ износила 789 КМ, што је нешто мање од просјека за Републику Српску (836 КМ). Биљежи се континуирано повећање просјечне нето плате у периоду 2014-2016.

Преглед по секторима⁵ који запошљавају највише радника (прерађивачка индустрија 40% и трговина 16% од укупног броја запослених у предузећима која су предала завршни рачун у АПИФ за 2017. годину) показује раст просјечних бруто плата у посљедње три године (2015 - 2017). Просјечна бруто плата запослених у прерађивачкој индустрији у 2017. години износила је 1.132 КМ и већа је за 14,6% у односу на 2015. годину. Слично стање са просјечним платама је и у трговини гдје је просјечна бруто плата запослених у 2017. години (1.170 КМ) већа за 18,8% у односу на 2015. годину (985 КМ).

⁴ Извор података: Градови и општине РС 2017, Републички завод за статистику РС

⁵ Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

Граф 6 - Просјечне бруто плате по секторима, 2013-2017

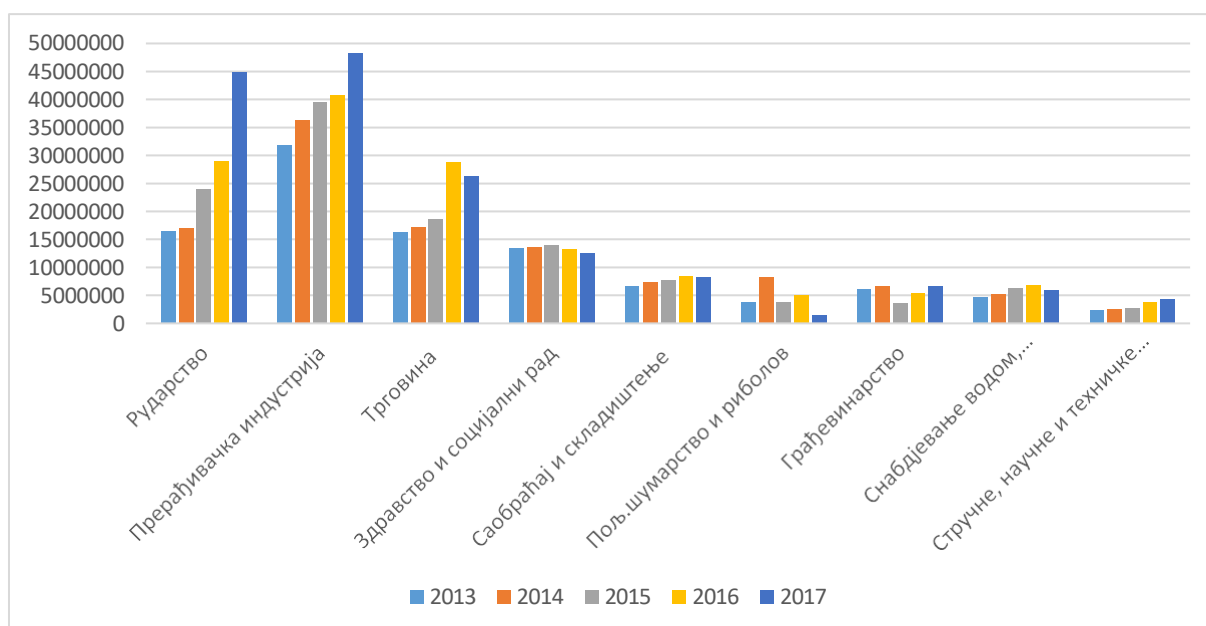
Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

Преглед бруто додане вриједности (сума исплаћених бруто плата + добит + амортизација) показује доминацију прерађивачке индустрије града. Предузећа из сектора прерађивачке индустрије су у 2017. години остварила 29,9% укупне бруто додане вриједности, односно преко 48 милиона КМ, што је за 18,3% више у односу на бруто додану вриједност остварену у претходној години. Врло близу је и сектор вађења руде и камена који је у 2017. години остварио 27,9% бруто додане вриједности у граду.

Прерађивачка индустрија је у 2017. години остварила повећање бруто додане вриједности у односу на претходну годину за 18,3%.

Највеће повећање бруто додане вриједности остварили су дрвопрерађивачи (22,8 милиона КМ остварене бруто додане вриједности у 2017. години, односно 27,9% више у односу на претходну годину). Дрвопрерађивачи су такође у 2017. години остварили готово половину бруто додане вриједности (47%) сектора прерађивачке индустрије, затим слиједе металопрерађивачи са 23% и прехрамбена индустрија која је остварила 11% бруто додане вриједности прерађивачке индустрије.

Граф 7 - Бруто додана вриједност по секторима за период 2013-2017, у КМ⁶

Извор: Трон, према подацима АПИФ-а

Спољнотрговинска размјена и најзначајнија извозна предузећа

У укупном обиму спољнотрговинске размјене регије Бања Лука, град Градишка учествује са 10,1%. На подручју ове регије, која покрива три града и 18 општина, Градишка се према вриједности обима спољнотрговинске размјене са иностранством у 2017. години налази на трећем мјесту (иза Бањалуке и Лакташа). На истој позицији је и према вриједности увоза, док је према вриједности оствареног извоза на другом мјесту (одмах иза Бања Луке).

Према подацима Подручне привредне коморе Бања Лука, укупан обим спољнотрговинске размјене свих предузећа са подручја града је у периоду 2013-2017 биљежио стални тренд раста те је у 2017. години са остварених 536,6 милиона КМ већи за 26% у односу на 2016. годину, када је износио 425,9 милиона КМ⁷. Такође, у истом периоду је забиљежен стални раст извоза предузећа са подручја града, тако да је у 2017. години износио 263,3 милиона КМ или 29,5% више у односу на извоз остварен у претходној години, односно 82,2% више у односу на 2013. годину.

⁶ Дјелатности са ниском или негативном БДВ нису приказане у табели (хотелијерство и угоститељство, информације и комуникације, некретнине, образовање, фин. дјелатности и осигурање, производња и снабдијевање гасом и паром, административне услуге, умјетност забава и рекреација те остале усл. дјел)

⁷ Извор података: Информација о стању у привреди у граду Градишка за 2017. годину

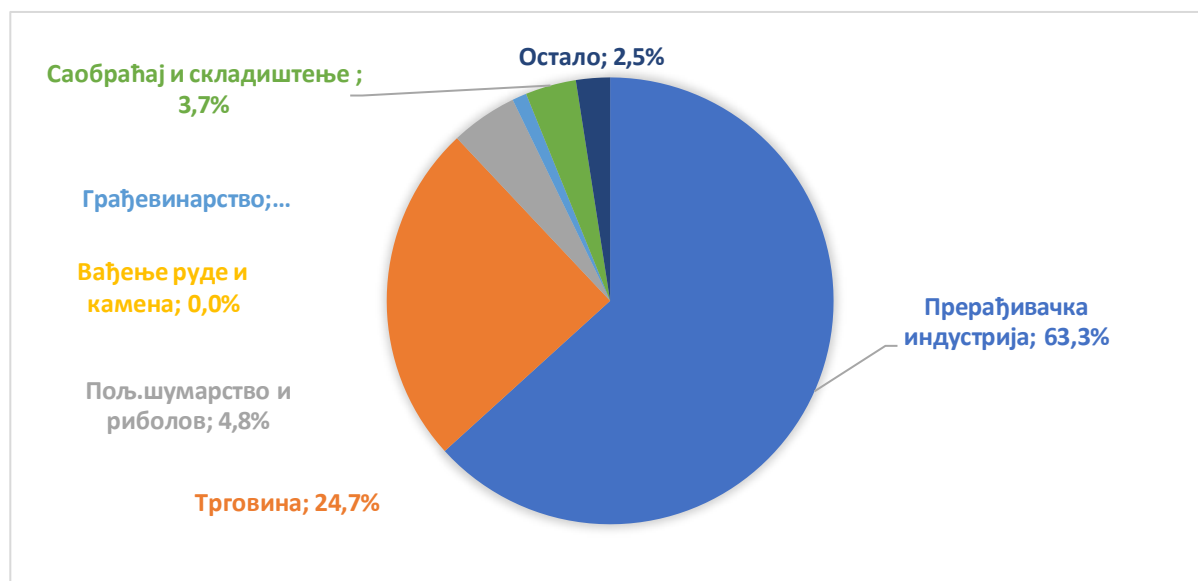
Табела 2 - Спољнотрговинска размјена града Градишка за период 2013-2017, милиони КМ

Податак / година	2013	2014	2015	2016	2017
Извоз	149,7	169,3	178,3	210,6	272,8
Увоз	168,5	163,1	177,9	215,3	263,8
Обим спољнотрговинске размјене	318,2	332,4	356,2	425,9	536,6

Извор података: Подручна привредна комора Бања Лука

Прерађивачка индустрија града остварује 63,3% укупних прихода од извоза. Највећи извозници су предузећа из сектора дрвопрераде, металопрераде и трговине⁸. Предузећа из сектора дрвопрераде су у 2017. години остварила готово половину укупног извоза града (49,4%).

Граф 8 - Структура извоза предузећа према дјелатности 2017

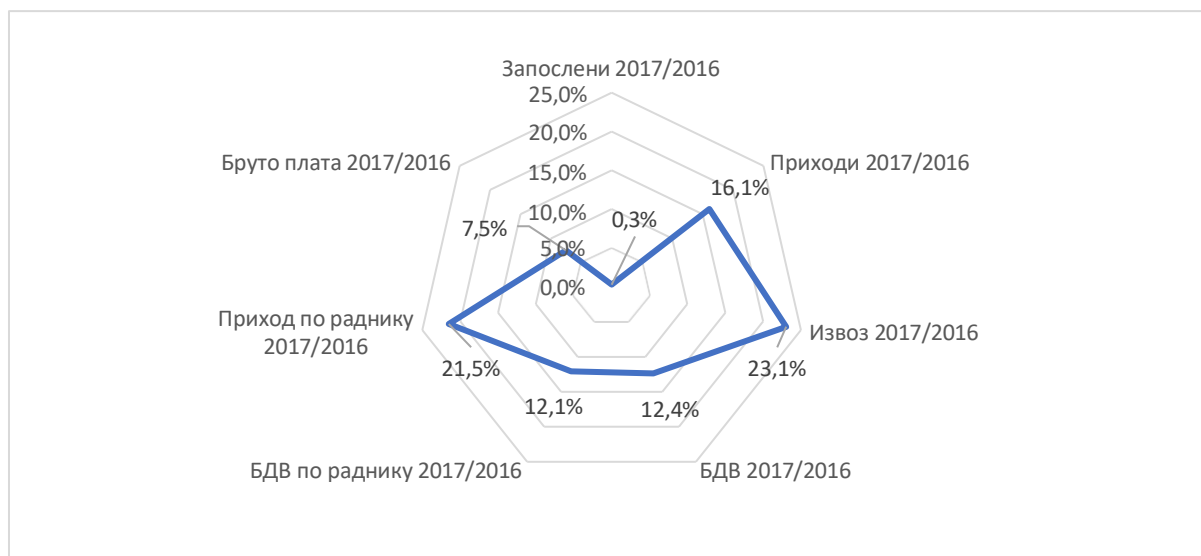

Извор података: Трон, према подацима АПИФ-а

У 2017. години, у односу на претходну, евидентно је повећање извоза и прихода предузећа, док запосленост стагнира. Број запослених радника не прати раст прихода предузећа, због чега приход по раднику значајно расте (чак 21,5% у 2017. години у односу на претходну). Овај показатељ оквирно говори о повећању продуктивности предузећа. Раст плата запослених (7,5% у 2017/2016) несразмјеран је осталим позитивним показатељима пословања (извоз, приход, добит).

⁸ Извор података: Трон, према подацима АПИФа

Граф 9 - Показатељи пословања предузећа 2017/2016. година

Извор података: Трон, према подацима АПИФа

Локације за инвестиције у привреди

Greenfield инвестиције

Индустријска и пословна зона Нова Топола обухвата површину од 144 ha. Смјештена је уз регионални пут Градишка-Бањалука и удаљена 10 км од центра града те 7 км од аутопута Градишка-Бањалука. На подручју зоне расположива је 91 парцела, површине од 3.000 м² до 41.079 м². Зона је опремљена комуналном инфраструктуром: вода, канализација, електрична енергија, телефон/интернет. Цесте унутар зоне су у изградњи.

Зона је 100% у власништву Града Градишка и пружа инвестиционе могућности куповине и најма. Локације су погодне за пољопривредно-прехранбenu, металоперађивачку и дрвоперађивачку индустрију, индустрију текстила коже и обуће, као и за сервисе, трговачке центре, техничке и инжењерске услуге.

Пословна зона Лиман, обухвата површину од 350 ha. Удаљена је 5 км од градског подручја, смјештена на обали ријеке Саве. Имајући у виду значај ове зоне, као и тренутне околности и могућности финансирања реализације пројекта зоне, коначни облик, величина и структура зоне, као и саме парцеле у зони ће се дефинисати у наредном периоду, у договору са вишим нивоима власти и будућим инвеститорима. Зона је повезана саобраћајном обилазницом (дио саобраћајнице је у изградњи) источно од аутопута Градишка – Бања Лука и налази се готово на раскрсници кључних путних праваца (аутопут Београд - Загреб и коридора 5Ц). Зона је од државног значаја и за БиХ те је интегрисана у простор новог граничног терминала који је фази изградње. Наслања се на главне саобраћајнице, укључујући и аутопут. Интерна саобраћајна и комунална инфраструктура унутар зоне није изграђена. Зона је у јавном власништву и пружа инвестиционе могућности куповине и закупа. Локације су погодне за логистичке и карго центре, међународне шпедиције, велика међународна предузећа те трговинске и транспортне компаније.

На подручју града на располагању је више *brownfield* локалитета погодних за инвестирање, са потпуно или дјелимично изграђеном инфраструктуром. Већина их је у приватном власништву и пружају инвестиционе могућности најма или куповине објеката, производних погона или земљишта.

Близина царинског терминала додатно утиче на атрактивност ових локација за инвестирање.

Brownfield локалитети који могу бити понуђени инвеститорима за улагање, било да су у приватном или градском власништву константно се промовишу од стране града и детаљне информације о појединачним локацијама су адекватно представљене и доступне потенцијалним инвеститорима. Дијапазон објеката је доста широк и обухвата производне погоне, канцеларијске просторе, магацинске просторе и сл., појединачних површина до чак 16.000 m².

Локални економски развој

Град Градишка је у претходном периоду успоставила институционални оквир за локални економски развој, кога чини Одјељење за развој и међународне пројекте и Развојна агенција Градишка и имају надлежности јединице за локални економски развој.

Привредни савјет града функционише од 2014. године и представља савјетодавно тијело састављено од представника Градске управе, јавних служби, приватног сектора и организација цивилног друштва. Основна функција привредног савјета јесте јачање јавно-приватног дијалога у циљу стварања бољег пословног амбијента на подручју локалне заједнице.

Развојна агенција Градишка, основана је у фебруару 2018. године, са циљем сарадње са домаћим и страним партнерима у реализацији пројеката значајних за развој Градишке. Задатак Развојне агенције је да припрема пројекте за реализацију у оквиру прекограничне сарадње и INTER REG програм који финансира Европска унија. Развојна агенција је сервис удружењима и предузећима са подручја града и пружа им помоћ у писању пројеката за аплицирање према потенцијалним донаторима.

Туристички потенцијали, инфраструктура и услуге

Потенцијал града Градишка у области туризма проистиче из повољног географског положаја, природних богатстава оличених у богатим водотоковима и великом шумском богатству планина Козаре и Просаре са разноликом флором и фауном које се протеже и на подручје Поткозарја и Лијевча, као и из изузетно богатог историјског и културног наслеђења које сеже до праисторијског периода.

Данас је могуће издвојити три области значајне за туризам града Градишка:

- I. Козара, Просара и Поткозарје (брдско-планинско подручје);
- II. Посавина са градским подручјем, Доњом Долином, ријеком Савом и њеним притокама;
- III. Лијевче поље.

Директан излаз на ријеку Саву, природна отвореност "савским коридором" на исток и на запад, отвореност кроз планинско залеђе на југу према Јадранском мору и добро развијена

саобраћајна инфраструктура, дају Градишци веома повољан саобраћајно-географски положај. Овакав интер-регионални значај овом простору даје важну транзитну функцију⁹.

Преко територије града Градишка пролази значајна саобраћајница према Републици Хрватској, чланици Европске Уније, са којом територија града граничи у дужини од 58 км: Бања Лука - Градишка - Окучани (спој на аутопут Загреб - Београд), а у близини су и међународни аеродроми Бања Лука (30 км) и Загреб (130 км).

И поред чињенице да привреда града биљежи сталан раст у претходним годинама, туризму као важној привредној грани није поклоњен већи значај, тако да ни постојећи потенцијали нису стављени у функцију на одговарајући начин.

На примјер, значајан неискориштени потенцијал постоји у ријечном саобраћају, јер је ријека Сава цијелим својим током дуж границе БиХ-Хрватска (333 км) пловна¹⁰ већим дијелом године (ска. 310 дана), а наслања се и на пловни пут Дунава који је повезује са главним ријечним путевима Европе. Међутим, стављање овог ријечног коридора у функцију, осим изражене локалне иницијативе, захтијева и значајне активности са државног и регионалног нивоа.

Свакако, ријека Сава пружа и добре услове за развој наутничког туризма и спортова на води¹¹, а Градишка је већ препозната као риболовна регија која са сусједним општинама и већим притокама ријеке Саве (Уна, Врбас) представља често одредиште риболоваца из регије и свијета. Овај се туристички потенцијал ефектуира кроз организацију бројних такмичења, захваљујући богатству рибљег фонда, нарочито израженом у ципринидним врстама.

Додатни потенцијал постоји и у промоцији дестинација од културно-историјског значаја, као што је нпр. археолошко налазиште Манастириште у Горњим Кијевцима, са остацима грађевинске архитектуре римског периода до средњег вијека или археолошко налазиште Врбашки град (*Castrum Orbaszka*) са артефактима из дужег временског периода, од римског до аустроугарског доба. Посебан потенцијал је Доња Долина, археолошко налазиште бронзаног и жељезног доба, са сојеничким насељем, јединственим за ову регију, чију атрактивност за посјетиоце подиже и непосредна близина заштићеног барског резервата Бардача, на територији сусједне општине Србац.

Историјске знаменитости које, осим археолошких налазишта, укључују манастире и цркве, карактеришу Козару која већ преко 50 година има статус Националног парка и чини значајан потенцијал за туризам Градишке и сусједних општина на чијој се територији ова планина простира. Неколико излетишта, међу којима се истиче Излетиште Суботићи са својим пјешачким стазама и одмориштима, повећава атрактивност брдско-планинског дијела града као пожељне туристичке дестинације, поготово имајући у виду могућност даљег унапређења садржаја, кроз могуће увођење етно-еко садржаја на тим локацијама.

Већ присутан манифестациони туризам има значајан потенцијал за даље ширење, имајући у виду и будуће побољшање саобраћајне инфраструктуре, нарочито са скором изградњом новог граничног прелаза те завршетком ауто-пута према Хрватској/ЕУ, уз нови мост преко ријеке Саве и нови спојни пут на аутопут Београд-Загреб.

⁹ Градишка је данас најфреквентнији гранични прелаз за путнички и теретни саобраћај у БиХ, са комплетном опремом за контролу и царинење свих врста роба те са преко 4 милиона путника годишње

¹⁰ Пловност Саве је ограничена осцилацијама водостаја (високе или ниске воде), могућношћу проласка испод мостова, плићацима и неуређеним оштрим кривинама на појединим дионицама тока ријеке

¹¹ У овом тренутку не постоје пристанишни капацитети нити одговарајући објекти типа марина и сл.

Отвара се простор за нове манифестације као и за унапређење постојећих, као што су „Градишка јесен“, „Градишко љето“, „Дани зиме на Козари“, „Здравофест“, „КозАрс“, „Потозарско посијело“, „Петровдански сабор фолклора“, „Козарски етно“ итд.

Већ постојећа такмичења у спортовима на води и риболову са припадајућим манифестацијама свакако чине добар потенцијал за нови замах туристичкој привреди града.

Боравак туриста на подручју града могућ је у 5 мотела („*Taxi bar*“, „Еурека“, „*Italy*“, „*Atos*“ и „*Actros*“), бунгаловима „*Балкис*“ и „*Рибарски сан*“, преноћишту „Језеро“ и хостелу „Арт“, са укупно 214 лежајева распоређених на 58 соба, 11 бунгалова и 4 апартмана¹².

Након пада броја долазака и ноћења на територији града у периоду 2010-2014, од 2015. године биљежи се позитиван тренд, тако да је 2017. година достигла рекордну 2010. годину. Забиљежено је 3.665 долазака са укупно 5.551 ноћењем, од чега су око 61% (3.382) остварили страни гости¹³.

Пољопривредни потенцијали и производи, пољопривредна домаћинства

Град Градишка је традиционално окренут пољопривреди те се, уз прерађивачку индустрију, пољопривреда сматра главним привредним ослоњем града, што је видљиво и из чињенице да је Градишка један од највећих произвођача хране у Републици Српској и БиХ.

Чак 72% домаћинстава града су руралног типа и највећим дијелом своју егзистенцију остварују у сектору пољопривредне производње, како за сопствене потребе, тако и за тржиште.

Посебан потенцијал за развој пољопривредне производње имају долињска тла у Лијевче пољу и уз рјечицу Јабланицу, Врбашку и Лубину, те обронци Козаре и Просаре. Сходно Карти употребне вриједности земљишта рађеној за потребе Просторног плана РС, чак 92.13% пољопривредног земљишта града заузимају земљишта која припадају првој групи земљишта по употребној вриједности (2. – 4. категорија).

Сса. 78% укупног обрадивог земљишта је у посједу приватног сектора.

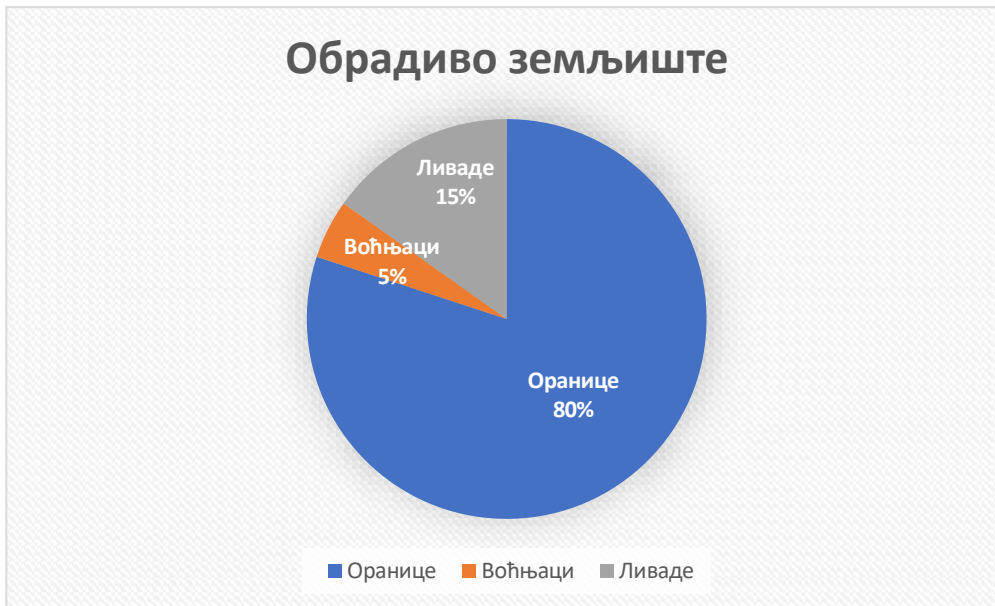
Релативно велике површине и висок квалитет пољопривредног земљишта повољне конфигурације чине огроман потенцијал за будући развој агрокомплекса.

Пољопривредно земљиште простире се на преко 500 km², што чини 2/3 (50.003 ha) укупне територије града, док остатак покривају шуме (20.877 ha) и неплодно земљиште (5.284 ha). Чак 93,2% пољопривредног земљишта је обрадиво и чине га оранице (37.311 ha), воћњаци (2.228 ha), ливаде (7.077 ha) и виногради (8 ha).

¹² Подаци из „Материјала за израду Стратегије развоја туризма града Градишка“, ЈУ „Туристичка организација града Градишка“.

¹³ Подаци Републичког завода за статистику РС

Граф 10 - Структура обрадивог пољопривредног земљишта града Градишка, 2017. година

Извор података: Евиденција Одјељења за привреду и пољопривреду

Статистички подаци везани за пољопривреду су значајно изгубили на репрезентативности од 2013. године када је покренут процес пререгистрације пољопривредних газдинстава (у комерцијална и некомерцијална), а званична статистика постала заснована на подацима о тако пререгистрованим газдинствима, културама и површинама. Од укупно 4.339 пољопривредних газдинстава регистрованих на подручју града Градишка уочи ступања на снагу актуелног правилника (1.11.2013. године), до краја 2017. године пререгистрацију је извршило свега 60% (2.606 са крајем 2017. године, односно 2.840 средином 2018. године) па се званична структура газдинстава, земљишта и култура из времена прије регистрације сматра поузданијим показатељем него садашња. Такође, примјетно је да су у процес пререгистрације ушла углавном већа пољопривредна газдинства па је број званично регистрованих мањих газдинстава (површине до 10 ха каквих је сса. 90% од укупног броја) данас значајно мањи у односу на 2013. годину (31.12.2017. године – 2.316, у односу на 3.858 из октобра 2013. године).

Табела 3 - Структура пољопривредног земљишта града Градишка регистрованог 31.10.2013. године – прије ступања на снагу новог правилника

Њива	Ливада	Шума	Пашњак	Воћњак	Остало	Трстици	Неплодно	Башта, врт	Виноград	Рибњак	УКУПНО
20.407,82	3.051,49	2.275,27	1.083,83	841,36	247,23	113,81	11,01	9,97	2,03	0,74	28.044,56

Имајући у виду недоречености званичне статистике те резултате накнадних истраживања и увида у стање на терену, градске службе¹⁴ су извршиле процјену стања на терену током 2018. године према којој на територији града Градишка, у руралном подручју, живи нешто преко 10.000 домаћинстава, од тога са пољопривредом као основном дјелатности сса. 2.000

¹⁴ Одсјек за пољопривреду унутар Одјељења за пољопривреду и рурални развој Града Градишка

домаћинстава (20%), док је код 6.000 домаћинстава (60%) пољопривреда само допунска дјелатност. Око 2.000 домаћинстава (20%) у руралном подручју града се не бави пољопривредном производњом.

Усљед актуелних климатских промјена пољопривредна производња је недовољно припремљена за све израженије ризике (елементарне непогоде типа мрза, поплава, града и сл.) и трпи значајне штете на територији града Градишка, процијењене на преко 76 милиона КМ у периоду 2012 – 2017. Једино је 2013. година прошла без штета, али је изузетан род свих култура забиљежен у цијелој регији те године довео до великих робних вишкова и значајног смањења цијена производа, што је опет додатно смањило профитабилност пољопривредне производње.

Табела 4 - Преглед штета у пољопривреди за период 2012. – 2017. година¹⁵

Мјесец и година	Непогода	Врста производње	Штета, мил. КМ
Април 2012. г.	Мраз	Воћарство и повртларство	24,02
Мај и јуни 2014. г.	Град	Воћарство и повртларство	11,51
Мај и септембар 2014. г.	Поплаве	Ратарство и сточарство	2,15
Мај 2015. г.	Град	Воћарство, повртларство, ратарство	4,17
Јануар 2016. г.	Снијег	Пластеници, стакленици и штале	0,86
Април и јуни 2016. г.	Мраз, град	Воћарство и повртларство (мање)	17,81
Април 2017. г.	Мраз	Воћарство	16,05
Укупно			76,57

И поред претрпљених штета посљедњих 5-6 година, пољопривреду града Градишка и даље носе: ратарство, повртларство, воћарство и сточарство.

РАТАРСТВО И ПОВРТЛАРСТВО

Ратарску производњу је у поратном периоду карактерисала повећана производња кукуруза, уз смањење производње крмног биља и пшенице. Посљедњих година дошло је до повећања сјетвених површина под кукурузом, али још значајније повећање су забиљежили раж, јечам, зоб и тритикале. Порасле су и површине под поврћем, тако да је крајем 2017. године било укупно 25.980 ха сјетвених површина, од чега 1.020 под поврћем, 12.000 под кукурузом, 3.500 под пшеницом и 4.280 под крмним биљем.

У ратарској и повртларској производњи долази до постепеног увођења адекватних агротехничких мјера (нпр. наводњавање у повртларству и производњи кукуруза) које доприносе бољем уроду, иако временске непогоде и даље периодично наносе значајне штете.

Повртларска производња заснива се на производњи поврћа на отвореном пољу - сса. 1.100 ха и пластеницима (рјеђе у стакленицима) – сса. 30 ха.

¹⁵ Из Информације о стању у пољопривреди на подручју града Градишка за 2017. годину

Табела 5 - Најзаступљеније повртларске културе на подручју града:

Повртларска култура	Површина (ha)	%
Кромпир	660,0	60,0
Купус	137,5	12,5
Лубеница	115,5	10,5
Црвени лук	77,0	7,0
Паприка	44,0	4,0
Парадајз	22,0	2,0
Остало	44,0	4,0

Укупна производња поврћа процјењује се на сса. 50.000 тона, а уз просјечну цијену од сса. 0,35 КМ/кг, укупан приход од повртларске производње могао би износити око 17,5 милиона КМ.

ВОЋАРСТВО

Град Градишка има посебно повољне агроклиматске услове за воћарску производњу па је у дужем временском периоду, све до 2012. године, биљежен велики пораст заснивања високо интензивних засада воћа, како у брдском, тако и у равничарском подручју града. Раст је заустављен са првим великим штетама 2012. године, а стагнација се наставила и у периоду након 2013. године, када су биљевне временске непогоде са великим штетама у пољопривреди.

И поред тога, чак 40% производње воћа Републике Српске оствари се на територији града Градишка. Под воћњацима је око 1.750 ha, са око 400 активних произвођача, углавном на мањим површинама (1 – 5 ha), а осим индивидуалних произвођача у производњи воћа ангажована су и привредна друштва. Смјештајни капацитет хладњача је око 15.000 тона, што је још увијек недовољно за потенцијал производње на територији града.

Табела 6 - Преглед структуре засада на подручју града Градишка 2017. године¹⁶

Врста воћа	Површина, ха	%	Принос t/ха	Укупан очекивани принос - t
Јабука	1.150	65,72	35	40.250
Крушка	360	20,57	25	9.000
Шљива	160	9,14	25	4.000
Бресква, трешња, вишња, дуња	80	4,57	20	1.600
Укупно	1.750	100	-	54.850

У међувремену, дошло је и до додатног проширења површина под воћем, тако да је процјена да је данас под јабуком сса. 1.330 ha и крушком сса. 400 ha, што омогућава укупну производњу од сса. 60.000 тона у условима просјечних приноса.

¹⁶ Из Информације о стању у пољопривреди на подручју града Градишка за 2017. годину

Под виноградима је само 8 ha, а ароматичног биља готово да и нема, тако да ове двије културе имају занемариво учешће у укупној производњи.

Пчеларство је у благом порасту, са око 5.400 пчелињих друштава и преко 100 пчелара организованих у два удружења.

СТОЧАРСТВО

Већ дужи низ година, сточарство је значајна грана пољопривреде за град Градишку, с тим да је у структури саме производње посљедњих година дошло до бројних промјена. Од некадашње лидерске позиције у свињогојству (индустријски узгој и држање племенитих пасмина, првенствено на фарми у Новој Тополи), са преко 30% учешћа у РС, фокус је премјештен на производњу млијека, што је у први план истакло говедарство.

Данас се на територији града произведе преко 20 милиона литара млијека од преко 4.000 музних крава¹⁷, док се годишње утову и преко 4.000 јунади.

Свињогојство је и даље значајно присутно те се процјењује да град данас има око 7.500 расплодних крмача и сса. 50.000 товних свиња годишње.

Пилићарство је такође доживјело видљив раст па град данас располаже са 30 објеката за тов пилића, капацитета сса. 300.000 пилића по турнусу. То значи да се годишње може увовити око 1.500.000 пилића, што омогућава производњу од сса. 3 милиона кг свјежег пилећег меса.

Привреда града Градишка традиционално је заснована на пољопривреди. Посљедњих година расте значај прерађивачке индустрије, предвођен секторима дрвопрераде, металопрераде те прераде хране који носе највећи дио прихода, добити, извоза и запослености на територији града.

У области пољопривреде Градишка има лидерску позицију у РС/БиХ у воћарству, нарочито у производњи јабука, док је у сточарству свињогојство свој некадашњи примат уступило говедарству (производња млијека, тов јуница), а дјелимично и пилићарству. Захваљујући великим површинама квалитетног земљишта и повољним климатским условима, ратарство и повртларство су такође изузетно развијени у поређењу са остатком РС/БиХ, док се виноградарство и производња ароматичног биља готово и не примјећују.

Приходи и добит привреде константно расту, док запосленост и плате стагнирају, што указује на пораст продуктивности, али ниво плата запослених не прати тај тренд, остајући испод просјека РС. Трендови раста поменутих приоритетних сектора, уз значајно учешће и раст сектора трговине, дају основ за даље активирање привредних потенцијала.

Стратешки изазов за град биће даље унапређење конкурентности локације што ће омогућити раст запослености, подржати развој људских ресурса и предузетништва, како кроз ефикасно стављање у функцију постојећих *brownfield* капацитета, постојећих и планираних пословних зона, тако и кроз побољшање структуре локалне привреде, од повећања прерађивачких капацитета, првенствено у преради хране, повећања капацитета за чување воћа, увођења модерних технологија и иновативних рјешења у прерађивачкој индустрији па до снажнијег раста сектора који имају видљив потенцијал, али су претходних година били занемарени, као што су туризам, логистика, транспорт и сл.

Посебан изазов представљаће и смањење ризика од штета узрокованих природним непогодама у пољопривреди, које су практично зауставиле раст интензивних засада, од воћа и поврћа до житарица, у периоду од посљедњих шест година.

¹⁷ По званичним подацима АПИФ-а тај број је 3,767, али је сигурно да одређен број индивидуалних произвођача није регистрован па самим тим нити евидентиран у званичним статистикама.

Као кључно питање намеће се рјешавање већ израженог демографског проблема – константне депопулације која локалну привреду оставља без главног ресурса, адекватно профилисане радне снаге.

Пословно окружење

Посебно битна претпоставка за раст локалне економије је и пословно окружење на територији града. Крајем 2017. године Град Градишка је успјешно окончала процес у оквиру Програма сертификације повољног пословног окружења у југоисточној Европи (*BFC SEE – Business Friendly Certification South East Europe*) те се на тај начин сврстала у групу од око 90 јединица локалне самоуправе у регији које су се позитивно истакле у стварању услова за развој бизниса и привлачење инвестиција.

Град је задовољио и добрим дијелом премашио захтјеве по свим критеријумима:

1. Стратегија економског развоја
 - Учинити транспарентнијим извјештаје о реализацији стратегије;
2. Организациона јединица задужена за локални економски развој
 - Унаприједити анкетање пословне заједнице те урађене анализе начинити транспарентним;
 - Унаприједити базе података те интерне капацитете јединице за ЛЕР;
3. Стални Привредни савјет
 - Одржати динамику рада који је потребно стандардизовати, периодично радити секторски те константно промовисати и учинити максимално транспарентним;
4. Систем услуга за добијање грађевинске дозволе
 - Унаприједити техничке и људске ресурсе;
5. Аналитичка основа за подршку локалној пословној заједници и привлачење инвестиција
 - Развити процедуре и нову организацију рада (укључујући истраживања и анкете), проширити обухват у прикупљању података те појачати базе и интерне ресурсе;
6. Активности на промоцији улагања и квалитета пословног окружења у граду
 - Систематизовати активност, уз сталан рад на одржавању и побољшању интернет (укључујући друштвене мреже) презентације града;
7. Кредитна способност и кредитна оправданост
 - Задржати добре праксе задуживања само за потребе реализације развојних докумената и Плана капиталних инвестиција;
8. Праћење динамике локалног тржишта рада и активан однос према утврђеном стању и потребама

- Континуирано снимати потребе локалне привреде (анкете, истраживања) за радном снагом те наставити са адекватним измјенама школског програма у складу са дефинисаним потребама пословне заједнице:
9. Сарадња јавног и приватног сектора
- Наставити добре праксе, на транспарентан начин
10. Адекватна инфраструктура и поуздане комуналне услуге
- Обезбиједити ставове пословне заједнице у дефинисању приоритета;
 - Обезбиједити систем за пријаву комуналних проблема који укључује и транспарентну информацију о начину рјешавања тих проблема;
11. Град проводи транспарентну пореску политику и политику наплате такси којима се стимулише економски развој
- Укључити пословну заједницу (Привредни савјет) у доношење одлука о врстама и висини локалних такси
 - Увести систем олакшица за приоритете и потенцијалне инвеститоре;
12. Информационе технологије и комуникација
- Даља модернизација ИКТ система, са сталним системом мониторинга;
 - У оквиру система развити механизам пријема жалби и сл., са транспарентним начином поступања по истим;

Евидентно је да је по неким од наведених критеријума потребно интензивније радити како би се додатно унаприједило локално пословно окружење, даље унапређујући непосредну сарадњу између градске администрације и локалне привреде, уз бољу документованост одређених процеса.

d) Преглед стања и кретања на тржишту рада

Запосленост

Запосленост¹⁸ на подручју града Градишка у свим секторима (привредна друштва, самостални предузетници, јавне установе, фондови, банке и остало), у посљедњих пет година има нешто израженији тренд раста од просјека Републике Српске.

На дан 31.12.2017. године број званично запослених износио је 9.475¹⁹, што је за 446 (5%) више него годину дана раније, односно за 1.050 (12,5%) више него крајем 2013. године која је била посљедња година у којој је забиљежен негативан тренд запошљавања на територији града.

И поред остварених позитивних трендова у запослености, нису забиљежени задовољавајући трендови у кретању плата на територији града, јер се просјечна плата и даље налази испод нивоа Републике Српске и та се разлика не смањује.

¹⁸ У овај број нису укључени запослени у одбрани, запослени на индивидуалним пољопривредним газдинствима, те запослени код међународних организација и у представништвима БиХ у иностранству

¹⁹ Извор: Информација о стању у привреди у граду Градишка за 2017. годину

Табела 7 - Просјечне нето плате за период 2013 – 2017. година

Просјечна нето плата	2013	2014	2015	2016	2017
Градишка	754	763	766	789	766
РС	808	825	831	836	831
% (од РС)	93,32%	92,48%	92,18%	94,38%	92,18%

Извор података: Информација о стању у привреди града Градишка за 2017. годину

Ипак, најбрже растући сектори (прерађивачка индустрија) се све више сусрећу са проблемом недостатка радне снаге, што је креирало притисак на повећање плата, нарочито за стручну радну снагу. У наредним годинама се очекује јачање тог тренда, што би, уз очекивани привредни раст узрокован локацијском предности града, требало довести то видљивијег пораста просјечних плата на територији локалне заједнице.

Према подацима Пореске управе РС о лицима којима се по основу запослења уплаћују порези и доприноси на лична примања (евиденција запослених по основу пребивалишта), на дан 30.6.2018. године на територији града Градишка, укупан број запослених износио је 11.274, што је повећање од 246 лица за првих 6 мјесеци 2018. године (11.028 запослених на дан 31.12.2017. године).

Табела 8 - Укупан просјечан број запослених на годишњем нивоу

Подручје	ГОДИНА					ИНДЕКС	
	2013	2014	2015	2016	2017	2017/13	2017/16
Градишка	8.425	8.631	8.792	9.029	9.475	112,46%	104,94%
РС	238.640	241.544	245.975	253.306	260.608	109,21%	102,88%

Извор података: Информација о стању у привреди у граду Градишка за 2017. годину

У структури запослених, жене су 2012. године чиниле нешто испод 43%, док у 2016. години учешће жена у укупно запосленој популацији прелази 45%.

Према подацима АПИФ-а на дан 31.12.2017. године, у 493 регистрована привредна друштва запослено је 5.773 лица, односно 61% од укупног броја запослених у граду. Забиљежен је и пораст од 46 новозапослених лица (2,9%) у односу на претходну годину.

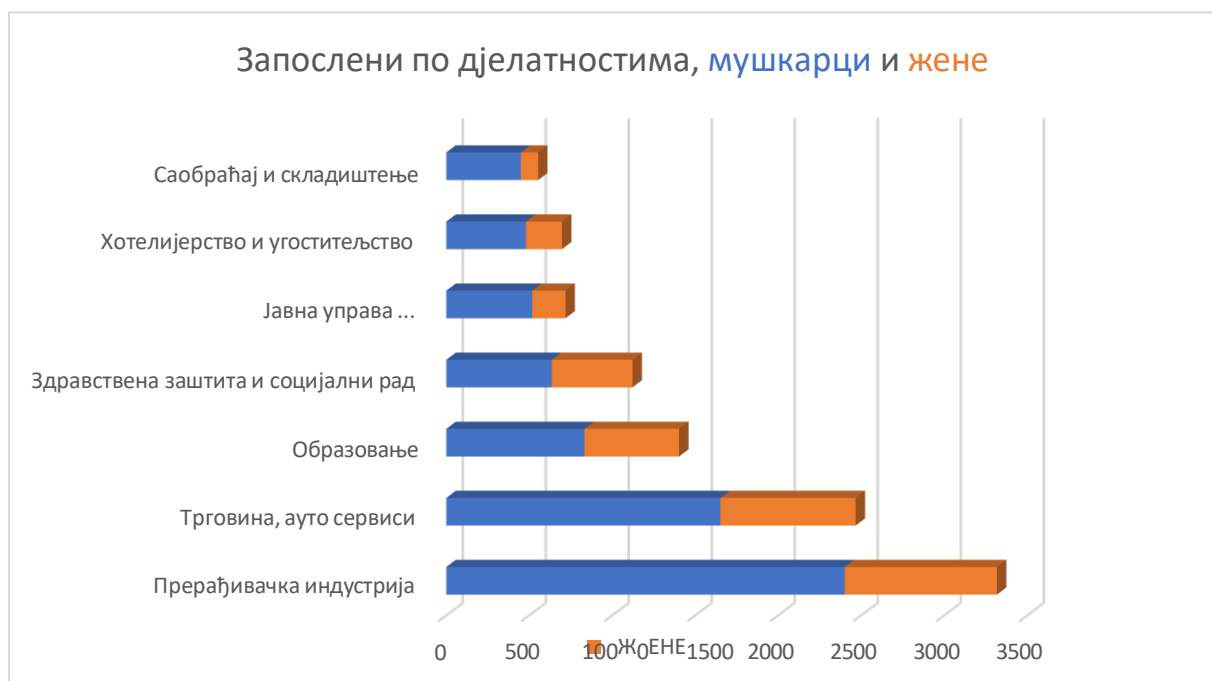
Посљедњи расположиви подаци о укупној запослености на територији града Градишка²⁰ према класификацији дјелатности²¹ показују да је укупан број запослених 12.710.

У наставку су приказане најзначајније дјелатности које су носиоци запошљавања на територији града и запошљавају преко 80% од укупног броја запосленог становништва. Прерађивачка индустрија са преко 26% и трговина са преко 19% учешћа су најважније дјелатности по броју радних мјеста.

²⁰ Подаци РЗЗС РС за 2016. годину

²¹ Подаци укључују и запослене у области одбране, на пољопривредним газдинствима, код међународних организација те запослене на територији других јединица локалне самоуправе

Граф 11 - Запослени по дјелатностима, жене и мушкарци

Извор података: РЗЗ РС

На територији града послује 5 великих правних лица (са преко 250 запослених) која запошљавају 27,5% од укупног броја запослених и 15 средњих предузећа (са 50-249 запослених) у којима је ангажовано 25,9% запослених, док преостала мала предузећа (са мање од 50 запослених) чине 96% од укупног броја предузећа и запошљавају 46,6% запослене радне снаге.

Међу десет највећих послодаваца, уз пружаоце услуга из јавног сектора (дом здравља, болница, градска чистоћа) налазе се четири предузећа из прерађивачког сектора (дрвопрерада и металопрерада по два предузећа) те по једно предузеће из сектора вађења руде и камена, текстилне и електро-индустрије.

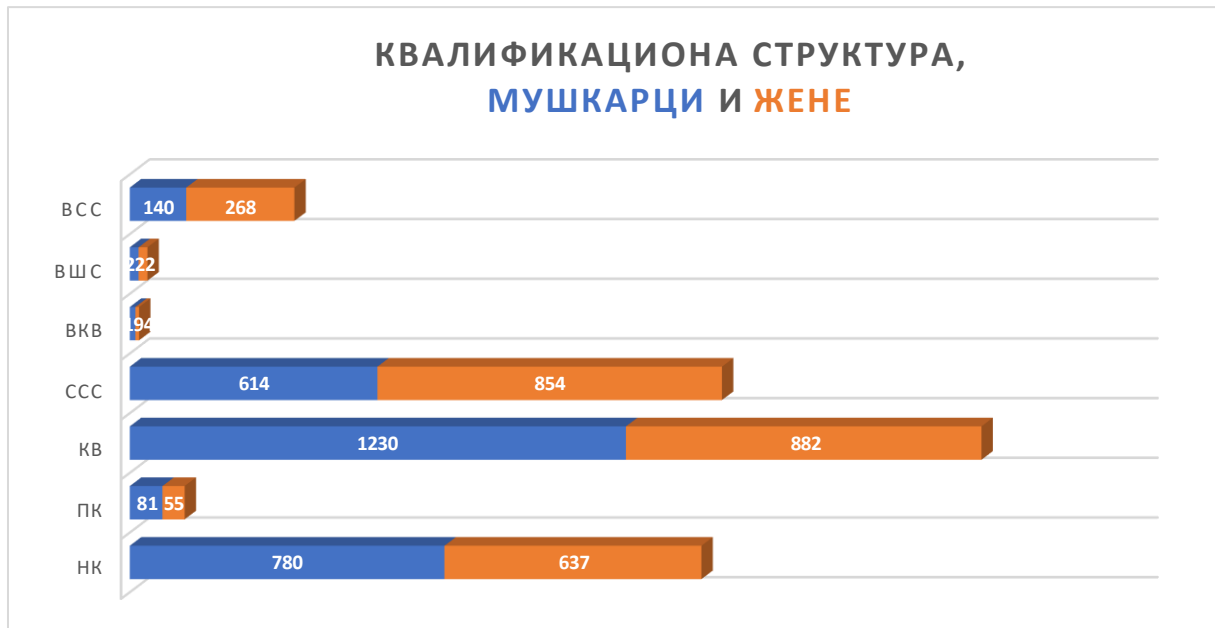
Незапосленост

На дан 31.12. 2017. године, на евиденцији незапослених²² у граду Градишка евидентирана су укупно 9.532 лица, док се 5.608 лица (од чега 2.727 или 48,63% жена) сматра активним тражиоцима посла, тј. активном понудом радне снаге. Из поменутог произилази да су 3.924 лица пријављена на евиденцију углавном због остваривања других права (здравствене или социјалне заштите и сл.) и да нису активни тражиоци запослења.

У структури незапослених (активна понуда) највише су заступљени квалификовани радници, техничари – ССС и неквалификовани радници. На дан 31.12.2017. године, на евиденцији незапослених лица није било регистрованих магистара (по старом програму) и доктора наука.

²² Из Информације о социјалној ситуацији за 2107. годину, а на основу података РЗЗ РС, Биро Градишка

Граф 12 - Квалификациона структура активних тражилаца посла на дан 31.12.2017. године

Извор података: РЗЗЗ РС

Највећи број незапослених су квалификовани радници (III степен) - 2.112, затим ССС (IV степен) - 1.468 и НК радници - 1.314.

На евиденцији незапослених се налази и 136 ПК - НСС радника, 23 ВКВ радника, 44 лица са ВШС, 120 лица са ВСС (студијски програм у трајању од три године), 278 лица са ВСС (студијски програм у трајању од четири, пет и шест година), 10 лица са мастер дипломом (300 ECTS бодова), те 103 лица без завршене основне школе.

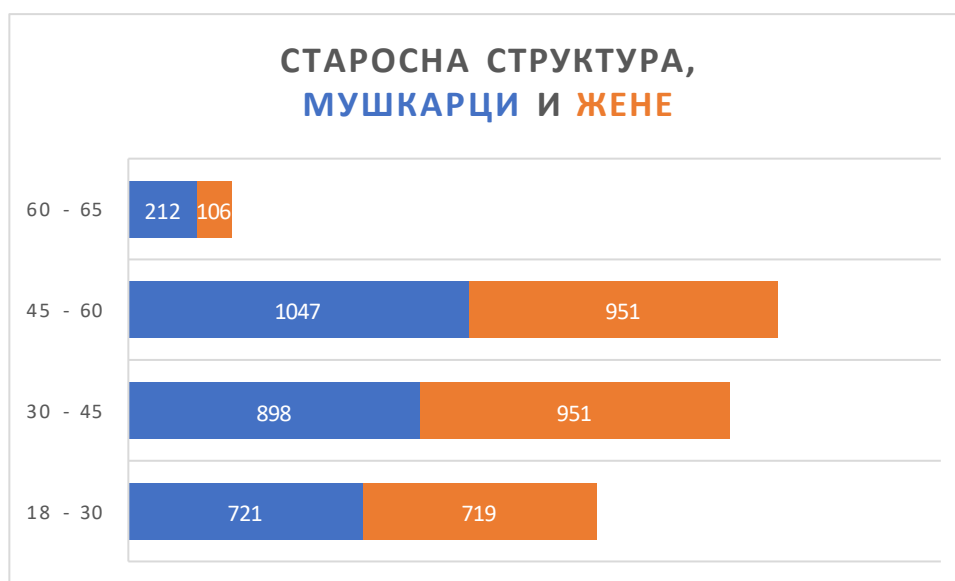
У 2017. години број новопријављених лица на евиденцији Бироа за запошљавање Градишка био је 2.226. Број лица која се први пут пријављују на евиденцију износио је 723, што је за 330 мање него 2016. године.

У току 2017. године, са евиденције незапослених одјављена су 3.532 лица, од чега, по основу запослења и обављања приватне дјелатности 1.789, док је 251 лице стекло услове за пензионисање и брисано са евиденције незапослених.

Чак 1.077 лица одјављено је због непоштовања рокова јављања на Биро. Наведена категорија након шест мјесеци стиче право за поновно пријављивање и тада се евидентирају као лица која се први пут пријављују на Биро, због чега овај број новопријављених лица треба узети са резервом. Остатак одјављених односи се на одјаве по основу наставка школовања, промјене школске спреме, пресељења и других личних разлога.

Највећа концентрација незапослених је у старосној групи од 40 до 65 година. Учешће незапослене женске радне снаге у најмлађим и најстаријим категоријама незапослених је нешто ниже (43% до 20 година и 33,33% преко 60 година), док у средњем старосном распону (од 24 до 50 година) износи преко 50%.

Граф 13 - Старосна структура активних тражиоца посла на дан 31.12.2017. године²³

Извор података: 333 РС

Током 2018. године наставља се тренд смањења броја евидентираних незапослених лица, тако да на дан 31.5.2018. године број активних тражилаца посла износи 5.384 или за 224 лица мање него на истеку претходне године. Учешће незапослених жена износи 50,1%.

Уз већ наведене разлоге за брисање са евиденције, смањењу броја незапослених лица допринијеле су и активне мјере запошљавања које су првенствено укључивале реализацију програма и пројеката подршке запошљавању и самозапошљавању незапослених лица – активних тражилаца посла, путем малих грантова.

У сарадњи са 333 РС и ресорним министарством у току 2017. године покренуто је 5 пројеката, од који су неки још увијек у току, тако да коначне резултате још није могуће сагледати. Док за неке од пројеката није било заинтересованих послодаваца (нпр. „Пројекат обуке, доквалификације и преквалификације“), неки су ипак успјешно реализовани, као нпр. „Пројекат подршке самозапошљавању“, у оквиру којег је одобрено и реализовано 15 захтјева уз исти број укључених лица. У оквиру „Пројекта подршке запошљавању и самозапошљавању дјеце погинулих бораца, РВИ и незапослених демобилисаних бораца ВРС“ одобрена су 3 захтјева за запошљавање дјеце погинулих бораца и реализован један, а одобрена су и реализована 2 захтјева за самозапошљавање. Код РВИ и демобилисаних бораца ВРС запослено је 7 лица кроз 3 пројекта те подржано самозапошљавање 7 лица. „Пројекат подршке запошљавању Рома“ подржао је самозапошљавање једног лица, на основу само једног поднесеног захтјева, као и запошљавање 13 лица код послодавца, на основу одобрених 11 захтјева. Кроз пројекат подршке стицању радног искуства високообразованих младих људи - „Први посао“, ангажовано је 8 лица код исто толико послодаваца.

На простору града Градишка повећава се интересовање за самозапошљавање, као и за запошљавање код привредних субјеката. Наведени пројекат и програми запошљавања пружају адекватну подршку, како незапосленим лицима, тако и послодавцима.

Уз већ постојећу активност посредовања при запошљавању, Завод за запошљавање проводи и активности едукације незапослених лица за активно тражење посла у оквиру Клуба за тражење посла.

²³ Извор 333 РС

На основу незваничних података јавних установа тренутно је у јавном и приватном сектору запослено 10.134 радника и за око 90% њих се редовно измирују обавезе доприноса од стране послодаваца.

Статистички подаци и даље не дају потпуну слику о стању запослености и незапослености, јер не постоје систематизовани подаци о броју лица ангажованих по уговору о дјелу, сезонским пословима за које нису пријављени итд., иако се, на основу контаката са појединим послодавцима и незапосленим лицима, може утврдити да тај број није занемарив.

Пензионери

На дан 31.12.2017. године, на подручју града Градишка било је укупно 8.944 пензионера или 18% од укупног броја становника града²⁴, што је повећање од 128 у односу на крај претходне године. Око 85% ове популације организовано је у оквиру Удружења пензионера активног кроз 20 мјесних удружења.

Просјечна исплаћена пензија у 2017. години на територији града Градишка је била 305,26 КМ или 87% од просјечно исплаћене пензије на нивоу РС.

Главни узрок овако ниске просјечне пензије је превелико учешће породичних и инвалидских пензија. Личних пензионера има свега 57,5% (5.147), док је породичних 2.457 (27,5%), а инвалидских 1.340 (15%).

Због лошег социјалног и економског положаја, један дио пензионера принуђен је да се активира на тржишту рада, углавном неформално, али званични подаци о томе у овом тренутку не постоје. Због смањене радне способности и других ограничења која прате старију популацију, побољшање свог животног стандарда пензионери првенствено могу остварити кроз систем социјалне заштите (локални и ентитетски буџети), а потом захваљујући доброј вољи друштвено одговорних појединаца и предузећа.

У протеклом периоду, градишка привреда остварује сталан раст те је и пораст запослености израженији него на нивоу РС. И поред тога, званична стопа незапослености на подручју града од скоро 40% крајем 2016. године, остаје значајно виша од просјека за РС (ср. 33%).

Посљедњих година евидентан је тренд раста запослености и пада незапослености коме доприноси и одлив млађе радне снаге, углавном у земље западне Европе.

Квалификациона и старосна структура евидентираних незапослених лица може омогућити постојећим приоритетним секторима (прерађивачка индустрија и пољопривреда) да пронађу адекватну радну снагу (углавном КВ и ССС, свих старосних група).

Важан стратешки изазов представља стварање динамичног тржишта рада које ће кроз одговарајуће интервенције (обуке, преквалификације, доквалификације, подстицаји, сарадња јавног и приватног сектора и друге) допринијети стварању радне снаге усклађене са потребама локалне привреде.

²⁴ РЗЗС РС у својој публикацији „Градови и општине РС 2017. године“ процјењује број становника града Градишка на 48.385

е) Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја

Образовање

Законом о основном васпитању и образовању РС уређена је дјелатност основног васпитања и образовања као дио јединственог васпитно-образовног система Републике Српске. Скупштина града Градишка на сједници 18.04.2013. године је донијела Одлуку о уписним подручјима на подручју града Градишка, док наставни план и програм по којем се остварује наставни процес доноси министар на приједлог Републичког педагошког завода.

Средства за рад школа које оснива Република обезбјеђују се из буџета Републике, буџета Града и других извора према могућностима, док Град, на чијем подручју се налази сједиште школе, може обезбиједити дио средстава за изградњу, опремање и инвестиционо одржавање школе, за такмичење ученика на градском нивоу, као и трошкове такмичења ученика са подручја града који учествују на регионалном такмичењу.

Кроз наведене законске одредбе, може се закључити да је рад основних школа највећим дијелом у директној надлежности републичких институција од оснивања, финансирања, контроле рада и остало.

Град Градишка перманентно улаже у побољшање услова образовања, нарочито у инфраструктуру и објекте. У посљедње вријеме се, у подручју средњошколског образовања – стручна занимања, укључила и локална привреда, додатно обезбјеђујући наставна средства у форми поризводних машина и опреме.

На подручју града Градишка образовање се обавља кроз рад седам основних, три средње школе и једне основне музичке школе. У 2005. години у Градишци је отпочео са радом Колеџ за пословни менаџмент, који је у 2007. години пререгистрован у Високу школу пословног менаџмента „Примус“ Градишка.

Школовање дјеце са посебним потребама се одвија у двије школе:

- ЈУ ОШ „Васа Чубриловић“ Градишка – 23 дјетета, од тога 12 са тешком и 11 са лаком менталном ретардацијом;
- ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Нова Топола – 16 дјеце са умјереном менталном ретардацијом.

Настава се одвија у складу са потребама дјеце и углавном је реализован индивидуалан приступ за сваког ученика. Такође, трошкове превоза ученика са посебним потребама у пуном износу финансира Град Градишка, у складу са Правилником о субвенционисању ученика основних и средњих школа са подручја града Градишка.

У жељи да обезбиједи што квалитетнију радну снагу за потребе локалне привреде, град је омогућио и стипендирање студената са територије града. Сходно евиденцији Одјељења за друштвене дјелатности, стипендије су обезбијеђене за:

Академска 2013/14. година – 204 студента

Академска 2014/15. година – 222 студента

Академска 2015/16. година – 184 студента

Академска 2016/17. година – 170 студената

Предшколско васпитање и образовање

Предшколско васпитање и образовање на подручју града одвија се кроз рад Предшколске установе „Лепа Радић“, која се налази на три локације. Дјечији вртић је у 2011/2012 години похађало 281 дијете и овај број се повећава. Тако је у школској 2013/2014 години вртић похађало 282 дјетета, а у 2016/2017 години 322.

Обавезно образовање за све петогодишњаке у трајању од најмање три мјесеца је уведено од школске 2009/2010 године. Програмом припреме за полазак у школу у 2013/2014 години било је обухваћено 100, а у 2016/2017 години 142 дјетета.

Процјењује се да је програмима предшколског васпитања и образовања тренутно обухваћено мање од 15% укупног броја дјеце узраста 0-6 година. Да би се повећао број дјеце обухваћене овим програмима, потребно је ријешити проблем недостатка смјештајних капацитета на свим локацијама предшколске установе.

Број запослених у ЈПУ „Лепа Радић“ Градишка се повећао у посљедњим годинама. Тренутно је запослено 58 радника, од којих су 34 руководећи кадар и стручно особље које директно ради са дјецом. Кадровски капацитети су довољни за постојећи број дјеце.

Испитивање задовољства грађана радом вртића 2017. године показало је да је 39% испитаника/ца задовољно радом вртића, што је мање у односу на 2016. годину, када је било 45% задовољних испитаника/ца. Десет одсто испитаника/ца није задовољно радом установе. Најзадовољније су особе насељене у урбаним подручјима (49% случајева) и особе женског пола (48% случајева), док је степен незадовољства навећи код особа старости од 36 до 55 година (16% случајева) и особа насељених у руралним подручјима (16% случајева).

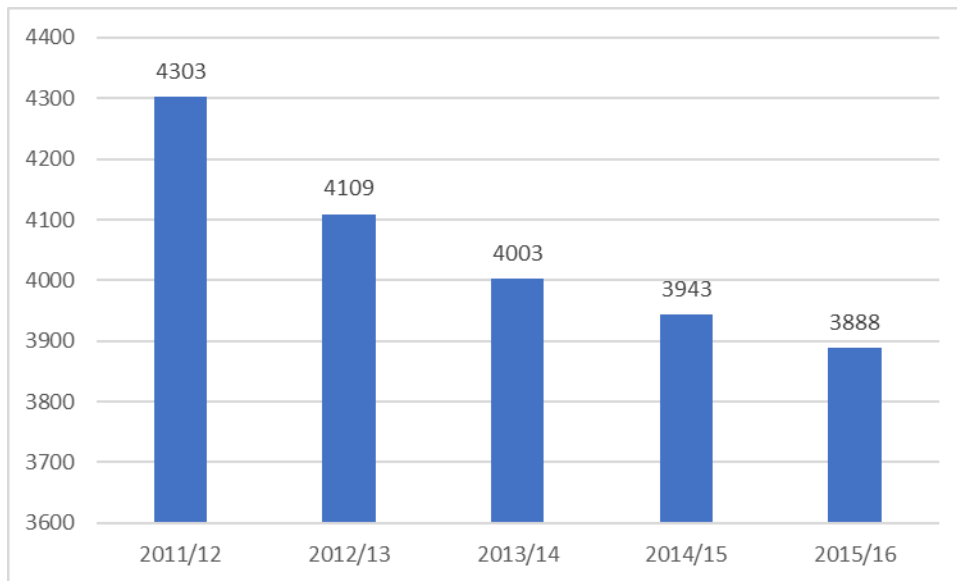
Основно образовање

Настава и програмски задаци у основношколском образовању врше се у 7 централних школа и 2 подручне школе (Врбашка и Ламинци) са 17 подручних одјељења. На подручју града ради и Основна музичка школа "Бранко Смиљанић".

Основну школу на подручју града Градишка у 2016/2017 години похађало је 3.806 ученика, од чега је у први разред уписан 391 ученик. У протеклом периоду број ученика у основним школама смањивао се у континуитету (Граф. 14.). У школској 2016/2017. години укупан број ученика је за 28% мањи од броја ученика у 2004/2005. години.

С обзиром на смањење наталитета и негативан природни прираштај у посљедњој деценији, може се очекивати и даље смањење броја ученика у основним школама. Укупан број наставног особља у основним школама није се значајно мијењао у периоду од 2011. до 2017. године. У 2017. години било је 336 наставника у основним школама.

Граф 14 - Број ученика у основним школама у граду Градишка

Извор података: Публикација „Градови и општине Републике Српске“, 2017, Републички завод за статистику Републике Српске

Пројекти реконструкције у претходном периоду омогућили су услове за обављање наставе у подручним школама првенствено у погледу доступности квалитетне комуналне инфраструктуре и употребне вриједности школских објеката, али опремање савременим наставним средствима још није завршено па је неопходно и даље наставити овај процес. У дијелу школа које су имале најлошије услове за одвијање наставног процеса санирани су кључни проблеми, као што су реконструкција оштећених кровова или подова (2014. и 2015. године санирана је ОШ „Васа Чубриловић“, набављен је катао за ОШ „Петар Кочић“, Нова Топола, као и дидактичка опрема за ОШ „Козарска дјеца“, саниран је под у ОШ у Новом Селу и сл.). Основна школа у Јазовцу је опремљена од Министарства просвјете и културе РС те су у тој школи након 9 година огласило школско звоно. Тако ће санацију ОШ Петрово Село финансирати Кабинет Предсједника РС, а ОШ Горњи Карајзовци Министарство просвјете и културе РС (током 2018. године већ је уграђена нова столарија, санирани мокри чворови и асфалтиран прилаз). Овим ће се заокружити процес санације и стварања основних претпоставки за рад подручних школа.

У већини објеката основних школа приоритетне инвестиције односе се на замјену крова, столарије и фасаде, те на санацију мокрих чворова и канализационе мреже. Већина школа ове инвестиције планира реализовати кроз пројекте енергетске ефикасности које имплементира UNDP у сарадњи са Градом Градишка и Министарством просвјете и културе РС.

Основну музичку школу је у 2016/2017 години похађало 216 ученика у 27 одјељења, што је благо повећање у односу на 2013/2014 годину када је било 209 ученика. Ученици музичке школе су у претходном периоду постигли значајне резултате на такмичењима у Републици Српској, као и на међународним такмичењима.

Самосталним концертима и учешћем на значајним културним манифестацијама, ова школа је дала допринос културном стваралаштву града. У наредном периоду планиран је даљи развој и унапређење наставе у школи, те одржавање постојећих и набавка нових музичких инструмената.

Средње образовање

Средње школе на подручју града Градишка (Гимназија, Средња стручна и техничка школа и Техничка школа) у школској 2017/2018. години похађало је 1530 ученика. Број ученика у средњим школама смањивао се у протеклом периоду. У односу на школску 2014/2015. годину, број ученика је мањи за 396 или 21% (те године било је укупно 1926 ученика). Највише је смањен број ученика у Гимназији (Табела у наставку).

Табела 9 - Број ученика у средњим школама у граду Градишка

Школа	Укупан број ученика			Број ученика уписаних у први разред		
	2014/15	2016/17	2017/18	2014/15	2016/17	2017/18
Гимназија	605	383	356	114	65	87
Средња стручна и техничка школа	676	627	607	188	172	157
Техничка школа	645	588	567	172	162	182
УКУПНО	1926	1598	1530	474	399	426

Извор: Информације о стању у области образовања на подручју града у периоду 2014-2018. година, које се подносе Скупштини града Градишка

Средња стручна и техничка школа обучава ученике за четири струке: Економија, право и трговина; Угоститељство и туризам; Пољопривреда и прерада хране; Здравство. Техничка школа има програме за три струке: Машинство и обрада метала; Шумарство и обрада дрвета; Електротехника.

Плановима изградње, доградње, санације и набавке опреме у Гимназији је у наредном периоду предвиђена реконструкција која укључује лимарске радове. У Средњој стручној и техничкој школи планирана је замјена дотрајалих врата и прозора, санација мокрих чворова, реновирање кабинета за практичну наставу, набавка информатичке опреме и других школских учила. У Техничкој школи вршиће се замјена подлоге у фискултурној сали, опремање кабинета мехатронике, као и набавка кориштене ЦНЦ машине за школску радионицу и пратеће опреме. Град је у складу са расположивим средствима у 2017. години, поред редовног финансирања материјалних трошкова средњих школа, издвојила дио средстава на име интервентне помоћи школама за инвестиционо одржавање, суфинансирање школских такмичења и суфинансирање превоза ученика одређених категорија.

У оквиру Омладинске политике Град Градишка за период 2014 – 2018, идентификована су два кључна проблема у области средњошколског образовања: неусклађеност образовних профила у средњим школама са потребама тржишта рада (недовољан број младих са завршеном средњом школом проналази посао у својој струци) и недостатак неформалног образовања. С обзиром да јединице локалне самоуправе у Републици Српској имају мали утицај на образовни систем, потребно је отворити дијалог усмјерен ка рјешавању ових проблема са Министарством за просвјету и културу Републике Српске, у чијој се надлежности налази формално образовање.

Високо образовање

Почетком октобра 2006. године у Градишци је отворена приватна високошколска установа - Висока школа за пословни менаџмент „Примус“ Градишка, која је дјеловала као лиценцирана високошколска установа за извођење студија у трогодишњем и четворогодишњем трајању. Од 1.10.2018. године „Примус“ престаје са радом (планира се покретање ликвидационог поступка) и своје студенте преусмјерава на Универзитет за пословни инжењеринг и менаџмент – ПИМ, Бања Лука.

У академској 2016/2017 години било је уписано укупно 358 студената, а у школској 2014/2015 години 290 студената.

У оквиру Високе школе 2010. године отворена је школа за образовање одраслих „ПРИМУС-ЕДУ“, са програмима преквалификације, доквалификације, средњег стручног образовања и оспособљавања, а покрива више области III и IV степена образовања те оспособљавања за тренутно најтраженија производна и услужна занимања, од грађевинарства до савремених технологија обраде метала и дрвета.

Култура и спорт

Култура

Јавне установе културе на подручју града Градишка су: Културни центар, Завичајни музеј, Народна библиотека и Основна музичка школа "Бранко Смиљанић". На подручју града дјелује девет културно умјетничких друштава са 800 чланова, Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“ и шест удружења грађана: УГ „Град позориште“, Огранак Вукове Задужбине, УГ „Скомрах“, Друштво књижевника Градишка, Удружење књижевника РС – Подружница књижевника Градишка, Удружење ликовних умјетника Градишка и УГ Денариус. Значајан допринос културном животу Градишке даје Основна музичка школа “Бранко Смиљанић”. У руралном подручју постоји једанаест домова културе који се користе за различите намјене и којима обично газдују мјесне заједнице.

У 2017. години, ЈУ Културни центар организовао је 161 догађај: 39 концерата, 23 позоришне представе, 23 књижевне вечери и промоције нових књига, 13 изложби, приказивање 31 филма, 26 састанака и семинара те 6 свечаних академија, које је посјетило преко 55.000 посјетилаца.

ЈУ Народна библиотека је у 2017. години имала 1,095 чланова. Библиотека располаже са око 70.000 инвентарних јединица библиотечке грађе и у континуитету ради на електронској обради књижног фонда. У 2017. години, организоване су 32 манифестације (књижевне вечери, промоције, изложбе, литерарно-ликовни конкурс „Градишка јесен“, радионице, итд.).

ЈУ Завичајни музеј је у 2017. години реализовао 14 гостујућих изложби, те већи број радионица и осталих активности које је посјетило преко 10.000 посјетилаца. Одржан је Први витешки фестивал у Републици Српској у сарадњи са удружењем грађана „Бели орлови“ из Београда и Стреличарским клубом из Бање Луке. Уведене су двије нове манифестације: Улице културе и Атеље на отвореном.

Број манифестација и број посјетилаца културних догађаја повећава се из године у годину. У периоду 2014-2017 остварен је раст броја корисника културних садржаја за око 40%. У организацији манифестација све јавне установе сарађују са невладиним организацијама, а Град Градишка редовно издваја буџетска средства за финансирање и суфинансирање бројних културних пројеката и програма. У 2017. години, Град је за суфинансирање културе расподијелила 108.000 КМ (49.700,00 по конкурсима и 58.300 ванредних средстава).

Испитивање задовољства грађана културним дешавањима проведено 2017. године показало је да је 69% испитаника/ца задовољно, што је више у односу на претходну годину, када је 60% испитаника/ца било задовољно. Истовремено, 17% испитаника/ца одговорило да је незадовољно. Резултати испитивања указују да је становништво града задовољније културном понудом у 2017. години, него у претходној.

Информисање

Уз Радио Градишку, у области информисања од 2017. године укључен је и Радио Козара, нови електронски медиј у приватном власништву. Медијски простор обогаћују и кабловска телевизија ИНФО+, као и РТВ Виком, такође у приватном власништву.

Спорт

На територији града Градишка у 2017. години било је 75 спортских организација, у 22 гране спорта, што представља 70% пораста у односу на 2003. годину када су дјеловале 44 спортске организације. Највећи број организација активан је у фудбалу (26), спортској рекреацији (9), кошарци (6) и каратеу (4).

Отворени спортски објекти на подручју града су фудбалски стадиони (31), тениски центри (4), базени (3) и остали спортски и спортско - рекреативни објекти (13). Затворени спортски објекти су физкултурне сале основних школа (10), физкултурне сале средњих школа (3) и остале физкултурне сале (2). У протеклом периоду створени су нови спортски садржаји који ипак не омогућују значајан развој спорта (реализовани су пројекти Спортско-рекреативног центра уз ријеку Саву те „балон“ на Сењаку). Главни потенцијал за организовање спортских манифестација – поливалентна спортска дворана је дуго у изградњи и потребна су велика средства за њен завршетак. Значајнији помак у спорту ће бити могућ тек изградњом ове дворане и њеним стављањем у функцију.

Школски спорт је заступљен у редовној настави, школским секцијама, такмичењима поводом прослава дана школе и међушколским такмичењима. Постоји потреба за интензивирање сарадње и усаглашавање концепта развоја спорта између спортских клубова и образовних институција.

Крајем 2017. године, у сарадњи са Министарством породице, омладине и спорта РС, покренут је пројекат МОИ (Мале олимпијске игре), кроз лигашко такмичење у кошарци и одбојци, што је укључило око 250 дјеце у спортске активности.

Испитивање задовољства грађана спортским дешавањима 2017. године показало је да је 55% испитаника/ца задовољно, што је више у односу на претходну годину, када је било 50% задовољних. Готово четвртина - 24% испитаника/ца није било задовољно.

У закључку, може се рећи да актуелно стање спорта у Градишци нема развојну компоненту и адекватан систем организације. Број, стање и капацитет спортских објеката су недовољни за укупне потребе града и све већи број спортских организација. Из тих разлога, усвојен је Програм развоја спорта Града Градишка за период 2018-2022. Најважнији циљ овог Програма је да омогући и подстакне грађане да учествују у спорту, било као пасивни учесници – посматрачи, или као активни, непосредни учесници. У наредном периоду Програм треба оперативнио разрадити, односно дефинисати приоритетне пројекте и обезбиједити ресурсе за имплементацију.

Евидентан је недостатак адекватних услова за развој спорта и рекреативне активности становника града Градишка. Имајући у виду нарастајући значај рекреације за здравље популације, која се због модерног начина живота све мање бави физичким активностима, у наредном је периоду неопходно побољшати стање у овом домену.

Здравствена и социјална заштита

Здравствена заштита

Носиоци здравствене заштите на подручју града Градишка су здравствене установе, у јавном сектору (Општа болница, Дом здравља и Апотекарска установа) и у приватном сектору (8 здравствених установа, 10 стоматолошких ординација и неколико апотека).

ЈЗУ Болница Градишка пружа услуге секундарне здравствене заштите и поједине услуге терцијарне здравствене заштите. Дјелатност обавља преко 70 доктора различитих специјалности. Болница располаже са 200 болесничких кревета и има карактер регионалне болнице, јер пружа здравствене услуге становништву града Градишка и општина Србац и Козарска Дубица (према мрежи здравствених установа) као и општина Лакташи, Прњавор, Костајница, Нови Град, Дервента и Бањалука (према сопственом избору пацијената). У 2017. години, у Болници су хоспитализована укупно 9.943 пацијената (у 2016. години 9.340) који су на стационарном лијечењу провели 49.181 болничких дана (48.815 дана у 2016. години). Дужина лијечења појединачног пацијента у просјеку је била 4,95 дана.

ЈЗУ „Дом здравља“ је здравствена установа која пружа здравствене услуге из области примарне и дијела секундарне здравствене заштите. Савремено је опремљена и попуњена потребним кадровима. У сједишту установе налази се седам објеката чврсте градње и један објекат монтажне градње. На терену се налази пет објеката чврсте градње (Нова Топола, Дубраве, Горњи Подградци, Долина, Турјак и Ламинци) и 2 објекта монтажне градње (Јурковица и Орахова). На подручју града, ЈЗУ „Дом здравља“ пружа услуге путем 26 акредитованих тимова породичне медицине у 17 амбуланти и то: 13 тимова у граду и 13 тимова у сеоском подручју. На овај начин здравственим услугама прекривено је цијело подручје града. Амбуланте породичне медицине ЗУ „СЦ ДУЊИЋ“ Градишка и Специјалистичког центра ЗУ „СУБОТИЋ“ Градишка пружају услуге под једнаким условима када су у питању права корисника по основу здравственог осигурања. У протеклом периоду, у неколико сеоских амбуланти побољшани су услови за рад (саниране су амбуланте у Орахови и Јурковици те стављена у функцију теренска гинеколошка амбуланта, са преносним УЗВ апаратом). Још увијек постоје евидентне потребе за ширењем мреже и побољшањем услова у оквиру постојеће мреже сеоских амбуланти.

Здравствене услуге пружа особље адекватних квалификација и искуства, а у посљедњих пет година број запослених је на стабилном нивоу, са благим порастом током 2017. године.

Табела 10 - Број радника запослених у систему здравствене заштите града Градишка

Број запослених радника		2013	2014	2015	2016	2017
ЈЗУ Дом здравља Градишка	здравствени	149	158	156	160	165
	остали	59	63	58	60	62
	укупно	208	221	214	220	227
ЈЗУ Болница Градишка	здравствени	263	272	266	261	271
	остали	57	56	55	56	59
	укупно	320	328	321	317	330
УКУПНО		528	549	535	537	557

Извор података: „Информација о стању у здравству на подручју града за 2017. год.

ЈЗУ „Апотека Градишка“ послује у 8 апотека и 2 апотекарске станице. Установа има веома добро развијену галенску лабораторију, гдје се врши производња хербалних производа,

галенских и магистралних припревака. Лијековима и санитарним материјалом становништво снабдијева и значајан број приватних апотека и апотекарских јединица.

Стање опште и личне хигијене становништва је углавном задовољавајуће. Међутим, сваке године региструју се случајеви обољелих од заразних болести. У току 2017. године, регистроване су 22 врсте заразних болести са 530 обољелих, од којих су најчешће: водене оспице (53,4%), ентероколитис (12,3%) и херпес зостер (9,2%). Здравље становника у сеоским подручјима угрожава лош квалитет воде за пиће у локалним водоводима (на примјер, у 2017. години у прољећној фази контроле 28 локалних водовода, хемијска неисправност утврђена је у 7 водовода, а бактериолошка неисправност у свих 28 водовода). Опасност пријети и од уједа животиња. Сваке године око 70 грађана упућује се на антирабичну заштиту, након озледа које су им нанијеле животиње, углавном пси луталице, мачке и свиње. У наредном периоду треба радити на побољшању епидемиолошке ситуације, првенствено провођењем мјера из програма превентивних активности. Када је у питању омладинска популација, анализа стања у Омладинској политици 2014-2018 показала је забрињавајући степен појаве болести зависности (алкохолизам, наркоманија, коцкање, пушење) и потребно је предвидјети мјере за превенцију и ублажавање ових проблема.

Испитивање задовољства грађана здравственим услугама 2017. године показало је да је 55% испитаника/ца задовољно радом домова здравља / амбуланти (што је мање у односу на 2016. годину, када је било 61% задовољних пацијената); 32% испитаника/ца одговорило је да је незадовољно. Најзадовољније су особе старости од 56 и више година (62% случајева) и особе женског пола (60% случајева). Најнезадовољније су особе насељене у руралним подручјима (41% случајева) и особе старости од 36 до 55 година (35% случајева).

По подацима за 2017. годину 20,500 грађана града остварује право на здравствену заштиту, по основу уплате доприноса за здравствено осигурање, што је констанан број за период од посљедњих 5 година.

Одлуком Скупштине града Градишка од почетка 2017. године обезбијеђено је учешће Града у финансирању примарне здравствене заштите за пензионере до 65 година старости.

Табела 11 - Здравствено осигурана лица у односу на укупно становништво по годинама

Број грађана града	2013	2014	2015	2016	2017
са основом за здравствено осигурање	43.557	45.761	44.230	43.082	43.618
са уплаћеним доприносима	23.086	21.507	20.788	20.465	20.500
без уплаћених доприноса	20.471	24.254	23.442	22.617	23.118

Извор података: „Информација о социјалној ситуацији на подручју града Градишка“ - подаци којима располаже Фонд здравственог осигурања - Пословница Градишка

Социјална заштита

Основни носилац социјалне заштите становништва у граду је Центар за социјални рад. Поред Центра, важну улогу на пољу социјалне заштите имају невладине организације и Градска организација Црвеног крста.

Број грађана који се обраћају Центру за социјални рад у посљедњим годинама креће се у распону од 6.000 до 6.500 и указује на то да се социјална ситуација у граду није значајно мијењала (Табела у наставку). У структури корисника социјалне заштите у свим годинама највише је лица која примају додаток за помоћ и његу другог лица, затим прималаца једнократне новчане помоћи и новчане помоћи. Угрожене групе су незапослени, старија лица, млади и дјеца.

Табела 12 - Број грађана који се јављају у Центар за социјални рад, по службама

Година / Служба ЦСР	Директор	Социјални радници	Психолог	Правник	Дјечија заштита	Остало	Укупно
2014.	172 2,9 %	3473 57,7 %	356 5,9 %	32 0,5 %	1.438 23,8 %	557 9,2 %	6.028 100%
2015.	172 2,9 %	3458 57,8 %	350 5,9 %	30 0,5 %	1425 23,8 %	544 9,1 %	5.979 100%
2016.	150 2,49 %	3523 58,50 %	365 6,06 %	25 0,42 %	1.454 24,14 %	505 8,39 %	6.022 100%
2017.	---	---	---	---	---	---	6.546 100%

Извор: Годишњи извјештаји Центра за социјални рад за 2014, 2015, 2016. и 2017. годину

У посљедње три године проширен је обухват и износ улагања у социјалну заштиту. У 2014. години остварен је значајан пад у броју корисника у односу на полазну (2013. годину), са 1.825 на 1.265. Међутим, након тога долази до константног раста тако да крајем 2017. године број корисника социјалне заштите износи 1.629. Неки од раније планираних пројеката, који би побољшали структуру услуга социјалне заштите (нпр. оснивање породичног савјетовалишта или успостава диспанзера за дјецу), нису имплементирани. Такође, евидентна је и потреба изградње дома за стара лица, а прве процјене су показале да би за смјештајни капацитет од 180 - 200 лица процијењена вриједност инвестиције износила око 4,5 милиона КМ. У аранжману невладиног сектора и уз подршку страних донатора, у периоду 2015 – 2018 у функцији је био Дневни центар за дјецу у ризику, а крајем 2018. године се, уз ангажман Центра за социјални рад, покренула процедура регистрације Дневног центра за дјецу са сметњама у развоју.

Градски буџет за социјалну заштиту повећавао се из године у годину, као и број корисника (са изузетком 2015. године, када је дошло до благог пада броја корисника). У 2017. години утрошено је 2,23 милиона КМ, што је за 24% више у односу на 2014. годину. Број корисника у 2017. године био је 1.806, што је чак за 43% више у односу на 2014. годину.

Табела 13 - Број корисника социјалне заштите и буџет – поређење плана и реализације

Година	Годишњи програм		Реализација програма	
	Број лица	Буџет (КМ)	Број лица	Буџет (КМ)
2014.	1.386	1.997.600,00	1.265	1.800.233,00
2015.	1.320	2.122.000,00	1.246	1.939.037,00
2016.	1.532	2.057.000,00	1.563	2.056.987,00
2017.	1.629	2.245.200,00	1.806	2.229.029,00

Извор: Годишње информације о социјалној заштити и извјештаји Центра за социјални рад за 2014, 2015, 2016. и 2017.

Испитивање задовољства грађана радом Центра за социјални рад 2017. године показало је да је 25% испитаника/ца задовољно радом Центра, што је значајно мање у односу на претходну годину, када је 43% испитаника/ца било задовољно. Чак 18% испитаника/ца није задовољно услугама. Најзадовољније су особе насељене у урбаним подручјима (31%) и особе старости од 36 до 55 година (29%). Најнезадовољније су особе старости од 56 и више година (20% случајева).

Цивилно друштво

На подручју града Градишка регистровано је 78 невладиних организација које заступају интересе рањивих група (омладине, слијепих и слабовидних лица, борачке популације, и др.), националних мањина, као и оних које се баве хуманитарним радом, питањима културе и спорта, итд.

У току 2017. године из градског буџета подржан је рад: 19 удружења која се баве хуманитарним радом и социјалном заштитом (за што је издвојено 322.000 КМ као редовна буџетска дотација те 9.200 КМ основу посебних захтјева), 16 удружења у области културе (130.660 КМ као дотација удружењима те 36.569,49 КМ за значајне манифестације), 50 спортских удружења (278.838 КМ за такмичарски спорт, односно 362.033 КМ укупно за спорт, укључујући и средства за рекреацију, школски спорт, спортске манифестације и инвестиционо одржавање спортских објеката), као и 6 удружења која дјелују у области борачке заштите (141.000 КМ).

Финансирањем невладиних организација, Град Градишка настоји унаприједити друштвени живот грађана и допринијети развоју грађанске и демократске свијести на начин на који се то чини у напредним европским земљама. Невладиним организацијама омогућена је свакодневна комуникација са надлежним Одјељењем за друштвене дјелатности и службеником за невладин сектор, који им пружају стручну помоћ при обављању активности и омогућују приступ потребним информацијама.

Најбројније групе националних мањина на подручју града Градишка формирале су своја удружења, од којих су најактивнија: Удружење Рома, Удружење Црногораца и пријатеља „ЛУЧА“, Удружење Пољака и пријатеља „МАК“ и Удружење Украјинаца „Верховена“.

Град пружа подршку организовању манифестација ових удружења. Разни видови подршке пружају се припадницима ромске популације; - помоћ у школовању дјеце, лијечењу, измирењу комуналних обавеза, обезбјеђењу огрјева, хране и сл. Унутар удружења изражен је проблем старосне структуре чланова – број млађих чланова је занемарљив, а мало је и активних чланова. Финансирање из градског буџета углавном не задовољава захтјеве удружења националних мањина, али се постојећим обимом финансирања ипак обезбјеђује најнужније задовољење потреба њихових чланова. Град ће у наредном периоду настојати максимално уважавати све реалне потребе постојећих удружења националних мањина.

Волонтирање је значајан сегмент сарадње између локалних органа управе и цивилног сектора. На подручју града дјелује значајан број организација цивилног друштва, које ангажују волонтере и на тај начин доприносе друштвеном развоју. Интересовање грађана, првенствено омладине, за волонтерски ангажман повећава се из године у годину. Град је протеклих година кроз грантовска средства подржавао и подстицао промоцију волонтеризма, а у оквиру *Политике волонтирања* идентификовала је четири приоритетне области за подршку волонтеризму: Социјални сектор, Сектор образовања, Омладински сектор и Сектор заштите животне средине.

Према Извјештају о реализацији *Политике волонтирања* за 2016. годину, у Градској организацији Црвеног крста редовно дјелује 60 волонтера, а Локални волонтерски сервис је, у сарадњи са другим организацијама, у периоду 2014-2016 реализовао 30 акција у којима су 383 волонтера пружила различите видове подршке за преко 400.000 корисника.

У складу са планом, Град Градишка је током 2017. године намијенила и средства НВО, за додјелу путем конкурса, у износу од 15.000,00 КМ, док су за најбоље пројекте младих алоцирана су средства у износу од 13.000,00 КМ.

Основно образовање карактерише константан пад броја уписане дјеце, а с обзиром на стално смањење наталитета, може се очекивати и даљи негативан тренд. Број наставног кадра задржава се на истом нивоу. Активности на реконструкцији школских објеката донекле побољшавају основне услове за наставу, док је опремање школа савременим наставним средствима још увијек у почетној фази. Процеси реконструкције и опремања су од кључног значаја за ученички стандард, нарочито у подручним школама гдје се и биљежи највећи пад броја ученика те их је потребно што прије привести крају.

Слична ситуација је и са средњошколским образовањем, с тим ту постоје и додатни проблеми: (а) неусклађеност образовних профила са потребама тржишта рада (процеси усклађивања су покренути и потребно их је привести крају и проводити) те (б) недостатак неформалног образовања. Оба проблема представљају стратешке изазове који ће се морати адекватно рјешавати у што скорије вријеме.

Пошто задовољство анкетираних грађана дешавањима у култури и спорту константно расте, претпоставка је да су створене добре основе да се понуда додатно унаприједи. Све ово је важно у контексту побољшања укупне туристичке понуде града.

Стратешки изазов ће бити обезбјеђење адекватне инфраструктуре за развој локалног спорта, како такмичарског, тако и рекреативног, укључујући првенствено дворанске спортове за које тренутно не постоје адекватни услови. Уз дворанске капацитете, за потребе рекреације грађана потребно је обезбиједити и адекватне отворене просторе који захтијевају знатно мања улагања.

Здравствена ситуација, општа и лична хигијена становништва су углавном задовољавајући. Ипак, неопходно је планирати побољшање епидемиолошке заштите те рјешење проблема квалитета питке воде у појединим сеоским подручјима, док посебан изазов представљају болести зависности, нарочито код млађе популације.

Социјална заштита биљежи раст броја корисника, нешто израженији у протеклих годину дана. У посљедње три године проширен је обухват и износ улагања. Успостављене су одређене услуге које раније нису постојале (нпр. Дневни центар за дјецу у ризику). Посебан изазов у скоријој будућности биће подршка старијим становницима града, чији број и удио у укупној популацији константно расте.

Невладин сектор је прилично бројан и већина рањивих група имају организације које их могу адекватно представљати и заступати њихове интересе.

Друштвени развој у руралном крајевима заостаје за урбаним срединама у свим областима те ће изазов бити обезбиједити унапређење ситуације посебно у сеоским подручјима.

f) Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга

Простор града Градишка, захваљујући свом географском положају, има добру саобраћајну мрежу и повезаност са околином, прије свега са административним центром Републике Српске, Градом Бањалуком, магистралним правцем и аутопутем, те са сусједним општинама, Републиком Хрватском и Европском унијом, првенствено друмским саобраћајем.

Жељезнички саобраћај није присутан на територији града, али то тренутно не представља значајан недостатак, због малог учешћа те врсте саобраћаја у укупно оствареном промету.

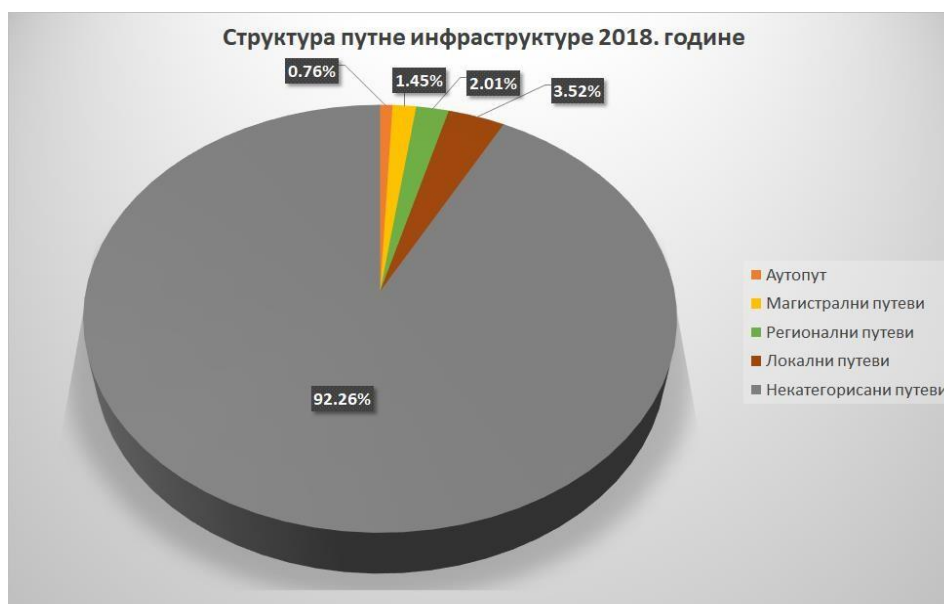
Такође, и поред постојећих потенцијала, водни саобраћај практично не постоји, као ни потребна инфраструктура за пријем и отпрему путника и терета у ријечном транспорту.

Аеродром Бања Лука је удаљен свега 30 км и лако је присупачан аутопутем или магистралним путем (правац Градишка – Лакташи).

Стање саобраћајне инфраструктуре

Доминантан тип саобраћајне инфраструктуре на подручју града Градишка представља путна инфраструктура, у оквиру које су заступљене све категорије путева.

ГраФ 15 - Структура путне инфраструктуре на подручју града Градишка 2018. године

Извор података: Евиденција Одјељења за просторно уређење и грађење

У укупној дужини путева превладавају некатегорисани путеви са 3240.4 км или 92.26%. Око 1/3 путева има асфалтни застор. На другом мјесту су локални путеви са 123.5 км или 3.52%. Учешће асфалтираних локалних путева износи око 95.6%. Регионални путеви имају дужину од 70.6 км или 2.01%, а магистрални путеви 51 км или 1.45%. Дужина аутопута кроз град Градишка износи 26.8 км или 0.76% укупне дужине путне мреже. У периоду 2016 – 2018 примјетно је повећање учешћа локалних путева са асфалтним застором, које је изнад просјека РС.

Због константног пораста броја регистрованих возила на подручју града те пораста броја путника у транзиту и грађана из сусједних општина, појавио се и проблем саобраћаја у мировању, који је дјелимично ријешен изградњом нових паркинг мјеста. Сходно Одлуци о паркинзима из 2017. године, у урбаном дијелу града обезбијеђено је 862 паркинг мјеста (под наплатом), на укупној површини од 10.063.66 m². Сва паркинг мјеста су асфалтирана и означена, а највећи број возила прометује паркингом у Видовданској улици, гдје се на 2,130 m² налази 204 паркинг мјеста. Пошто се у одређеним периодима, првенствено током радног времена, јавља недостатак паркинг простора, биће неопходно планирати даље ширење паркинг мреже у урбаном подручју.

Континуирано праћење оптерећења присутно је само на магистралним и регионалним путевима. На најоптерећенијем путу - магистралном путу М16 Градишка – Клашнице примјетан је пад фреквенције саобраћаја 2014. године у односу на период прије 2012. године, што се

може довести у везу са стављањем у функцију аутопута Бања Лука – Градишка као пута највише категорије. На већини осталих дионица магистралних и регионалних путева у граду Градишка примјетан је пад и стагнација просјечног годишњег дневног саобраћаја у периоду 2012 – 2014.

У периоду 2012 – 2016, забиљежен је раст броја возила у готово свим категоријама, а највише код путничких аутомобила (15.64%).

Водни саобраћај одвија се на ријеци Сави која представља међународни пловни пут. На дионици кроз град Градишка ријека Сава има трећу категорију водног пута (регионални водни пут), без постојања лучке инфраструктуре. Већи дио године на дионици узводно од Градишке владају неповољни пловидбени услови.

Стање телекомуникационе инфраструктуре

Пружање услуга у области телекомуникација на подручју града Градишка врши Мтел а.д. Бања Лука и "Blic net" д.о.о. Бања Лука.

Према подацима из 2016. године, у оквиру "Мтел" мреже инсталисане су 43 централе (комутациони објекти), а услуге користи 9.469 претплатника фиксне телефоније, 4.411 интернет претплатника и 1.652 IPTV претплатника. У оквиру "Blic net" мреже, услуге кабловске телевизије и интернета користе око 10.000 претплатника у урбаном подручју Градишка, насељеним мјестима на путном правцу Градишка - Нова Топола - Машићи (Брестовчина, Дубраве, Рогољи, Елезагићи, Берек), путном правцу према Долини (Козинци, Греда) и путном правцу према аутопуту (Крушкик, Чатрња, Жеравица).

Стање електро-дистрибутивне мреже

Територија града Градишка снабдијева се електричном енергијом из електроенергетског система Републике Српске, односно БиХ, преко три трафостанице 110/20/10 kV 20 MVA: ТС 110/20/10 kV 2x20 MVA Градишка 1, ТС 110/20 kV Градишка 2 у Врбашки и ТС 110/20/10 kV 20 MVA Нова Топола у Ровинама. Трафостаница Градишка 2 је пуштена у функцију крајем 2017. године и обезбјеђује квалитетно снабдијевање електричном енергијом западног дијела града. Годишња потрошња електричне енергије 2005. године износила је око 140.500.000 kWh. Према подацима из 2017. године РЈ "Електродистрибуција" Градишка је газдовала са 522,59 км средњенапонске мреже, 1.424,68 км нисконапонске мреже и 457 комада 20(10)kV/0.4 kV трафостаница. Укупан број потрошача износи 22.692, од чега је 21.150 (93,2 %) у категорији домаћинства. Губици електричне енергије у 2017. години износе 14,92 %.

На подручју градског насеља, од 2015. године у функцији је мала соларна електрана "БМБ Делта", номиналне активне снаге на прагу 50 kW, са годишњом производњом од око 64000 kWh. Произведена електрична енергија се користи првенствено за потребе хладњаче истоименог привредног друштва. У току је изградња двије мини хидроелектране у југозападном дијелу града. Ријеч је о МХЕ "Ситонија" на водотоку Тисовача и МХЕ "Голубача" на истоименом водотоку. Обе ове хидроелектране имају по 249 kW инсталисане снаге и планирану годишњу производњу од 901.500 kWh. Стављањем у функцију, крајем 2018. године, заједно ће покривати око 1% годишњих потреба града за електричном енергијом.

Јавном расвјетом је покривен највећи дио подручја града (51 мјесна заједница), сви јавни објекти и сва значајнија саобраћајна чворишта на цијелом подручју града. Према подацима из 2017. године укупно је инсталисано 5.866 расвјетних тијела, од чега је 2.558 (43,6%) у градском насељу и три приградска насеља, према бројности расвјетних тијела, слиједи насељена мјеста Нова Топола и Горњи Подградци. Сеоске мјесне заједнице без јавне расвјете су Јазовац, Мичије, Совјак, Долина и Вакуф.

Стање комуналне инфраструктуре и услуга

Концепт водоснабдијевања града Градишка заснован је на искориштавању значајних резерви подземних вода у Лијевче пољу. Вода се за организовано снабдијевање узима из подземља јужно од градског насеља (локалитет Урије - Жеравица). Ово извориште, које је од центра градског насеља удаљено 2,4 km, чини четири бунара укупног капацитета 310 l/sec. Утврђене резерве подземних вода изворишта Урије - Жеравица износе 395 l/sec, а може се захватити и до 600 l/sec. Према подацима из 2017. године, резервоарски капацитет износи 2.460 м³, а укупна дужина мреже око 446 km. Вода се из бунара пумпа у водоторањ Жеравица запремине 470 м³, из којег се, након дезинфекционе обраде хлором, гравитационо транспортним водовима упућује ка потрошачима у првој висинској зони (првенствено урбано подручје Градишка), а даље пумпама преко резервоара или хидростаницама до корисника у другој, трећој и четвртој висинској зони. Укупни број прикључака је 16.574, од чега око 92,5 % припада категорији домаћинства.

Табела 14 - Основни подаци о градском водоводном систему Градишка, период 2014 – 2017

Р. бр.	Опис	2015	2016	2017
1	Бунарски капацитет (l/s)	310	310	310
2	Резервоари (m ³)	2.460	2.460	2.460
3	Водоводна мрежа (m)	565.660	574.660	587.660
4	Примарна водоводна мрежа (m)	95.760	95.760	95.760
5	Секундарна водоводна мрежа (m)	331.900	340.900	353.900
6	Преузета водоводна мрежа (m)	138.000	138.000	138.000
7	Прикључци (ком.)	15.642	16.326	16.574

Извор података: Постојеће стање и план развоја водоводне мреже града Градишка, април 2018. године

Организовано снабдијевање водом преко градског водоводног система у садашњем тренутку има урбано подручје Градишка, насељена мјеста уз магистрални пут од Градишке до Душанова, те већина насељених мјеста у југозападном дијелу града. Овим водоводним системом је покривено око 79% становништва града. Насељено мјесто Орахова се снабдијева водом са изворишта у Доњој Међеђи из сусједне општине Козарска Дубица, које је недовољног капацитета и лошег квалитета. Локални водовод "Козарска врела", који снабдијева водом јужни дио града око Турјака, прикључен је 2015. године на градски водоводни систем. Већина насељених мјеста у Лијевче пољу није прикључена на градски водоводни систем, већ се водом снабдијева из индивидуалних бунара. Становништво ових насељених мјеста захвата подземну воду из првог водоносног слоја који је веома рањив на загађење, првенствено због пољопривредне производње, што за резултат има хемијску и бактериолошку неисправност захваћене воде.

Градски канализациони систем заостаје у свом развоју за водоводним системом. Према подацима из 2017. године, на овај канализациони систем је укупно прикључено 5.866 домаћинства и привредних субјеката, првенствено унутар ужег урбаног подручја Градишка. Број становника прикључених на градски канализациони систем процјењује се на око 16.000 или око 1/3 градске популације. У периоду 2010 – 2017 дужина канализационе мреже је

повећана за око 80%, при чему је нагласак првенствено био на изградњи секундарне канализационе мреже у зонама санитарне заштите изворишта Урије – Жеравица.

Табела 15 - Основни подаци о градском канализационом систему Градишка, период 2014 – 2017

Р. бр.	Опис	2015	2016	2017
1	Пумпне станице	1	1	1
2	Препумпне станице	11	13	13
3	Канализациона мрежа (m)	38.500	49.500	49.500
4	Прикључци (ком.)	5.576	5.789	5.866

Извор података: Постојеће стање и план развоја канализационе мреже града Градишка, април 2018. године

Постројење за пречишћавање отпадних вода још увијек не постоји. Увођење отпадних вода у реципијент се углавном обавља гравитационо за само градско насеље, а препумпним станицама за приградска насеља низводно од градског средишта. У периодима повећаног водостаја ријеке Саве све отпадне воде се уводе пумпама. Главни испуст се налази код пумпне станице "Keј". Изван урбаног подручја, канализациона мрежа постоји једино у Орахови у дужини од око 14 км, те у дијелу Агроиндустријске зоне у Новој Тополи.

Даљинско гријање присутно је само унутар ужег урбаног подручја Градишка (централни дио градског насеља). До 2014. године услугу даљинског гријања је обављало привредно друштво КП "Топлана" а.д. Градишка које је користило мазут као основни енергент. Крајем 2013. године, између Града Градишка и приватне компаније ИЕЕ д.о.о. Бања Лука потписан је Уговор о повјеравању обављања комуналне дјелатности производње и испоруке топлотне енергије и давање на коришћење комуналних објеката и уређаја. Од почетка 2014. године, у употреби су нова ложишта на биомасу снаге 12 MW уз адаптацију постојећег котла. Према подацима из 2016. године, укупна прикључна грејна површина износи 146,000 m², од чега 90,000 m² чини стамбени простор (1,800 стамбених јединица), а 56,000 m² отпада на јавне објекте, пословне просторе и индустрију. Дужина вреловодне мреже износи 7.5 км (двоцијевни систем). Процењује се да је услугом даљинског гријања обухваћено свега око 8% становништва града Градишка, што је испод просјека РС.

Према подацима из 2005. године на подручју града Градишке постоји 136 гробља. У укупној структури доминирају православна гробља којих је укупно 116. У урбаном подручју Градишка не постоји градско мултиконфесионално гробље, већ се сахрањивање обавља на конфесионалним гробљима. Незваничну улогу главног градског гробља има православно гробље у Брестовчини. Овим гробљем управља Црквена општина Градишка. Његова садашња површина омогућује сахрањивање у наредних 10 - 15 година без потребе проширења.

Стање административних услуга локалне самоуправе

Градска управа града Градишка организована је кроз Службу градоначелника и 9 одјељења са одсјецима као нижим организационим дијеловима (Одјељење за општу управу²⁵, Одјељење за развој и међународне пројекте, Одјељење за просторно уређење и грађење, Одјељење за комуналне и стамбене послове, Одјељење за привреду и друштвене дјелатности, Одјељење за пољопривреду и рурални развој, Одјељење за борачко-инвалидску заштиту, Одјељење за

²⁵ У оквиру Одјељења за општу управу организовано је 8 мјесних канцеларија, у Новој Тополи, Ламинцима-Срећанима, Дубравама, Церовљанима, Бистрици, Орахови, Горњим Подградцима и Турјаку.

финансије и Одјељење за инспекције) те Јединица за интерну ревизију. У оквиру Службе градоначелника функционише 5 одсјека: Одсјек за административно-техничке послове и информисање, Одсјек за јавне набавке, Одсјек за имовинско-правне послове и заступање, Одсјек за информационе технологије и Одсјек за цивилну заштиту.

Са циљем реализације што већег броја квалитетних пројеката из области локалног развоја, подржаних углавном екстерним, страним и домаћим развојним фондовима, Скупштина града је фебруара 2018. године основала и локалну развојну агенцију - „РАГА“ Градишка. Подршку економском развоју пружа и Центар за инвеститоре за који је надлежно Одјељење за привреду и пољопривреду.

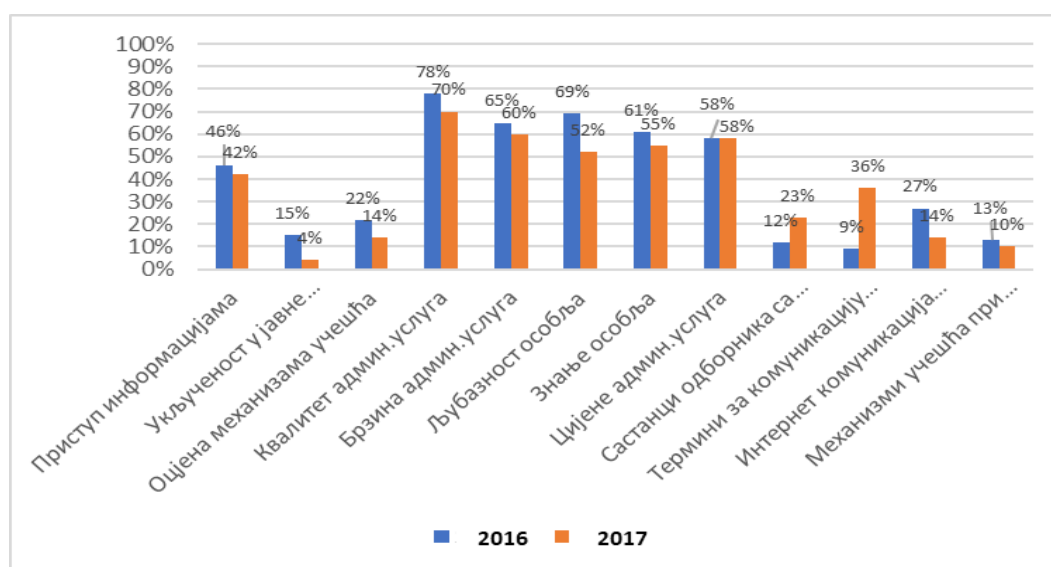
У 2016. и 2017. години, Градска управа провела је истраживање о задовољству грађана јавним услугама. Грађани су најзадовољнији квалитетом административних услуга, као и брзином и цијеном услуга, љубазношћу и знањем особља. Ниже задовољство грађана односи се на механизме учешћа и комуникацију одборника и начелника са грађанима.

Резултати истраживања у 2016. и 2017. години показују да грађани желе побољшање у сљедећим областима: приступ информацијама, укљученост у јавне расправе и дебате, оцјена постојећих механизма учешћа грађана, квалитет и брзина административних услуга, љубазност и знање особља у Управи, интернет комуникација између грађана и служби Града и постојећи механизми учешћа грађана у дефинисању приоритета града, што даје значајан путоказ локалној администрацији код планирања развоја услуга за грађане.

Оцјена цијене административних услуга је задовољавајућа, а повећан је ниво задовољства редовним састанцима одборника са грађанима и редовним терминима за комуникацију начелника са грађанима. Када су у питању жалбе, притужбе и приговори локалној власти, у току 2016. године 28% испитаника/ца поднијело је жалбу, док је 2017. године то учинило 18% испитаника/ца. У 2016. години 8% испитаника/ца је изјавило да је њихова жалба ријешена, а у 2017. години тај проценат је повећан на 16% ријешених жалби.

Административно особље ће наставити рад на побољшању квалитета јавних услуга, а посебну пажњу усмјериће на унапређење механизма комуникације и учешћа грађана у одлучивању.

Граф 16 - Резултати мјерења задовољства грађана услугама 2016. и 2017. године

Извор података: Извјештаји о задовољству грађана услугама у 2016. и 2017. години

Путна инфраструктура је доминантан тип саобраћајне инфраструктуре у граду Градишка. Њен квалитет је значајно побољшан током посљедње три године, захваљујући повећању учешћа локалних путева са асфалтним застором (изнад просјека РС). Стављањем у функцију дионице аутопута до Градишке, значајно је растерећена магистрална саобраћајница од Клашница до Градишке и побољшан проток путничких и теретних возила. Највећи стратешки изазов биће завршетак обилазнице те измјештање граничног прелаза из центра града, као и преусмјеравање транзитног саобраћаја на нови мост преко ријеке Саве. Водни саобраћај је присутан на ријеци Сави, али је далеко од свог максималног потенцијала, с обзиром на стање корита ријеке и потпуни недостатак лучке инфраструктуре. Комунална инфраструктура је предмет сталног ширења и унапређења, али су још увијек потребна значајна улагања и довршетак започетих инвестиција у водоснабдијевању, пречишћавању отпадних вода и, нарочито, на канализационом систему. Актуелна организација Градске управе прилагођена је потребама локалног економског развоја, Одсјек за локални економски развој у оквиру Службе градоначелника, нова локална развојна агенција и активан Центар за инвеститоре заједно чине добар основ за даљи развој привредних активности и привлачење страних и домаћих инвеститора у Градишку.

g) Заштита околиша/животне средине укључујући смањење ризика од катастрофа/несрећа

Град Градишка је у прошлости имала релативно повољне околности које су помогле у очувању животне средине. Отвореност рељефа и непостојање великих индустријских загађивача су узроковали изостанак значајнијег угрожавања животне средине, али низ мањих полутаната, временских непогода, хемијског третирања земљишта и сл., узроковао је погребу успоставе систематског приступа заштити животне средине.

Град је јасно определијелен да промовише однос према животној средини који подразумијева спречавање узрока загађења и деградације, што укључује и очување минералних и других природних ресурса - земљишта, шума, биодиверзитета, водног богатства и осталих еколошких фактора од којих зависи одрживост екосистема у цјелини. У циљу заштите животне средине, Град приликом изградње индустријских и других пословних објеката издаје посебан управни акт – Еколошку дозволу која је интегрални документ који обухвата спречавање и мониторинг/контролу загађења.

Стање ваздуха

Мониторинг квалитета ваздуха на подручју града Градишка био је присутан само у градском насељу у периоду 2002 – 2013. Овај мониторинг је био локалног карактера и није био укључен у мониторинг који је спроводио Републички хидрометеоролошки завод Републике Српске. Посљедња локација станице за мјерење квалитета ваздуха била је пумпна станица "Кеј". Резултати мјерења квалитета ваздуха у погледу садржаја сумпор диоксида и чађи у периоду 2006 – 2013 на овој локацији су показали да су измјерене вриједности (средње мјесечне и годишње концентрације) сумпор диоксида биле испод граничних вриједности, као и све измјерене вриједности чађи, осим у два зимска мјесеца 2006. и 2011. године. Ово указује да ваздух у урбаном подручју у већем дијелу године припада првој категорији квалитета (чист и незагађен ваздух), а да се у зимским мјесецима, због потрошње фосилних горива за загријавање објеката, квалитет ваздуха смањује (друга категорија - умјерено загађен ваздух).

Надлежни градски органи сматрају да је квалитет ваздуха (имисија) на задовољавајућем нивоу, тј. да се полутанти као нпр. SO₂, CO, NO₂, приземни озон итд.) крећу у дозвољеним граничним вриједностима, испод 150 микрограма/м³.

Мјерење квалитета ваздуха (имисија) у руралном дијелу града је повезано са утврђивањем нултог стања за различита постројења у поступку добијања еколошке дозволе. Резултати показују да су измјерене вриједности полутаната (средње концентрације) испод граничних вриједности, али да се на појединим локацијама у близини фреквентних саобраћајница појављују максималне концентрације азотних оксида које су изнад граничних вриједности. Овакве вриједности азотних оксида на предметним локацијама се могу објаснити утицајем саобраћаја.

Стање водних ресурса

Једино стално мониторинг мјесто за праћење квалитета површинских вода на подручју града Градишка налази се на обали ријеке Саве у градском насељу. Овај профил је укључен у међународни надзорни мониторинг, што представља највиши ниво мониторинга. У периоду 2009 – 2014 мониторингом за потребе израде Плана управљања Обласним ријечним сливом ријеке Саве Републике Српске (2017 – 2021) су били обухваћени и водотоци Јабланица и Црна ријека у западном дијелу града (3 мјерна мјеста). Према овом документу, ријека Сава од ушћа Врбаса до ушћа Уне има умјерен укупни статус (умјерен еколошки статус и хемијски статус који не испуњава стандарде квалитета). Исти укупни, еколошки и хемијски статус има и Црна ријека, док водоток Јабланица има умјерен еколошки статус и добар хемијски статус, што такође даје умјерен укупни статус. За остала водна тијела на којима није вршен мониторинг урађена је процјена ризика из чега произилази статус. Према овој процјени ризика сљедећа површинска водна тијела карактерише слаб или лош статус (под ризиком): Борна (слив Саве), Гашница, Барајиша, Салакуша, главни канал Топола – Јабланица, Јурковица, Лукавац, Сува ријека, Лубина, Писарић, Ријека и Врбашка (доњи и средњи ток), Осорна и Борна (слив Врбаса).

Подземне воде на подручју града нису обухваћене мониторингом квалитета од стране ЈУ "Воде Српске". У претходно поменутом документу хемијски статус групе водних тијела подземних вода Лијевче поље је процијењен као лош, са средњим нивоом поузданости. Подземне воде у оквиру ове групе водних тијела на подручју града Градишка доминантно карактерише средње до висок степен рањивости, односно средњи и велики ризик од загађења према дифузним загађивачима. Због тога је логично да су на изворишту централног водоводног система града Градишка у Жеравици присутни неисправни узорци сирове воде. Према подацима Института за заштиту здравља из 2016. године, 2 од 37 узетих узорака сирове воде изворишта је било неисправно.

Стање земљишта

Најлошију ситуацију у погледу мониторинга компоненти животне средине на подручју града Градишка, као и на читавој територији РС, присутно је код земљишта. Овом стању је допринијела и чињеница да је тек 2016. године донесен одговарајући пропис за утврђивање дозвољених количина штетних и опасних материја у пољопривредном земљишту. Генерално, праћење квалитета земљишта у досадашњем периоду је првенствено било везано за појединачне локалитете у функцији утврђивања нултог стања у поступку добијања еколошке дозволе. Тако резултати анализе земљишта на локацији Агроиндустријске зоне у Новој Тополи из децембра 2011. године указују на прекорачење максимално дозвољених количина тешких метала – кадмијума, никла, бакра, хрома и цинка.

Експлоатација шљунка на простору Лијевче поља у прошлости довела је до настанка великог броја шљункара које су остале нерекултивисане. У неколико шљункара се нелегално одлаже отпад, па представљају извор загађења подземних вода.

Стање шумских екосистема

Еколошка функција представља једну од најзначајнијих функција шума. Шумско земљиште према CORINE LAND COVER 2012 заузима 25.019,33 ha или 32,85% територије града Градишка. У оквиру шумског земљишта као другог најзначајнијег градског природног ресурса доминирају лишћарске шуме са око 91%. У структури шума и шумског земљишта, према подацима из катастра "Шума РС" (2015. година), највеће учешће имају високе шуме (77,81%), што је нарочито интересантно ако се има у виду да је ријеч о простору релативно ниске надморске висине.

Процењује се да шумско земљиште на подручју града Градишка на годишњем нивоу апсорбује око 160.000 метричких тона угљен диоксида, што износи 2,09% укупне емисије овог гаса 2015. године на читавој територији РС.

Систем јавних зелених површина на подручју града Градишка ограничен је на урбана подручја Градишке и Горњих Подградаца и представљен је првенствено парковима и дрворедима. У урбаном подручју Градишке систем јавних зелених површина чине три парка и улични дрвореди. Током 2015. године, извршено је повећање дужине уличних дрвореда у градском насељу садњом 51 стабла дрвећа. У Горњим Подградцима постоје два парка и дрворед уз главну саобраћајницу кроз центар насеља.

Управљање отпадом

У 2017. години, на подручју града Градишка је прикупљено 10.996 тона комуналног отпада, што представља повећање од око 19% у односу на 2013. годину. Овај пораст прикупљене количине отпада се дјелимично може довести у везу и са смањењем броја дивљих депонија на подручју града за 50 % (са 88 на 44) у посматраном периоду. Прикупљени комунални отпад се одвози на регионалну санитарну депонију Рамићи на подручју града Бања Лука. Број корисника 2016. године је износио 14.801.

Специфична количина комуналног отпада у 2017. години на подручју града Градишка на основу покривености становништва одвозом отпада од 85% процењује се на 0,74 кг/ст/дневно, што је испод просјека БиХ.

Процене прикупљених количина специфичних врста отпада за 2017. годину (индустријски, медицински, клаонички, грађевински, опасни отпад) не постоје. Према подацима из ЛЕАП-а, на подручју града Градишка се прије 12 година стварало 37 м³ индустријског отпада и 350 л медицинског отпада на годишњем нивоу.

У урбаном подручју Градишке постоје контејнери за селективно прикупљање отпада (папир и ПЕТ амбалажа). У 2017. години, прикупљено је 151,17 тона отпадног папира и картона и 12,85 тона отпадне пластике (ПЕТ амбалажа и најлон), што чини 1.49% укупно прикупљеног отпада. Један облик рециклажног дворишта постоји у кругу Комуналног предузећа "Градска чистоћа". Привредна друштва "Секундарац" и "Ливница Тешић" баве се рециклажом металног отпада, а "Green Tank" прикупљањем и збрињавањем опасног отпада.

Бивша депонија комуналног отпада у Бок Јанковцу садржи око 170.000 м³ комуналног отпада и представља еколошки ризик због своје локације у инундацији ријеке Саве. До 2018. године, на ову депонију су се одлагале одређене количине грађевинског отпада у функцији њене санације.

Утицај локалне економије на животну средину

На подручју града Градишка постоје постројења која имају значајнији утицај на животну средину, те су због тога присутна у различитим регистрима загађивача. У регистру постројења и загађивача Републике Српске за 2016. годину се налазе 4 постројења са подручја града, из области производње топлотне енергије, прикупљања и прераде отпада, производње производа од метала те производње пекарских производа.

На списку ИРРС постројења на подручју града Градишка је идентификовано само једно такво постројење, из области свињогојства.

Ризици од катастрофа/непогода

Простор града Градишке изложен је различитим врстама опасности, односно угрожен је од елементарних непогода и техничких опасности (првенствено техничко-технолошке опасности и минско-експлозивна средства). У погледу елементарних непогода простор града је угрожен земљотресима, поплавама, клизиштима, хидрометеоролошким опасностима (суша, град, обилан снијег, олујно невријеме), пожарима и заразним болестима.

Од техничких опасности посебно се издваја опасност од минско-експлозивних средстава. Према подацима из 2017. године, сумњиве минске површине заузимају 114,93 ха или 0,15% територије града Градишка. Ове површине се првенствено налазе у инундацији ријеке Саве и највише угрожавају пољопривредно земљиште.

У погледу елементарних непогода, највећу опасност по становништво и материјална добра на подручју града Градишка несумњиво представљају поплаве. Према Прелиминарној процјени ризика од поплава на подручју РС из 2014. године, поплавна подручја имају површину од 4.220,94 ха или 5,54% територије града Градишка. Ова подручја обухватају првенствено инундацију ријеке Саве, односно простор између Савског насипа и корита ријеке Саве. У долини ријеке Јабланице поплавно подручје обухвата и небрањени простор између корита ријеке Јабланице и регионалног пута Р477 Врбашка - Мраковица. Најугроженија насељена мјеста су Бистрица, Гашница, Врбашка и Орубица. Бујични сливови према Катастру бујица СР БиХ су Пограцка, Гашница, Јабланица и Јурковица.

Максимално очекивани интензитет потреса за повратни период од 500 година за цјелокупну територију града Градишка износи 8° MSK-64 скале.

Највећи дио града Градишка карактерише веома ниска и ниска подложност на клизање. У јужном и југозападном (поткозарском) дијелу града присутна је средња и висока подложност на клизање.

Ризик по људско здравље од заразних болести на подручју града Градишка није изражен. Током 2015. године, забиљежене су двије епидемије (варичела и морбили) са укупно 204 обољела, док је 2016. године регистрована само једна епидемија (гастроентероколитис) са 31 обољелим.

Мјере за унапређење енергетске ефикасности

Град Градишка је 2012. године усвојила Акциони план одрживог енергетског развоја. Овим документом идентификоване су мјере енергетске ефикасности чије ће провођење резултирати смањењем емисија угљен диоксида на нивоу града за 20% до 2020. године у односу на референтну 2005. годину (потрошња енергије – 623.467 MWh/год. и емисија угљен диоксида - 189,212 т/год.). Највећи потрошачи енергије су стамбени сектор и саобраћај (приватна и комерцијална возила). Процјењује се да је предузимањем мјера и активности до марта 2016. године потрошња енергије смањена за 1%, а емисија угљен диоксида за 5%. Том смањењу је највише допринио пројекат преласка Топлане Градишка на биомасу као гориво.

Повремена мјерења квалитета ваздуха (закључно са 2013. годином) показала су да су просјечне вриједности загађења испод граничних, са пар мјесеци у којима су мјерења показала мања прекорачења, што се сматра задовољавајућим.

Водни ресурси највећих водотокова у граду, укључујући ријеку Саву, имају умјерен укупни статус (умјерен еколошки статус и хемијски статус испод стандарда квалитета), док дио мањих водотокова има слаб или лош статус, као и подземне воде Лијевче поља које су осјетљиве на загађење (горњи слој подземних вода подложен је загађењу због агротехничких мјера примијењених на пољопривредном земљишту), што захтијева плански приступ смањењу евидентираних ризика.

Најлошије стање је са земљиштем, јер су поједине анализе показале изражено прекорачење дозвољених количина тешких метала (примјер Агроиндустријска зона Нова Топола), што имплицира потребу планског приступа у смањењу нивоа загађености земљишта у наредном периоду. То упућује на оправданост претварања земљишта из пољопривредног у грађевинско у подручју Зоне.

Тренд пораста прикупљања комуналног отпада је посебно изражен у посљедње вријеме, са рекордом од прикупљених 1.155,54 тоне, оствареним у јулу 2018. године и у складу је са смањењем броја дивљих депонија на територији града.

На територији града евидентирани су и привредни субјекти чија постројења имају значајнији утицај на животну средину (укупно 4, укључујући Топлану Градишка), што чини основ за праћење и управљање ризицима утицаја локалне економије на животну средину.

h) Стање просторно планске документације

Град Градишка је једна од свега 9 јединица локалне самоуправе на подручју РС која посједује просторни план и урбанистички план сједишта јединице локалне самоуправе. Оба ова документа истичу 2020. године. Крајем 2016. и почетком 2017. године су усвојени урбанистички планови за Горње Подградце и Нову Тополу, што је Градишку сврстало на сами врх листе јединица локалне самоуправе на територији РС у погледу израђености стратешких докумената просторног уређења.

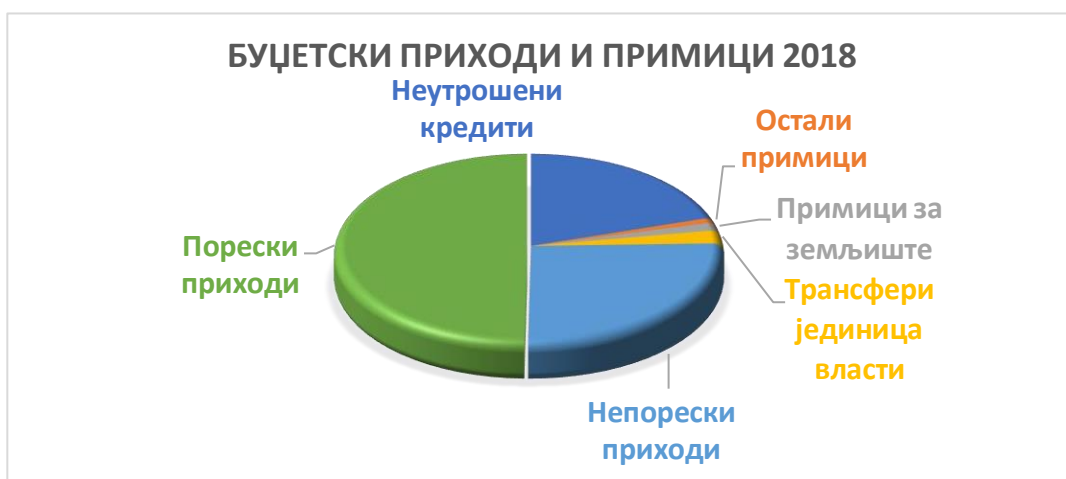
Укупан број важећих докумената просторног уређења износи 47. У укупној структури доминирају provedбени документи просторног уређења са око учешћем од око 90%. У оквиру ове врсте докумената просторног уређења, најбројнији су планови парцелације са урбанистичко-техничким условима који имају учешће од 45,24%, а затим слиједе регулациони планови са учешћем од 42,86%. Већина provedбених докумената просторног уређења (око 76%) се односи на урбано подручје Градишке. Примјетан је недостатак provedбених докумената просторног уређења за урбана подручја секундарних градских и локалних центара (Нова Топола, Горњи Подградци, Турјак и Орахова).

- i) Анализа буџета и пројекције средстава за финансирање реализације стратегије развоја

Буџетски приходи

Укупна планирана буџетска средства („Приходи и примици за финансијску и нефинансијску имовину“) за 2018. годину износе 29.800.000 КМ, у чему су планирани буџетски приходи од КМ 23.253.000 КМ, подијељени на пореске (14,8 милиона КМ или 49,7% од укупно планираних буџетских прихода и примитака) и непореске (7,6 милиона КМ – 25,5%), а додатни су трансфери виших нивоа власти у износу од 670.000 КМ, примици за нефинансијску имовину (земљиште) од 400.000 КМ, као и врло значајан износ неутрошених кредитних средстава из претходне године (6 милиона КМ)²⁶.

Граф 17 - Буџетски приходи и примици града Градишка, план буџета за 2018. годину

Примјетно је да у плану буџетских извора за 2018. годину највеће учешће имају порески приходи који су скоро двоструко већи од непореских, док неубичајено високо учешће од преко 20% укупних извора финансирања носе и неутрошени кредити из претходног периода.

У структури пореских прихода највећи удио планира се од ПДВ, укупно 12 милиона КМ или 81%. Остатак прихода је углавном распоређен између пореза на лична примања (1.794.000 или 12%) и пореза на имовину (1.010.000 КМ или 7%).

²⁶ Подаци о буџетским приходима и расходима из извјештаја и евиденција Одјељења за финансије Града Градишка

Граф 18 - Порески приходи града Градишка, план буџета за 2018. годину

У структури непореских прихода најзначајнији извор чине накнаде за кориштење комуналних добара од општег интереса (1.300.000 или 17%), а одмах потом и комуналне таксе и накнаде те накнада за кориштење комуналних добара од општег интереса за теретна моторна возила, са по 1.200.000 КМ или 15,7%. Приходи од пружања јавних услуга доприносе са 1.138.600 или 15%, док значајне непореске приходе чине рента и закуп (702.400 КМ), накнаде за кориштење шума и шумског земљишта (520.000 КМ) те накнаде за уређење градског грађевинског земљишта.

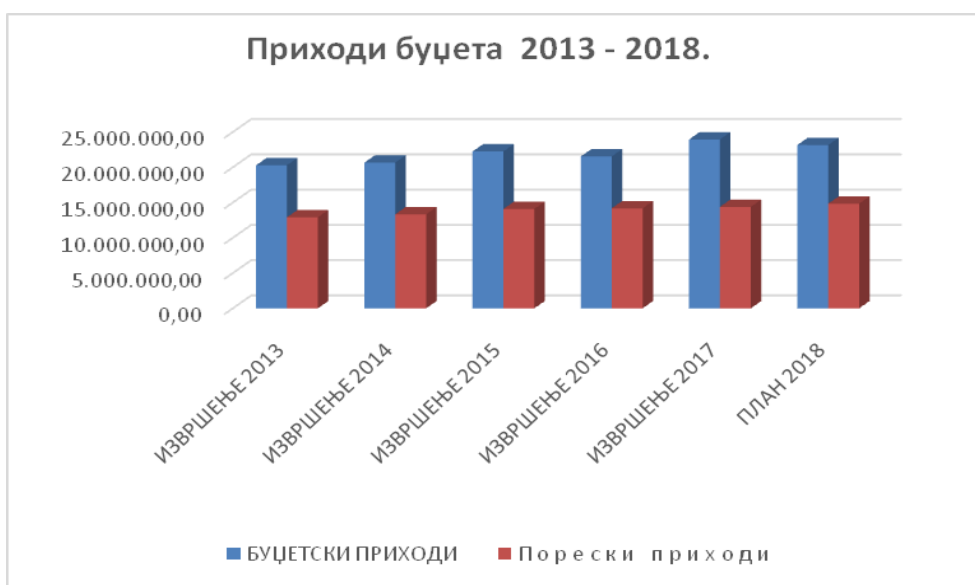
Граф 19 - Непорески приходи града Градишка, план буџета за 2018. годину

Буџет града у посљедњих 5 година²⁷ биљежи благи раст па је извршење буџетских прихода у периоду 2013 – 2017 нарасло за 18%, са 20,3 на 23,9 милиона КМ. Иначе, планирани буџетски приходи за 2018. годину су нижи од извршења 2017. године за 3,3%.

²⁷ Подаци обухватају извршење буџета за период 2013 -2017 и план буџета за 2018. годину

Граф 20 - Укупни буџетски и порески приходи града Градишка, 2013 - 2018

Граф 21 - Буџетски приходи града Градишка по врстама, 2013 - 2018

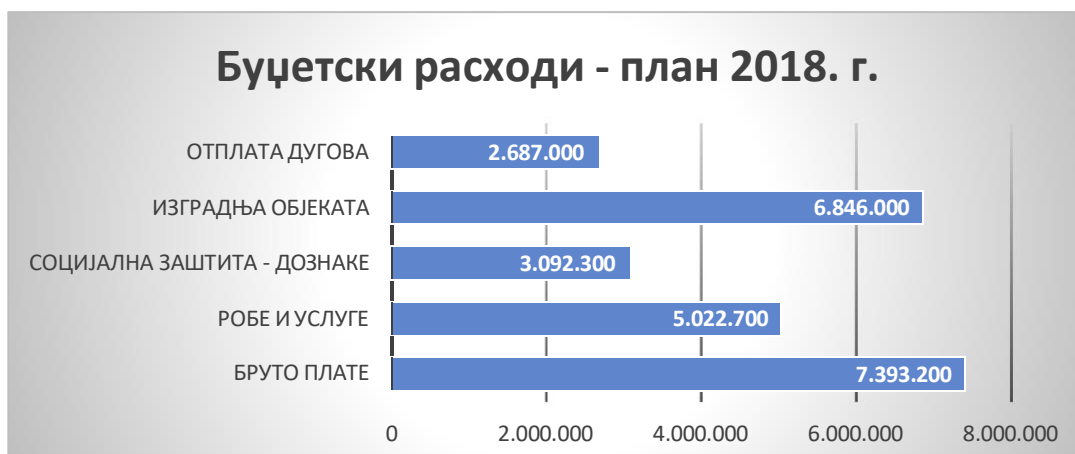
Већина приходовних ставки има стабилан тренд унутар посматраног петогодишњег раздобља, док су неке ипак имале значајнија одступања, као нпр. накнаде за коришћење шума, које чине релативно значајан извор средстава за буџет Града.

У 2016. години путем грантова и донација остварен је укупан износ од 29.813,31 КМ, а за потребе подршке пројектима националних мањина (рачунарска опрема, манифестације, помоћ удружењима мањина). У 2017. години Град није имала грантова и донација.

Буџетски расходи

На страни расхода, план за 2018. годину предвиђа највеће појединачно ангажовање средстава за трошкове запослених и изградњу објеката, док су значајно заступљене и ставке набавки роба и услуга, социјалних давања и отплате ранијих дугова.

Граф 22 - Буџетски расходи града Градишка, план буџета за 2018. годину

Граф 23 - Функционална класификација расхода града Градишка, план буџета за 2018. годину

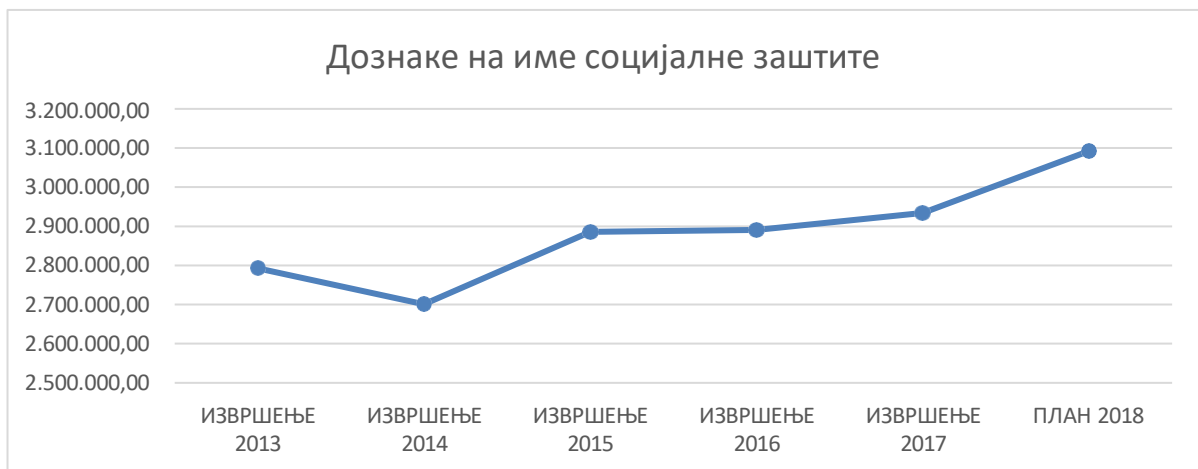
Посматрано кроз дужи период, буџетски расходи су у извршењу буџета од 2013. до 2016. године имали уједначен тренд, док је до промјена дошло током 2017. године, када су нарасли расходи финансирања (1,35 милиона према 0,6 милиона 2016. године), дошло је до исплата по судским рјешењима (0,82 милиона КМ), а издаци за отплату дугова су износили чак 12,7 милиона у поређењу са 2,8 милиона КМ остварених током 2016. године. Током 2017. године дошло је и до задуживања буџета од 17,7 милиона КМ, а највећи дио тих средстава употребљен је, кроз поменуте отплате дугова, за реструктурирање постојећег дуга, отплатом задужења по основу ХОВ (раније емитоване градске обвезнице) и кредита за КП Топлана, док је значајан дио (КМ 6 милиона) алоциран на 2018. годину, за потребе приоритетних капиталних инвестиција.

Граф 24 - Буџетски расходи града Градишка, 2013 - 2018

Током периода, дошло је до повећања издвајања по основу појединих ставки, а посебно за социјалну заштиту, накнаде за запослене те отплату дугова.

Граф 25 - Дознаке за социјалну заштиту града Градишка, 2013 – 2018

Са проширењем обухвата и повећањем броја корсника, дошло је и до повећања издвајања за социјалну заштиту, а то је тренд који се може очекивати и у будућности, што је чињеница која ће утицати и на будуће буџетске токове града.

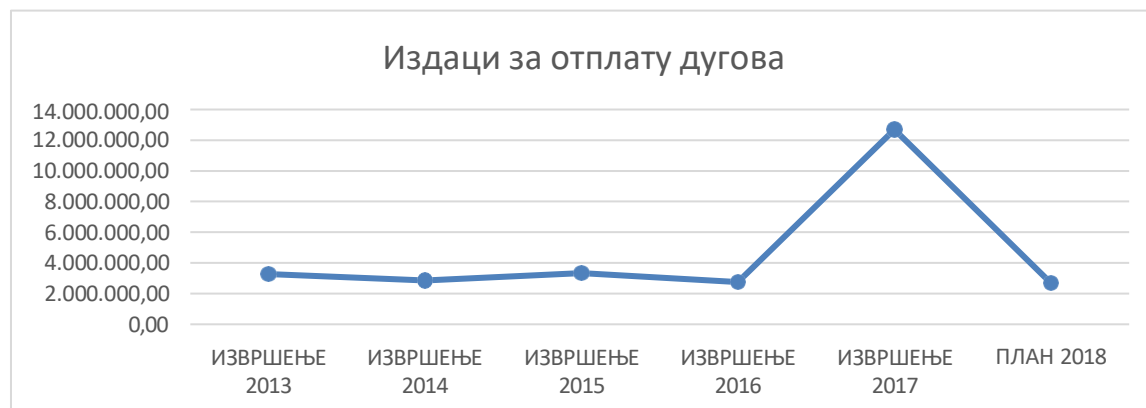
Граф 26 - Трошкови запослених града Градишка, 2013 – 2018

Након стагнације у протеклих пет година, дошло је до благог повећања издвајања за бруто плате и накнада за запослене током 2017. године и плана за 2018. годину, дјелимично узроковано растом плата, дјелимично растом броја запослених.

Расходи за бруто плате и накнаде у 2017. години већи су у односу на претходну годину за 3,78%, јер је вршено попуњавање раније систематизованих радних мјеста. Бруто плате и накнаде радника за 2018. годину планиране су у износу од 7.393.200,00 KM, а повећање је узроковано планираним јачањем кадровске структуре локалне управе и усклађивањем плата са Законом о локалној самоуправи и управи, Законом о службеницима и намјештеницима у јединицама локалне самоуправе те гранским колективним уговором.

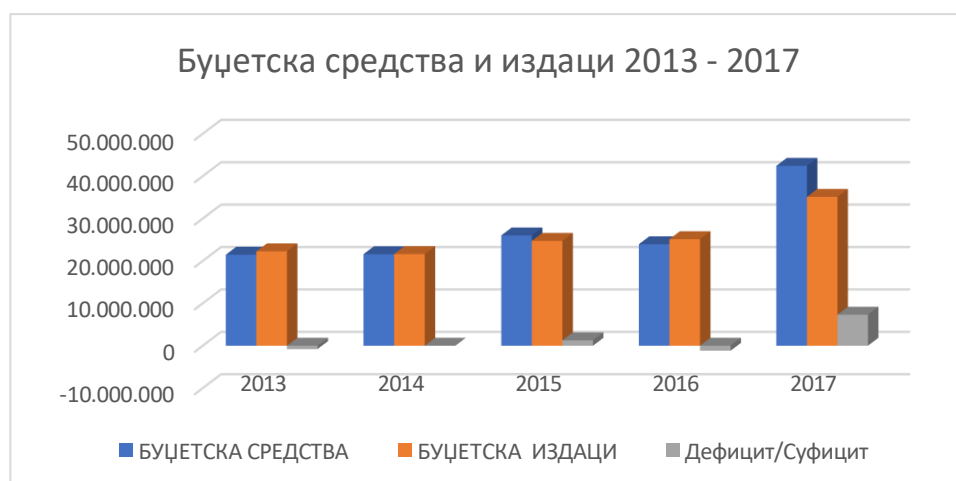
Граф 27 - Отплата дугова града Градишка, 2013 – 2018

Након дужег периода уједначеног сервисирања дугова, током 2017. године дошло је до значајног реструктурисања градског дуга, којим је побољшана структура, снижене камате и продужени рокови отплате, чиме се отворио додатни простор за капитална улагања у наредном периоду.

Буџет града је током извршења посљедњих пет година, слично плану за 2018. годину, задржао благ, али стабилан тренд раста, са одређеним одступањем током 2017. године када су градски дугови реструктурирани и обезбијеђена додатна средства за капитална улагања током 2018. године и касније.

Граф 28 - Буџетска средства и издаци града Градишка 2013 – 2018

Табела 16 - Дефицит/суфицит буџета по годинама

	2013	2014	2015	2016	2017
БУЏЕТСКА СРЕДСТВА	21.445.841	21.579.313	26.003.246	23.929.438	42.415.088
БУЏЕТСКА ИЗДАЦИ	22.238.644	21.602.114	24.730.732	25.113.253	35.099.261
Дефицит/Суфицит	-792.803	-22.801	1.272.514	-1.183.816	7.315.827

Дефицит градског буџета из периода 2013 – 2016 ријешен је рефинансирањем обавеза током 2017. године. Додатни износ, са повољнијим роковима отплате и трошковима финансирања створио је одређену резерву за реализацију капиталних инвестиција у 2018. и 2019. години.

У посљедњем петогодишњем периоду (2013 – 2017), посматрано кроз извршење буџета, Град Градишка остварила је скроман, али сталан раст буџетских прихода и расхода, по годишњој стопи од 4,38% годишње. Застој у раду скупштине средином посматраног периода узроковао је и застој у реализацији буџета, али је током 2017. године поново покренут механизам одлучивања и омогућен утрошак буџетских средстава у складу са претходно усвојеним буџетским оквиром. Уз то, реструктурирана је финансијска позиција локалног буџета тако што је постојећи дуг замијењен новим, под повољнијим условима (камата, рок отплате), а дуг по основу раније емитованих облигација (7 милиона КМ) је исплаћен. Сервисирање је и дуг по основу кредита КП Топлана у износу од 4,5 милиона КМ.

Преостали дио новог задужења (6 милиона КМ) алоциран је на ставке будућих капиталних улагања која ће се реализовати током 2018. године и касније.

Претходних пет година град се није задуживала, због чега је постигнута буџетска консолидација, али су се и капиталне инвестиције одвијале споријим темпом или у мањој мјери од планиране/неопходне, што је произвело и негативне посљедице по локалну заједницу због кашњења у рјешавању развојних планова. Наиме, текући приходи су омогућавали покриће текућих расхода, укључујући и сервисирање дуга, с тим да није било довољно средстава за капиталне инвестиције и развој.

Реструктурирање постојећег дуга и задужење за потребе реализације приоритетних капиталних инвестиција треба Граду да омогући да што прије реализује започете капиталне пројекте који су од изузетног значаја за становништво и привреду, јер рјешавају дио кључних проблема у секторима економског и друштвеног развоја те заштите животне средине (водоторањ, обилазница, спортска дворана итд.).

1.3 SWOT анализа и стратешко фокусирање

Стратешко фокусирање изведено је у два корака: прво кроз SWOT анализу, која представља синтезу кључних налаза претходне социо-економске анализе и оквирно одређивање стратешких фокуса, који ће се послије детаљније разрађивати кроз секторске планове.

а) Преглед унутрашњих и спољних фактора – SWOT анализа.

Табела 17 - SWOT анализа

CHAGE	<ul style="list-style-type: none"> - Прворазредан саобраћајно-географски положај града – „врата“ РС и БиХ према ЕУ - Развијена саобраћајна инфраструктура са израженим трендом развоја (аутопут, нови мост и гранични прелаз), укључујући и локалну путну инфраструктуру - Изграђена и широко доступна електродистрибутивна мрежа - Развијена предузетничка инфраструктура и за подршку <i>Startup</i>-а, са успостављеном Развојном агенцијом (РАГА), функционалном Агро-индустријском зоном, активним Кластером (Аутосистем), Бизнис инкубатором и сл. - Релативно велике површине под обрадивим пољопривредним земљиштем, са израженим водним потенцијалом и значајним шумским ресурсима - Развијена пољопривредна производња са лидерском позицијом у воћарству те развијеним сточарством, ратарством и повртларством - Развијена прерађивачка индустрија, нарочито у области прераде дрвета и метала - Константан раст предузетништва, привреде и запошљавања - Унапређено пословно окружење за локалне бизнисе и инвеститоре, са политиком отворених врата за инвеститоре потврђеном и кроз додијељен сертификат за повољно пословно окружење – <i>BFC SEE</i> - Стабилан и ликвидан градски буџет - Развијен манифестациони туризам - Позитиван унутрашњи миграциони салдо у посљедњих 10 година - Установљена образовна, културна и спортска инфраструктура - Задовољство грађана дешавањима у култури и спорту константно расте - Примарна и секундарна здравствена заштита у функцији - Проширен спектар услуга социјалне заштите у посљедњим годинама, - Активне невладине организације које окупљају рањиве групе, - Започете активности на прилагођавању образовних профила у складу са потребама пословне заједнице - Покривеност документима просторног уређења - Успјешно завршени пројекти реконструкције дијела школских објеката на подручју града - Богато културно-историјско наслеђе - Безбједна заједница која промовише сигурност кроз превенцију повреда и насиља - Обиље подземне воде - Очувана животна средина у највећем дијелу града - Значајна покривеност територије и становништва водоснабдијевањем из јавних-контролисаних извора - Систем прикупљања отпада са позитивним трендом у обухвату и руралних дијелова града - Успостављен основни систем контроле загађења из индустрије (еколошке дозволе, инспекције) - Промоција ублажавања посљедица природних катастрофа
--------------	--

СЛАБОСТИ

- Висока стопа регистроване незапослености, са великим учешћем теже запошљивих категорија
- Понуда радне снаге не задовољава потребе фирми у погледу практичних вјештина
- Слаба информатичка писменост
- Негативан салдо спољних миграција који смањује понуду радне снаге популације са највише потенцијала (млади)
- Лошија образовна структура становништва
- Неразвијена пракса цјеложивотног учења (преквалификације, обуке и сл.)
- Недостатак адекватног механизма преквалификације и доквалификације радника у складу са потребама тржишта
- Неповољна структура привреде – недостају прехрамбени прерађивачки капацитети и капацитети хладњача, рурални и приградски дио немају довољан инфраструктурни капацитет за развој индустрије и сл.
- Недовољна примјена савремених технологија у производњи пољопривредних производа – видљив недостатак заштите од природних непогода
- Недовршена значајна саобраћајна инфраструктура (обилазница, нови мост и гранични прелаз)
- Недовољан обухват канализационим системом, првенствено у руралном подручју
- Слаб прилив страних инвестиција
- Недовољна понуда смјештајних капацитета
- Недостатак планско-програмског приступа у управљању појединим областима
- Негативан природни прираштај са израженим погоршањем старосне структуре становништва
- Недостатак кључних садржаја за развој спорта и културе – мултифункционална спортска дворана
- Слабије опремљена школска инфраструктура – недостатак модерних наставних средстава
- Недовољан обухват дјеце програмима предшколског образовања
- Болести зависности у порасту, нарочито унутар млађе популације
- Заостајање руралних подручја у области социјалне инфраструктуре
- Слабо развијен мониторинг компоненти животне средине, нарочито земљишта
- Могућа неконтролисана употреба агрохемикалија које нарочито угрожавају квалитет земљишта и првог слоја подземних вода (након 2009. године нема нових истраживања концентрације пестицида у подземним водама Лијевог поља тако да ово остаје као ризик)
- Недовољна примјена технологија за смањење загађења воде (непостојање постројења за пречишћавање градских отпадних вода), земљишта и ваздуха
- Непотпун систем управљања отпадом
- Недовољно развијена еколошка свијест
- Ниска енергетска ефикасност јавних и приватних објеката

ПРИЛИКЕ

- Стварање дугорочних претпоставки за развој осталих врста саобраћаја (осим друмског) у непосредном окружењу (водни, ваздушни, жељезнички) и јачање значаја новог друмског граничног прелаза са новом инфраструктуром;
- Јачање привредних сектора чији потенцијал расте за завршетком нове инфраструктуре (туризам – промоција природне, вјерске и културне баштине, логистика, транспорт)
- Јачање тренда премјештања бизниса из ЕУ-Хрватске у земље-кандидате за ЕУ
- ЕУ кандидатски статус и кориштење претприступних фондова за јачање привреде и локалног развоја
- Јачање инвестиционог циклуса заснованог на атрактивности локације који ће омогућити и прилив страних директних инвестиција
- Укључивање у регионалне технолошке цјелине у пољопривреди и индустрији хране
- Повећана потражња за пољопривредним производима на глобалном нивоу

	<ul style="list-style-type: none"> - Примјена модерних технологија у индустрији и пољопривреди (системи заштите од непогода у пољопривреди, подршка иновацијама и сл.) - Довршетак започетих капиталних инвестиција (обилазница, гранични прелаз, спортска дворана итд.) - Јачање сарадње са институцијама РС које могу подстаћи економске активности - Јачање јавно-приватног партнерства - Могућност брендирања домаћих производа - Развој пољопривредно-организационе инфраструктуре - Шира реформа средњег стручног образовања ради усклађивања са потребама тржишта рада - Увезивање са сусједним општинама ради рјешавања капиталних еколошких питања (збрињавање отпада, пројекти енергетске ефикасности, праћење и извјештавање о кретању штетних организама) - Кориштење потенцијала у обновљивим изворима енергије (подземне воде и водотокови, биомаса ...)
ПРИЈЕТЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Нестабилно политичко окружење у БиХ - Отежана спољнотрговинска размјена, првенствено извоз у ЕУ, због строгих санитарних, ветеринарских и других прописа - Даља депопулација и која за посљедицу има одлазак младе и способне радне снаге ка иностранству - Смањена подршка виших нивоа власти и смањени фискални приливи - Климатске промјене које ће узроковати још интензивније природне непогоде и угрозити пољопривредну производњу - Могућност заостајања у развоју градског подручја града, након пуштања у рад новог граничног прелаза и помјерања транзита и с тим повезаних привредних активности сса. 4 км западно од центра града (синдром „слијепо цријево“) - Саобраћајна загушеност узрокована растом броја возила - Јачање бесправне градње - Повећан број корисника социјалне заштите и пензионера са најнижим нивоом примања - Недостатак прихода и пројеката за финансирање друштвене структуре - Повећан ризик од загађења воде због недостатка контроле у пољопривредној и индустријској производњи те градњи уопште - Угроженост шумског богатства и пољопривредних добара због учесталости и интензитета природних непогода - Улазак прљавих технологија

б) Стратешко фокусирање

Пошто се ради о стратегији интегрисаног развоја која тражи усклађивање кључних аспеката економског развоја, друштвеног развоја и захтјева заштите животне средине, треба водити рачуна о томе да ови захтјеви понекад у стварности имају супротне тежње и смјерове (нпр. побољшање конкурентности привреде и осигурање социјалне укључености маргинализованих група, или индустријски раст и очување животне средине).

Стратегија, прије свега, подразумијева концентрацију расположивих ресурса на рјешавање проблема који имају највећи развојни потенцијал. Мора бити фокусирана на најважније стратешке изазове, јер ће, у противном, водити расипању увијек оскудних ресурса без постизања стварног стратешког ефекта.

Економски развој Градишке не може се више темељити на јефтиној стручној радној снази, јер стручна радна снага све више одлази у потрази за бољим радним и животним условима у земље ЕУ. Зато се кључни изазови економског развоја могу изразити кроз неколико међусобно повезаних питања:

- Како да привреда града Градишка буде конкурентнија у глобалним ланцима вриједности у којима све више учествује својим извозом?
- Како да приватни сектор градишке привреде постане атрактивнији за запошљавање и задржавање стручне радне снаге?
- Како да се осигура квалитетнија понуда стручне радне снаге на тржишту рада?

Уколико ова стратегија развоја не одговори квалитетно на ове изазове, економски развој Градишке биће успорен и угрожен, са негативним посљедицама по друштвени развој и стање животне средине, јер неће бити довољно средстава за улагања у ове секторе.

Зато се **јачање конкурентности и квалитетније запошљавање у привреди** намеће као први стратешки фокус, са двије међусобно условљене стране: уколико се конкурентност фирми буде заснивала на нижој цијени (дакле првенствено на цијени рада), неће бити могуће квалитетније запошљавање у привреди; уколико не буде квалитетне радне снаге, неће бити могуће да се дугорочно побољша конкурентност фирми које чине окосницу привреде Градишке.

Изазови друштвеног развоја су вишеструки, а међу најважније спадају сљедећи:

- Како осигурати обухватнију и бољу подршку за младе, посебно младе породице, како би се поправило стање и ублажили изразито негативни демографски трендови?
- Како квалитетно одговорити све већим социјалним и здравственим потребама све старијег становништва Градишке?
- Како побољшати услове и друштвени живот на селу?

Из претходних питања произлази и главни фокус друштвеног развоја у сљедећем периоду: **доступност, квалитет и дјелотворност јавних услуга и мјера подршке за циљне групе: млади, старије становништво, сеоско становништво.**

У погледу животне средине, кључни изазови се своде на сљедеће:

- Како значајније смањити ризике и штетне посљедице природних непогода, посебно поплава, града и суше?
- Како довести до прихватљивог нивоа загађења животне средине, а посебно загађења пољопривредног земљишта и вода?

Спречавање штетних посљедица **од природних непогода и смањење загађења** представљају главне фокусе у сектору заштите животне средине у овом стратешком периоду.

Табела 18 - Стратешки фокуси

СТРАТЕШКИ ФОКУСИ	
1.	Јачање конкурентности и квалитетније запошљавање у привреди
2.	Доступност, квалитет и дјелотворност јавних услуга и мјера подршке за циљне групе: млади, старије становништво, сеоско становништво.
3.	Спречавање штетних посљедица од природних непогода и смањење загађења

1.4 Визија развоја и стратешки циљеви, са индикаторима

а) Визија развоја

Препоручује се промјена претходне визије развоја, наведене испод.

Градишка 2020 ће на регионалној економској и друштвеној мапи бити препознатљива

- ⇒ као атрактивна инвестиционо-пословна локација са конкурентном радном снагом гдје се, брже и више него код других, ствара нова вриједност и остварује поврат улагања, и
- ⇒ као предузетна локална заједница са еколошки очуваном средином у којој највећи дио становника активно учествује у стварању европског квалитета живота

Два су основна разлога за овакву препоруку: (1) сада се битно проширује и помјера временски хоризонт визије развоја, са 2020. на 2030. годину, и (2) досадашња визија развоја није изражавала специфичне предности и специфичне тежње које Градишка има у односу на друге општине у РС и БиХ. Уз то, досадашња визија не може да се користи као нека врста слогана, који је ефектан и свима разумљив.

Методолошки, визија треба да, на језгровит и ефектан начин, означи главни правац развоја у сљедећем стратешком периоду, и то тако да то буде привлачно и разумљиво, како онима који живе у Градишци, тако и онима који би могли да одлуче да у њој живе и послују. Притом је препоручљиво да се пође од неке већ изражене предности коју локација посједује, те да се та предност дограђује и користи за усмјеравање и достизање укупно очекиваног напретка града.

Такву врсту предности представља гео-стратешка позиција Градишке (близина ЕУ), а та позиција у наредном стратешком периоду треба да се искористи како би се убрзало приближавање сличним локацијама у ЕУ и у областима економског и друштвеног развоја, као и очувања животне средине. У складу с тим, нова визија развоја, у сажетој верзији, може да се изрази овако:

Визија развоја Града Градишке

Градишка 2030. године: од географске, до економске, едукацијске и еколошке близине Европске уније Г + З Е

У пунијој верзији, значи: Градишка ће овај стратешки период искористити тако да јој географска близина Европској унији послужи као развојна полуга у кључним секторима, да знатно брже него код других средина дође до „прелијевања“ политика, пракси и стандарда карактеристичних за сличне средине у европским земљама, чиме ће се омогућити и олакшати већа конкурентност привреде, бољи живот грађана и одржива животна средина, уз одржавање и надоградњу културно-историјског идентитета овог подручја.

Гео-стратешки положај Градишке је у овој визији развоја тачка ослонца која треба да олакша остваривање других елемената визије: економско, едукацијско и еколошко приближавање сличним срединама у Европској унији. У погледу економског развоја, то значи да географска близина треба да буде искоришћена за јачање веза градишких фирми са партнерима из земаља Европске уније, тако да те интеракције воде стварању веће додатне вриједности, веће запослености и бољих радних мјеста на територији града Градишка. То неће бити могуће уколико истовремено не дође и до едукацијског приближавања, тако да ниво образовања и квалитет понуде радне снаге буде такав да може да одговори изазовима развоја и потребама инвеститора у времену економије знања, дигитализације, интернета и растућег привредног умрежавања, уз очување и надоградњу културно-историјског идентитета и природне средине овог подручја.

Економско и едукацијско приближавање треба да буду праћени еколошким приближавањем, тако да појачана заштита животне средине, с једне стране, и заштита од растућих природних непогода, воде сталном смањивању свих врста загађивања природе, као и смањивању негативних посљедица климатских промјена на привреду и живот у граду Градишка.

На основу већ одређених стратешких фокуса, с једне стране, и дугорочне визије развоја, с друге стране, дефинишу се сљедећи стратешки циљеви, који обухватају период до 2027. године:

б) Стратешки циљеви, са индикаторима

- 1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.;**
- 2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе;**
- 3. Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода.**

Први стратешки циљ представља главни оријентир привредног развоја Градишке, на главном правцу економског приближавања ЕУ. У њему се ради о усклађивању два, често међусобно супротстављена интереса – раста запослености и побољшања конкурентности, сада на новом, амбициознијем концепту квалитетних радних мјеста и веће додатне вриједности, као суме

добити, важног интереса послодаваца и инвеститора, и бруто плата, као важног интереса запослених, с друге стране.

Остваривање првог стратешког циља биће угрожено уколико се истовремено не реализује и други стратешки циљ, посебно у дијелу који треба да омогући запошљавање и задржавање младих (кроз боље образовање и запошљавање, те боље услове живота), као циљне групе која треба да носи привредни и друштвени развој Градишке.

С друге стране, Градишка треба да подигне и достигне стандарде задовољавања потреба и друштвене интеграције циљних група које такав допринос из објективних разлога не могу да дају. Овдје је тежиште на јавним услугама, постојећим и новим, првенствено оним које су у надлежности локалне самоуправе, али и оних на које она може да оствари одређени утицај.

Остваривање трећег циља имаће позитивно повратно дејство на прва два стратешка циља, утичући на повећане приносе у пољопривредно-прехранбеној производњи (заштитом од природних непогода) и на квалитет живота становника Градишке (сталним смањивањем загађења, односно заштитом животне средине).

С друге стране, његово достизање зависиће од степена привредног развоја и нивоа друштвене свијести у погледу односа према животној средини.

Међусобни однос између визије и стратешких циљева развоја Градишке приказан је на сљедећој слици:

Остваривање овако постављених стратешких циљева и њихов утицај на развој Градишке моћи ће да се прати путем сљедећих индикатора:

Табела 18 Индикатори (утицаја) остварења стратешких циљева

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (2020.)	Циљна вриједност (2027.)
Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.²⁸	1.1. Број запослених у привреди	11.195	12.800
	1.2. Добит привредних друштава	63.309.741	92.601.456
	1.3. Бруто-плата у привреди	1.364,00	3.000,00
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (2020.)	Циљна вриједност (2027.)
Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе.	2.1. Број корисника комуналних услуга у граду (СОН)	21.053	22.663
	2.2. Број корисника јавних услуга из области спорта и културе	5.000	5.500
	2.3. Годишњи природни прираштај на територији града	-251	-251
	2.4. Број јавних објеката (домови културе, пензионерски клубови, спортски терени, дјечија игралишта, јавни паркови)	177	185
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (2020.)	Циљна вриједност (2027.)
Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода.	3.1. Емисија CO ₂ на годишњем нивоу (у тонама)	5.004,06	3.658,54
	3.2. Смањење штета од природних непогода	3.774.613,00	500.000,00

²⁸ На основу одлуке Градског развојног тима Града Градишка, Стратешки циљ 1. који је гласио: „Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из Европске уније“ мијења се и гласи: „Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства“.

3. Приоритети и мјере са индикаторима

Приоритети представљају кључна поља и смјерове дјеловања за остварење визије и стратешких циљева и као такви имају највећи утицај на развој, односно остварење стратешких индикатора. Дефинисани приоритети су груписани под релевантним стратешким циљевима (Слика 4).

Слика 4 - Приоритети груписани по стратешким циљевима

а) Преглед приоритета и припадајућих мјера са индикаторима

Приоритети за стратешки циљ 1, укључујући припадајуће мјере, приказани су у Табели 19. У склопу сваког приоритета дефинисани су индикатори (крајњег) резултата са почетним и циљним вриједностима.

Табела 19

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1 ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег) резултата	Полазна вриједност (2020.)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 1.1. ПОВЕЋАНА КОНКУРЕНТНОСТ ГРАДИШКЕ ПРИВРЕДЕ, ПУНИМ КОРИШТЕЊЕМ ЛОКАЦИЈСКИХ И ИНФРАСТРУКТУРНИХ ПОГОДНОСТИ, СЛУЖИ КАО ПРИМЈЕР ОСТАЛИМ ЈЛС У РС / БИХ	Број регистрованих предузетника	1.039	1.500
	Број регистрованих привредних друштава	503	600
	Вриједност извоза	318.000.000,00	500.000.000,00
	Економичност привредних субјеката	108,5	115
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА			
1.1.1. Оснаживање пословне инфраструктуре			
1.1.2. Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима			
ПРИОРИТЕТ 1.2. ОСТВАРЕНЕ НОВЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ КОЈЕ ОМОГУЋУЈУ ОПТИМАЛНО КОРИШТЕЊЕ РАСПОЛОЖИВИХ ПРЕРАЂИВАЧКИХ, ПОЉОПРИВРЕДНИХ, ТУРИСТИЧКИХ И ОСТАЛИХ РЕСУРСА ГРАДИШКЕ	Број привредних капацитета (у туризму, транспорту, логистици и прерађ. индустрији)	220	300
	Вриједност укупне имовине у прерађивачком сектору	266.231.655	550.000.000
	Укупни приходи привредних друштава	740.000.000	1.400.000.000
	ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА		
1.2.1. Унапређење пољопривредне производње			
1.2.2. Креирање и активирање туристичких производа			
ПРИОРИТЕТ 1.3. УНАПРЕЂЕН КВАЛИТЕТ РАДНЕ СНАГЕ ИДЕ У СУСРЕТ ПОТРЕБАМА РАСТУЋЕ ПРИВРЕДЕ ОМОГУЋУЈУЋИ ВЕЋЕ И КВАЛИТЕТНИЈЕ ЗАПОШЉАВАЊЕ У ПРИВАТНОМ СЕКТОРУ	Број запослених у привреди	11.195	12.800
	Учешће високе стручне спреме у укупном броју запослених у привреди града Градишка	20%	30%
	Просјечна бруто плата у привреди	1.364,00	3.000,00
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА			
1.3.1. Развој људских ресурса према потребама привреде			

Приоритети за стратешки циљ 2 са припадајућим мјерама приказани су у Табели 20. У склопу сваког приоритета дефинисани су индикатори (крајњег) резултата са почетним и циљним вриједностима.

Табела 20

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег) резултата	Полазна вриједност (2020.)	Циљна вриједност (2027.)
	ПРИОРИТЕТ 2.1. ОСИГУРАТИ КВАЛИТЕТНИЈЕ ОБРАЗОВНЕ, КУЛТУРНЕ И СПОРТСКЕ САДРЖАЈЕ, У СКЛАДУ СА ПОТРЕБАМА МЛАДИХ ОБРАЗОВАНИХ ЉУДИ, ПОСЕБНО МЛАДИХ ПОРОДИЦА, НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА ГРАДИШКА	Степен задовољства корисника радом вртића	85%	85%
		Процент средњошколаца који добије посао у року од годину дана након завршетка школе	60%	80%
		Степен задовољства грађана културним садржајима у граду	45%	65%
		Број спортских организација	79	70
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА				
2.1.1. ОБРАЗОВАЊЕ				
2.1.2. КУЛТУРА				
2.1.3. Спорт				
	ПРИОРИТЕТ 2.2. ОБЕЗБИЈЕДИТИ КВАЛИТЕТНИЈЕ СОЦИЈАЛНЕ И ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ ЗА СВЕ СТАНОВНИКЕ, ПОСЕБНО ЗА СТАРИЈУ ПОПУЛАЦИЈУ И ЛИЦА У СТАЊУ СОЦИЈАЛНЕ ПОТРЕБЕ	Степен задовољства корисника услугама социјалне заштите	37%	55%
		Степен задовољства корисника здравственим услугама	61%	65%
		Висина буџета за социјалну заштиту	2.961.300	6.000.000
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА				
2.2.1. Социјална заштита				
2.2.2. Здравство				
	ПРИОРИТЕТ 2.3. УНАПРИЈЕДИТИ ДРУШТВЕНЕ САДРЖАЈЕ И ЈАВНЕ УСЛУГЕ	Степен задовољства становништва културним садржајима	45%	65%
		Степен задовољства становништва јавним услугама	60,96%	75%
		Степен задовољства становништва квалитетом	77%	90%

	административних услуга	
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА		
2.3.1. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју града		
2.3.2. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у урбаном подручју града		
2.3.3. Унапређење рада јавних институција и органа власти		

Приоритети за стратешки циљ 3 са припадајућим мјерама приказани су у Табели 21. У склопу сваког приоритета дефинисани су индикатори (крајњег) резултата са почетним и циљним вриједностима.

Табела 21

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3 ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег) резултата	Полазна вриједност (2020.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 3.1. УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА ЗАШТИТЕ И СПАШАВАЊА ОД ПРИРОДНИХ НЕПОГОДА И ДРУГИХ НЕСРЕЂА	Дужина уређених заштитних објеката од поплава - примарна и секундарна каналска мрежа, насипи и ободни канални (km)	355,3	400
	Годишњи износ материјалне штете на подручјима која су погођена елементарним непогодама	3.774.613,00	500.000,00
	Површина наводњаваног пољопривредног земљишта	20%	30%
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА			
3.1.1. Заштита и спашавање од елементарних непогода			
Приоритет 3.2. УНАПРИЈЕЂЕНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ОД ЗАГАЂЕЊА И ДЕВАСТАЦИЈЕ	Ниво загађености ваздуха на територији града Градишка (PM10 µg/m3)	16,40	15
	Површина рекултивисаног земљишта (ha)	50	100
	Количина прикупљеног мјешовитог комуналног отпада (тона)	11.257,02	12.500,00

	Број мониторинг станица за контролу квалитета ваздуха	1	2
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА			
3.2.1. Заштита вода, земљишта и природе			
3.2.2. Управљање отпадом			
ПРИОРИТЕТ 3.3. УНАПРЕЂЕЊЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ	Емисија CO ₂ на годишњем нивоу у тонама	5.004,06	3.658,54
	Потрошња енергије у kWh на годишњем нивоу (обухвата потрошњу енергије зграда у власништву Града, потрошњу енергије Водовода Градишка, потрошњу енергије јавне расвјете Града као и производњу енергије у Топлани)	24.207,4	23.176,67
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ПРИОРИТЕТА			
3.3.1. Енергетска ефикасност			

4. Кључни стратешки пројекти

Кључни стратешки пројекти су интервенције од највећег значаја за остварење стратешких циљева.

- *Изградња новог моста на ријеци Сави* је од стратешког значаја за град Градишка, као и за простор читаве Републике Српске. Пошто Градишка нема посебне ингеренције по овом питању, овај пројекат је изостављен са листе, што никако не умањује његов значај. Слична ситуација је и са пројектом *активности на успостављању новог царинског терминала*.
- У новом Просторном плану Републике Српске, предвиђена је изградња луке на ријеци Сави у Градишци. С обзиром да је за пуно ефектуирање локацијских, саобраћајних, транспортних и логистичких потенцијала Градишке потребна и жељезничка комуникација, важно је размотрити могућност да Просторни план РС предвиди и изградњу жељезничке пруге на подручју града.

Преглед кључних стратешких пројеката:

Економски сектор

- Оснивање слободне зоне Лиман
- Оснивање слободне зоне Нова Топола
- Успостављање пословне зоне Обилазница
- Модернизација Савског кеја

Друштвени сектор

- Развој водоводног система Градишке на ширем подручју Нове Тополе – „Градишка југ“
- Пројекат Српска варош
- Пројекат Тријумфална капија на улазу у град

Заштита животне средине и енергетска ефикасност

- Рехабилитација постојеће, изградња нове канализационе мреже са градским постројењем за пречишћавање отпадних вода
- Замјена постојеће расвјете LED расвјетом
- Модернизација система даљинског гријања у граду Градишка
- Поред мјера и пројеката, постоји и низ континуираних активности, важних за успјешну имплементацију стратегије, које су у надлежности града и његових институција. Тако Успостављање инфо-центра за инвеститоре и Промоција инвестиционих капацитета локалне заједнице уз активно повезивање дијаспоре представљају активности Градске управе у вези са имплементацијом мјере 1.1.2. - Подршка предузетницима,

привредницима и инвеститорима. Надаље, Подршка унапређењу постојећих и развоју нових производа и Оспособљавање и преквалификација лица за потребе локалне привреде представљају активности јединице локалне самоуправе за подршку привредним субјектима, које ће бити организована у оквиру Одјељења за развој и међународне пројекте и Развојне агенције Градишка. Ове активности ће се имплементирати у сарадњи са Заводом за запошљавање, Техничком школом Градишка, Средњом стручном и техничком школом Градишка и Машинским факултетом Бања Лука, као и са заинтересованим предузећима.

- Развој људских ресурса према потребама привреде је изузетно важан за град и сити представљају редовне послове градских органа и не захтијевају додатну алокацију средстава, иако стварају изузетно повољне ефекте, прије свега:
 - Повећање компетенција радне снаге у складу са потребама тржишта рада - унапређење образовног система, измјене наставних планова и програма, оспособљавање кадрова и сл.
 - Обука градских кадрова за бављење локалним економским развојем - унапређење пословног окружења, привлачење инвестиција, припрема и реализација пројеката, промоција града и сл.

5. Опис унутрашње и међусобне усклађености стратешког документа

План економског развоја града Градишка узима у обзир стратешке документе Републике Српске релевантне за област привредног развоја, као и одговарајуће секторске стратегије.

Први стратешки циљ сектора економског развоја укључује повећање конкурентности градишке привреде пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности и у великој се мјери ослања на Стратегију развоја малих и средњих предузећа 2016-2020. године, као и на Стратегију и политику развоја индустрије Републике Српске 2016-2020. године. Ради оптималног кориштења расположивих ресурса подручја града Градишка, за остварење овог стратешког циља такође су битни и секторски стратешки документи РС. Посебно су важни: Стратегија интегралног управљања водама Републике Српске 2015-2024. године, Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016-2020. године, као и Стратегија развоја шумарства Републике Српске 2011-2021. године.

Слично је и са другим стратешким циљем економског развоја сконцентрисаним на инвестиције у привреди. Поред већ наведених стратешких докумената, смјернице за остварење овог циља могуће је пронаћи и у Стратегији подстицања страних улагања у РС 2016-2020. године.

Стратегија запошљавања Републике Српске 2016-2020. године, важна је за успјешно достизање трећег стратешког циља сектора економског развоја који укључује унапређење квалитета радне снаге у складу са потребама привреде. Такође, постоји значајна подударност сектора економског и друштвеног развоја, посебно у вези са Стратегијом развоја образовања Републике Српске 2016-2021. године, која предвиђа предузетничко учење и повезивање стручног образовања и тржишта рада.

План економског развоја и план заштите животне средине града Градишка заједничке елементе проналазе у Стратегији развоја енергетике Републике Српске до 2030. године, у складу са захтјевима енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије.

План друштвеног развоја града Градишка усклађен је са одговарајућим секторским стратегијама на нивоу Републике Српске, првенствено са Стратегијом развоја образовања Републике Српске 2016-2021. године, Стратешким планом развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016-2020. године и Стратегијом развоја културе Републике Српске 2017-2022. године.

Дио стратешких циљева у Стратегији образовања Републике Српске односи се на повећање обухвата дјецe предшколским васпитањем и образовањем, предузетничко учење и повезивање стручног образовања и тржишта рада, што је у складу са секторским фокусима и циљевима друштвеног развоја града Градишка.

У Стратешком плану развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016-2020. године, стратешки циљ уравнотеженог интегралног руралног развоја релевантан је за план друштвеног развоја града Градишка, нарочито за секторски циљ 2.3. *Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге*, којим се настоје обезбиједити боље услуге у области културе, образовања и здравства.

У сегменту културе, Стратегијом развоја културе Републике Српске 2017-2022. године предвиђено је унапређење друштвеног живота, односно децентрализација културних садржаја, што је један од секторских фокуса у граду Градишка.

План заштите животне средине града Градишка је усклађен са одговарајућим секторским стратегијама на нивоу Републике Српске. У ужем смислу, сви секторски циљеви су усклађени са циљевима присутним у Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске до 2025. године.

Посматрано појединачно, циљеви 3.1. и 3.2. хармонизовани су са Стратегијом интегралног управљања водама Републике Српске 2015 - 2024. године. Циљ 3.1. је у директној вези са мјерама за управљање у области заштите од штетног дејства вода, а циљ 3.2. са мјерама за управљање у циљу заштите квалитета вода. Поред тога, циљ 3.2. је усклађен и са Основом заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта Републике Српске као компоненте процеса планирања земљишта, Републичком стратегијом заштите ваздуха са акционим планом управљања квалитетом ваздуха, Стратегијом заштите природе Републике Српске и Стратегијом управљања отпадом Републике Српске за период 2017 – 2026. године.

Надаље, секторски циљ 3.3. усклађен је са Стратегијом развоја енергетике Републике Српске до 2030. године – циљем: Успоставити ефикасан систем подстицања енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије у складу са постављеним циљевима и обавезама које ће произаћи из чланства Босне и Херцеговине у Европској унији. Овај циљ је у складу и са индикативним циљевима за уштеде енергије из Акционог плана енергетске ефикасности РС до 2018. године.

Приликом усаглашавања Стратегије са новим Законом о стратешком планирању и управљању развојем („Службени гласник РС“, број 63/21), Развојни тим Града Градишка је разматрао приоритете и планиране интервенције из других релевантних стратешких докумената на нивоу Републике Српске и Босне и Херцеговине. Због недостатка свеобухватне стратегије развоја, посебно су узете у обзир мјере предвиђене Програмом економских реформи Владе Републике Српске за период 2020-2022. година, које представљају основно усмјерење за будуће активности, како на републичком тако и на локалном нивоу.

У наредној табели се налази и информација о усклађености са Оквиром за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини²⁹ (SDG оквир). Стратешки циљеви са припадајућим приоритетима и мјерама су разврстани према три утврђена правца одрживог развоја у БиХ:

- 1) Добра управа и управљање јавним сектором,
- 2) Паметан раст и
- 3) Социјална укљученост – друштво једнаких могућности.

Стратегијом развоја Града Градишка 2021-2027. година, препознати су оквирни правци дефинисани SDG оквиром.

²⁹ Циљеви одрживог развоја (SDG) представљају трансформативни план за стварање боље и одрживе будућности за цијели свијет. Они се баве глобалним изазовима с којима се цијели свијет суочава, укључујући сиромаштво, неједнакост, климатске промјене, деградацију животне средине, просперитет, мир и правду. (SDG оквир за БиХ, децембар 2020. године)

Стратешки документ вишег нивоа	Везани стратешки циљ, приоритет и/или мјера из стратегије развоја
Програм економских реформи Републике Српске за период 2020–2022. године	
<p>Структурне мјере из Програма економских реформи:</p> <p>8) Јачање подршке области малих и средњих предузећа кроз унапређење постојеће и стварање нових облика предузетничке инфраструктуре</p> <p>17) Унапређење повезаности образовања и тржишта рада и јачање приступа и квалитета образовања</p>	<p>Стратешки циљ 1: Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и веза са фирмама из ЕУ</p> <p>Приоритет 1.1. Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС/БиХ</p> <p>Мјера 1.1.1. Оснаживање пословне инфраструктуре Мјера 1.1.2. Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима Мјера 1.2.1. Унапређење пољопривредне производње Мјера 1.2.2. Активирање туристичких потенцијала</p> <p>Стратешки циљ 1: Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и веза са фирмама из ЕУ</p> <p>Приоритет 1.3. Унапређен квалитет радне снаге иде у сусрет потребама растуће привреде омогућујући веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору</p> <p>Мјера 1.3.1. Развој људских ресурса према потребама привреде</p> <p>Стратешки циљ 2: Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе</p> <p>Приоритет 2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју Града Градишка</p> <p>Мјера 2.1.1.Образовање</p>
Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у БиХ (SDG)	
<p>Развојни правац: „Добра управа и управљање јавним сектором“</p> <p>Акцелератор 1.1 ”Ефикасан, отворен, инклузиван и одговоран јавни сектор”</p>	<p>Стратешки циљ 2: Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе</p> <p>Приоритет 2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју Града Градишка</p> <p>Мјера 2.1.1. Образовање Мјера 2.1.2. Култура Мјера 2.1.3. Спорт</p> <p>Приоритет 2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге</p> <p>Мјера 2.3.1. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју града Мјера 2.3.2. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у урбаном подручју града Мјера 2.3.3. Унапређење рада јавних институција и органа власти.</p>

<p>Развојни правац: „Паметни раст“</p> <p>Акцелератор 2.1 ”Повољно окружење за предузетништво и иновације ”</p> <p>Акцелератор 2.2 ”Повећање инвестиција у инфраструктуру”</p> <p>Акцелератор 2.3 „Унапређење приступа и квалитете образовања и обуке“</p> <p>Акцелератор 2.5 ”Паметно управљање природним ресурсима и животном средином”</p>	<p>Стратешки циљ 1: Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и веза са фирмама из ЕУ</p> <p>Приоритет 1.1. Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС/БиХ</p> <p>Мјера 1.1.1. Оснаживање пословне инфраструктуре Мјера 1.1.2. Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима</p> <p>Приоритет 1.2. Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке</p> <p>Мјера 1.2.1. Унапређење пољопривредне производње Мјера 1.2.2. Активирање туристичких потенцијала</p> <p>Приоритет 1.3. Унапређен квалитет радне снаге иде у сусрет потребама растуће привреде омогућујући веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору</p> <p>Мјера 1.3.1. Развој људских ресурса према потребама привреде</p> <p>Стратешки циљ 3: Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода</p> <p>Приоритет 3.1. Унапређење система заштите и спашавања од природних непогода и других несрећа</p> <p>Мјера 3.1.1. Заштита и спашавање од елементарних непогода</p> <p>Приоритет 3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације</p> <p>Мјера 3.2.1. Заштита вода, земљишта и природе Мјера 3.2.2. Управљање отпадом</p> <p>Приоритет 3.3. Унапређење енергетске ефикасности</p> <p>Мјера 3.3.1. Енергетска ефикасност</p>
<p>Развојни правац: „Друштво једнаких могућности“</p> <p>Акцелератор 3.1 Унапређење политике социјалне заштите</p> <p>Акцелератор 3.3 Ефикасна здравствена заштита за све</p> <p>Акцелератор 3.4 Побољшање инклузивности образовних система</p>	<p>Стратешки циљ 2: Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе</p> <p>Приоритет 2.2. Обезбједити квалитетне социјалне и здравствене услуге за све становнике посебно за старију популацију и лица у стању социјалне потребе</p> <p>Мјера 2.2.1. Социјална заштита Мјера 2.2.2. Здравство</p>
<p>Стратегија управљања отпадом у Републици Српској за период 2017-2026. година</p>	
<p>Стратешки циљ 2: Унапређивање система сакупљања комуналног отпада</p> <p>Мјера: Повећавати обухваћеност становништва услугом организованог сакупљања комуналног отпада</p>	<p>Стратешки циљ 3: Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода</p> <p>Приоритет 3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације</p> <p>Мјера 3.2.2. Управљање отпадом</p>

Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2035. године

П1. Ефикасно кориштење ресурса	
П2. Сигурна и приступачна енергија	Стратешки циљ 3: Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода
П3. Ефикасно кориштење енергије	Приоритет 3.1. Унапређење система заштите и спашавања од природних непогода и других несрећа
П4. Енергетска транзиција и одговорности према животної средини	Мјера 3.1.1. Заштита и спашавање од елементарних непогода Приоритет 3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације
П5. Развој и усклађење регулаторно институционалног оквира	Мјера 3.2.1. Заштита вода, земљишта и природе Мјера 3.2.2. Управљање отпадом Приоритет 3.3. Унапређење енергетске ефикасности Мјера 3.3.1. Енергетска ефикасност

Оквирна Стратегија промета Босне и Херцеговине (2015-2030. године)

Стратешки циљ: Задовољити потребе у смислу одржавања, побољшања и развоја прометне инфраструктуре	Стратешки циљ 1: Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и веза са фирмама из ЕУ Приоритет 1.1. Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС/БиХ Мјера 1.1.1. Оснаживање пословне инфраструктуре Стратешки циљ 2: Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе Приоритет 2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге Мјера 2.3.1. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју града Мјера 2.3.2. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у урбаном подручју града.
---	--

Стратегија развоја туризма Републике Српске за период 2021-2027. године

Стратешки циљ 4. Унапријеђено подстицајно окружење за развој туризма Приоритет 4. Унаприједити туристичку инфраструктуру	Стратешки циљ 1: Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и веза са фирмама из ЕУ Приоритет 1.2. Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке Мјера 1.2.2. Активирање туристичких потенцијала
---	---

Стратегија развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2021-2027. године

Стратешки циљ 1.1.5. Примјена нових технологија и научних достигнућа у пољопривредној	Стратешки циљ 1: Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и веза са фирмама из ЕУ Приоритет 1.2. Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и
--	---

<p>производњи</p> <p>Стратешки циљ 2.</p> <p>2.1. Подршка инвестиционим улагањима у модернизацију пољопривредне производње</p> <p>Стратешки циљ 4. 4.2.</p> <p>Ревитализација инфраструктуре и услуга у руралним подручјима</p>	<p>осталих ресурса Градишке</p> <p>Мјера 1.2.1. Унапређење пољопривредне производње</p> <p>Стратешки циљ 2: Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе</p> <p>Приоритет 2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге</p> <p>Мјера 2.3.1. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју града</p>
---	---

Усклађивање стратешких циљева Стратегије развоја са документима на истом нивоу извршено је са стратешким документом Акциони план одрживог управљања енергијом и прилагођавања климатским промјенама (SECAP) Града Градишка за период 2018-2027. година.

Усаглашеност се огледа кроз стратешки циљ 3. Стратегије развоја Града Градишка и Плана приоритетних мјера за ублажавање ефеката климатских промјена и Плана приоритетних мјера за прилагођавање климатским промјенама: 7.1. Мјере смањења емисије из сектора зградарства Града Градишка и 7.2. Мјере смањења емисије из сектора јавне расвјете Града Градишка (SECAP).

Иницијативе међуопштинске сарадње

С обзиром да град Градишка обухвата погранично подручје са ЕУ, које се налази на чворишту саобраћајница, постоје значајни потенцијали за међуопштинску сарадњу. Иницијативе међуопштинске сарадње могу да укључе сарадњу са сусједним општинама у Републици Српској, као и прекограничну сарадњу, у циљу пуног ефектуирања развојних потенцијала града.

Најзначајнији простор за међуопштинску сарадњу постоји у домену инфраструктуре, логистике и саобраћаја, прије свега друмског. Изградњом новог моста преко ријеке Саве и новог царинског терминала отвориће се многобројне могућности не само за Градишку, већ за читав простор који је упућен на ову друмску комуникацију. На ове инфраструктурне пројекте надовезује се формирање и инфраструктурно опремање пословне зоне Лиман, која се налази у непосредној близини новог моста, чиме ће се створити претпоставке да Градишка постане повезница за пласман роба из РС и БиХ у ЕУ. Провођење промотивне кампање за привлачење инвестиција у сарадњи са општинама из окружења неопходно је ради упознавања потенцијалних инвеститора са свим погодностима нове пословне зоне и њиховог правовременог придобијања за инвестирање на овој локацији.

У домену саобраћајне инфраструктуре, битно подручје сарадње отвара се у области стварања претпоставки за дугорочно ефектуирање водног саобраћаја на простору Градишке. С тим у вези, Просторним планом РС предвиђена је изградња луке на ријеци Сави, што у највећој мјери одражава и интересе сусједних општина.

Студија изводљивости за изградњу луке Градишка намеће се као пројекат од ширег интереса.

Прекогранична сарадња отвара многобројне могућности за реализацију пројеката у области туризма, културе и спорта, које је добрим дијелом могуће финансирати из ЕУ фондова.

Туристичку, културну и спортску понуду Градишке могуће је развити и квалитетније ефектуирати у сарадњи са дестинацијама у сусједним земљама, кроз учешће у пројектима прекограничне сарадње.

С обзиром на географски положај града Градишка – у пограничном подручју са ЕУ, иницијативе међуопштинске сарадње имају и потенцијал да прерасту у прекограничне пројекте. Најзначајнији потенцијал за међуопштинску и прекограничну сарадњу лежи у реализацији пројеката у области културе и спорта, које је добрим дијелом могуће финансирати из ЕУ фондова уз активно укључивање цивилног сектора.

Примјери пројеката у којима се планира међуопштинска и прекогранична сарадња су:

Пројекат 2.1.2.1. Санација и адаптација зграде Градске вијећнице;

Пројекат 2.3.2.2. Уређење обала ријеке Саве са плажом на градском подручју у циљу побољшања туристичке понуде.

Прилике и потребе за међуопштинском сарадњом најизраженије су у заштити од природних непогода, посебно у превентивном смислу, са посебним акцентом на поплаве, која се не може успјешно организовати без интензивне сарадње са сусједним општинама, првенствено са општинама Лакташи и Србац, везано за слив ријеке Врбас и општином Козарска Дубица у погледу ријеке Саве.

Заштита природних добара је незамислива без међуопштинске сарадње, а она се може очекивати са градом Приједор (Национални парк Козара), те општинама Козарска Дубица (Просара) и Србац (Бардача).

Стратегија управљања отпадом Републике Српске налаже формирање заједничке трансфер станице за комунални отпад са општином Србац, што ће додатно интензивирати досадашњу међуопштинску сарадњу у области управљања отпадом везану за регионалну санитарну депонију на подручју града Бања Лука. Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске су предвиђене сличне иницијативе међуопштинске сарадње у погледу медицинског и индустријског отпада.

Прилике за међуопштинску сарадњу су све израженије и у области енергетске ефикасности и одрживости, гдје су пројекти снажно подржани од стране европских фондова (АДРИОН, прекогранична сарадња, МЕД), али уз услов партнерства са општинама из других држава обухваћених програмом подршке.

6. Оквирни финансијски план

Табела 21

ОКВИРНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН					
ЗА ПЕРИОД ВАЖЕЊА СТРАТЕШКОГ ДОКУМЕНТА					
Редни број и ознака	Структура финансирања (у %)	Укупно (КМ)	Буџет институције (КМ)	Остали извори	
				(КМ)	Извори
1. СТРАТЕШКИ ЦИЉ: Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.	31,44%	77.500.000	10.700.000	66.800.000	
П. 1.1. Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС/БиХ	25,55%	63.000.000	6.000.000	57.000.000	
М 1.1.1. Оснаживање пословне инфраструктуре	24,34%	60.000.000	4.000.000	56.000.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори и партнери
М 1.1.2. Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима	1,22%	3.000.000	2.000.000	1.000.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
П 1.2. Остварене нове инвестиције које омогућају оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке	5,68%	14.000.000	4.500.000	9.500.000	
М 1.2.1. Унапређење пољопривредне производње	4,46%	11.000.000	3.000.000	8.000.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
М 1.2.2. Креирање и активирање туристичких производа	1,22%	3.000.000	1.500.000	1.500.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори

П 1.3. Унапређен квалитет радне снаге иде у сусрет потребама растуће привреде омогућујући веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору	0,20%	500.000	200.000	300.000	
М 1.3.1. Развој људских ресурса према потребама привреде	0,20%	500.000	200.000	300.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
2. СТРАТЕШКИ ЦИЉ: Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе	30,83%	76.000.000	22.250.000	53.750.000	
П 2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју града Градишка	4,34%	10.700.000	3.350.000	7.350.000	
М 2.1.1. Образовање	0,81%	2.000.000	500.000	1.500.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
М 2.1.2. Култура	0,69%	1.700.000	850.000	850.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
М 2.1.3. Спорт	2,84%	7.000.000	2.000.000	5.000.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
П 2.2. Обезбиједити квалитетне социјалне и здравствене услуге за све становнике посебно за старију популацију и лица у стању социјалне потребе	1,83%	4.500.000	1.500.000	3.000.000	
М 2.2.1. Социјална заштита	1,22%	3.000.000	1.000.000	2.000.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
М 2.2.2. Здравство	0,61%	1.500.000	500.000	1.000.000	Влада Републике српске, страни и

					домаћи донатори
П 2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге	24,66%	60.800.000	17.400.000	43.400.000	
М 2.3.1. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју града	10,14%	25.000.000	7.000.000	18.000.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
М 2.3.2. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у урбаном подручју града	14,20%	35.000.000	10.000.000	25.000.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
М. 2.3.3. Унапређење рада јавних институција и органа власти	0,32%	800.000	400.000	400.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
3. СТРАТЕШКИ ЦИЉ: Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода	37,74%	93.040.000	9.050.000	83.990.000	
П 3.1. Унапређење система заштите и спашавања од природних непогода и других несрећа	1,62%	4.000.000	750.000	3.250.000	
М 3.1.1. Заштита и спашавање од елементарних непогода	1,62%	4.000.000	750.000	3.250.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
П 3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације	27,40%	67.540.000	4.000.000	63.540.000	
М 3.2.1. Заштита вода, земљишта и природе	24,34%	60.000.000	2.500.000	57.500.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
М 3.2.2. Управљање отпадом	3,06%	7.540.000	1.500.000	6.040.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
П 3.3. Унапређење енергетске ефикасности	8,72%	21.500.000	4.300.000	17.200.000	
М 3.3.1. Енергетска ефикасност	8,72%	21.500.000	4.300.000	17.200.000	Влада Републике српске, страни и домаћи донатори
Укупно из стратешког документа	100%	246.540.000	42.000.000	204.540.000	

ПРЕГЛЕД ПО ИЗВОРИМА ФИНАНСИРАЊА
(Износи у КМ и процентима)

Табела 22

Буџет ЈЛС	Средства обезбјеђена по основу ЈПП	Средства предприступних и других фондова ЕУ
42.000.000,00 КМ	4.000.000,00 КМ	10.000.000,00 КМ
17,03%	1,62%	4,06%
Бесповратна средства других међународних донација	Кредитна средства међународних и других развојних институција	Други извори (Влада Републике Српске и друге институције)
50.000.000 КМ	10.000.000 КМ	130.540.000,00 КМ
20.28%	4.06%	52,95%

7. Оквир за спровођење, праћење, извјештавање и вредновање стратегије развоја

Функција управљања локалним развојем у Граду Градишка одвија се највећим дијелом путем Одјељења за развој и међународне пројекте. Одјељење је адекватно попуњено, с обзиром на искуство, знање и вјештине ангажованог особља. Функција управљања локалним развојем ојачана је и ангажманом Развојне агенције Градишка – РАГА, која се посебно фокусира на припрему развојних пројеката и сарадњу са донаторском заједницом.

Одјељење за развој и међународне пројекте имаће кључну оперативну улогу у координацији имплементације, праћења и вредновања Стратегије развоја у наредном периоду те ће, уз сталну сарадњу са Градоначелником, координисати припрему и провођење трогодишњег плана имплементације Стратегије и усклађивање годишњих планова рада одјељења те плана буџета са планом имплементације. Одјељења и други носиоци имплементације пројеката и мјера треба да реализују и прате своје обавезе везане за имплементацију, праћење и вредновање из своје надлежности, укључујући уградњу приоритета у своје годишње планове, разраду и имплементацију одговарајућих пројеката и мјера, праћење стања индикатора и пројектно извјештавање.

Сва одјељења и други носиоци имплементације ће информације о пројектним активностима и мјерама у оквиру својих надлежности достављати Одсјеку за локални економски развој. Ова јединица ће водити укупне евиденције које се тичу индикатора развоја дефинисаних Стратегијом (стратешких, секторских и пројектних).

Важну улогу у имплементацији, праћењу и вредновању Стратегије имаће Партнерство за развој града Градишка, успостављено у априлу 2017. године, потписивањем Заједничке изјаве о локалном развојном партнерству. Партнерство укључује представнике градске скупштине и извршне власти, представнике јавних установа и предузећа, приватног сектора, мјесних заједница, невладиних организација и других који су се одазвали позиву за Партнерство. Партнерство је учествовало у процесу израде Стратегије, омогућујући допринос заинтересованих локалних актера кроз два организована састанка - разматрајући нацрт стратешке платформе на првом састанку, као и нацрт секторских развојних планова, на другом састанку.

Пословником је предвиђено да се Партнерство у фази имплементације Стратегије састаје најмање два пута годишње, једном ради разматрања годишњег извјештаја о имплементацији (за претходну годину), а други пут ради годишњег ажурирања плана имплементације за

наредне 1 + 2 године. За пружање оперативне подршке раду Партнерства задужен је Одсјек за локални економски развој.

Контролно вредновање имплементације Стратегије развоја извршиће се са истеком петогодишњег периода (2023. године), а финално вредновање са истеком периода имплементације Стратегије (2027. године).

Уз контролно вредновање извршиће се редефинисање секторских развојних планова и евентуална провјера даљње валидности стратешких циљева, док ће финално вредновање послужити и као подлога за нови циклус стратешког планирања.

Табела 23 - Преглед активности и одговорности за спровођење, праћење, извјештавање и вредновање стратегије развоја Града Градишка

Основне активности и одговорности за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију стратегије развоја	
Активности	Надлежност (ко?)
Припрема/ажурирање Календара активности Одсјека за развој (ЈУРА)	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте Учесници процеса: Остали службеници Одјељења за развој и међународне пројекте и чланови ГРТ-а
Припрема механизма и алата за праћење и извјештавање о остварењу стратегије развоја (укључујући локализиране циљеве одрживог развоја БИХ)	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте Учесници процеса: Начелници одјељења/шефови одсјека
Дефинисање приоритета на основу стратешко-програмских докумената за наредни 1+2 плански циклус	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте Учесници процеса: Начелници одјељења/шефови одсјека Колегијум начелника
Припрема средњорочних и годишњих планова рада служби, укључујући пројекте из стратегије развоја и везане редовне активности	Носилац процеса: Градоначелник са колегијумом начелника Учесници процеса: Начелник Одјељења за развој и међународне пројекте, са осталим кључним службеницима
Израда Средњорочног (трогодишњег) и Годишњег плана рада ЈЛС (за наредну годину)	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте, заједно са градоначелником Учесници процеса: руководиоци одјељења/служби и остали службеници
Укључивање кључних стратешких пројеката и активности у план Буџета (за наредну годину)	Носилац процеса: Градоначелник заједно са начелником Одјељења за финансије Учесници процеса: Колегијум начелника, Одјељење за развој и међународне пројекте и остали руководиоци и кључни службеници
Усклађивање годишњих планова рада служби/одјељења и Годишњег плана рада ЈЛС са усвојеним Буџетом (за наредну годину)	Носилац процеса: Градоначелник (колегиј начелника) Учесници процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте, са осталим кључним службеницима
Усвајање Годишњег плана рада ЈЛС (за наредну годину)	Носилац процеса: Градоначелник Учесници процеса: Скупштина Града
Разрада пројеката из Годишњег плана рада ЈЛС	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте Учесници процеса: Надлежна одјељења, Остали службеници Одјељење за развој и међународне пројекте
Праћење и привлачење екстерних извора финансирања пројеката	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте Учесници процеса: Надлежна одјељења
Праћење провођења Годишњег плана	Носилац процеса: Надлежна одјељења

рада ЈЛС и остварења стратешких циљева	Учесници процеса: Колегиј начелника и Одјељење за развој и међународне пројекте
Израда годишњих извјештаја о раду служби/одјељења	Носилац процеса: Градоначелник, Надлежна одјељења Учесници процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте
Укључивање јавности/ Партнерске групе у праћењу провођења стратегије развоја	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте Учесници процеса: Партнерска група
Припрема и разматрање Извјештаја о спровођењу стратегије (за претходну годину)	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте Учесници процеса: Остали службеници Одјељења за развој и међународне пројекте
Припрема и разматрање Годишњег извјештаја о раду ЈЛС (за претходну годину)	Носилац процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте заједно са градоначелником Учесници процеса: Руководиоци одјељења, Колегиј начелника, Остали службеници Одјељења за развој и међународне пројекте
Усвајање и објављивање Извјештаја о спровођењу стратегије (за претходну годину)	Носилац Иницијатор и власник процеса: Градоначелник Учесници процеса: Скупштина Града
Усвајање и објављивање Годишњег извјештаја о раду ЈЛС (за претходну годину)	Носилац процеса: Градоначелник Учесници процеса: Скупштина Града
Остале важне активности: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Успостављање и унапређење међуопштинске сарадње ▪ Покретање процеса вредновања стратегије развоја 	Носилац процеса: Градоначелник , служба градоначелника Учесници процеса: Одјељење за развој и међународне пројекте

8. Прилози

8.1. Сажети преглед стратешких циљева, приоритета и мјера у стратешком документу

Табела 24

Редни број и ознака	НАЗИВ	ИНДИКАТОРИ И ФИНАНСИЈСКИ ИЗВОРИ		
		Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
1. Стратешки циљ	Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.	Број запослених у привреди	11.195	12.800
		Добити привредних субјеката	63.309.741	92.601.456
		Бруто-плата у привреди	1.364,00	3.000,00
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		10.700.000	66.800.000	77.500.000
1.1. Приоритет	Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС/БиХ	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Број регистрованих предузетника	1.039	1.500
		Број регистрованих привредних друштава	503	600
		Вриједност извоза	318.000.000	500.000.000
		Економичност приврених друштава	108,5	115
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		6.000.000	57.000.000	63.000.000
1.1.1. Мјера	Оснаживање пословне инфраструктуре	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Број пословних зона	1	3
		Број слободних зона	-	2
		Успостављени центри за истраживање и развој	-	1
		Формирани предузетнички инкубатори/HUB-ови	-	1
		Број пружених услуга истраживачких центара	-	100

		и предузетничких инкубатора		
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		4.000.000	56.000.000	60.000.000
1.1.2. Мјера	Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Подстицај за развој новооснованих (старт-уп) привредника	30.000	100.000
		Подстицај за развој постојећих малих и средњих предузећа	70.000	300.000
		Подстицај за развој самосталних предузетника	90.000	300.000
		Подстицај пројектима самозапошљавања	30.000	90.000
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		2.000.000	1.000.000	3.000.000
1.2. Приоритет	Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Број привредних капацитета (у туризму, транспорту, логистици и прерађивачкој индустрији)	400	440
		Вриједност укупне имовине у прерађивачком сектору	266.231.655	550.000.000
		Укупни приходи привредних друштава	740.000.000	1.400.000.000
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		4.500.000	9.500.000	14.000.000
1.2.1. Мјера	Унапређење пољопривредне производње	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Директна финансијска подршка пољопривредној производњи	195.000,00	1.000.000,00
		Изградња	2	4

		акумулационих језера са мрежом за наводњавање		
		Изградња система за наводњавање (црпних бушотина)	-	6
		Изградња и стављање у функцију везног канала Врбас-Осорна-Борна	-	1
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		3.000.000	8.000.000	11.000.000
1.2.2. Мјера	Креирање и активирање туристичких производа	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Број креираних туристичких производа на територији града Градишка	1	10
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		1.500.000	1.500.000	3.000.000
1.3. Приоритет	Унапређен квалитет радне снаге иде у сусрет потребама растуће привреде омогућујући веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Број запослених у привреди	11.195	12.800
		Учешће високе стручне спреме у укупном броју запослених у привреди града Градишка	20%	30%
		Просјечна бруто плата у привреди	1.364,00	3.000,00
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		200.000	300.000	500.000
1.3.1. Мјера	Развој људских ресурса према потребама привреде	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Иницирање увођења нових наставних планова и програма у техничка занимања	3	5

	Иницирање увођења нових наставних планова и програма у средња трогодишња струковна занимања	1	3
	Развој и сертификација средњих школа за програме оспособљавања, преквалификације и доквалификације	9	15
	Број ученика који обављају практичну наставу код познатог послодавца	148	300
	Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
	200.000	300.000	500.000

Табела 25

Редни број и ознака	НАЗИВ	ИНДИКАТОРИ И ФИНАНСИЈСКИ ИЗВОРИ		
		Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
2. Стратешки циљ	Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе	2.1. Број корисника комуналних услуга у граду (СОН)	21.053	22.663
		2.2. Број корисника јавних услуга из области спорта и културе	5.000	5.500
		2.3. Годишњи природни прираштај на територији града	-251	-251
		Број јавних објеката (домови културе, пензионерски клубови, спортски терени, дјечија игралишта, јавни паркови)	177	185
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		22.250.000	53.750.000	76.000.000
		2.1. Приоритет	Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама	Индикатори приоритета
		Степен задовољства		

	младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју града Градишка	корисника радом вртића	85%	85%
		Процент средњошколаца који добије посао у року од годину дана након завршетка школе	60%	80%
		Степен задовољства грађана културним садржајима у граду	45%	65%
		Број спортских организација	79	70
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		3.350.000	7.350.000	10.700.000
2.1.1. Мјера	Образовање	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Број програма формалног образовања у граду Градишка	23	25
		Број програма неформалног образовања на територији града Градишка	9	15
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		500.000	1.500.000	2.000.000
2.1.2. Мјера	Култура	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Број одржаних културних садржаја	58	75
		Број одржаних културно-забавних садржаја	68	70
		Број одржаних забавних садржаја	74	77
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		850.000	850.000	1.700.000
2.1.3. Мјера	Спорт	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Број спортских организација	79	80
		Број активних учесника у професионалном спорту	500	500
		Број учесника у аматерско-такмичарском спорту	3.000	3.500
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		2.000.000	5.000.000	7.000.000

2.2. Приоритет	Обезбиједити квалитетне социјалне и здравствене услуге за све становнике посебно за старију популацију и лица у стању социјалне потребе	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Степен задовољства корисника услугама социјалне заштите	37%	55%
		Степен задовољства корисника здравственим услугама	61%	65%
		Висина буџета за социјалну заштиту	2.961.300	6.000.000
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		1.500.000	3.000.000	4.500.000
2.2.1. Мјера	Социјална заштита	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Обухват корисника социјалне заштите	2.441	2.441
		Износ средстава за социјалну заштиту	2.961.300,00	6.000.000,00
		Број новокреираних и унапређење постојећих услуга социјалне заштите	-	2
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		1.000.000	2.000.000	3.000.000
2.2.2. Мјера	Здравство	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Број новокреираних и унапређење постојећих услуга здравствене заштите	-	30
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		500.000	1.000.000	1.500.000
2.3. Приоритет	Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Степен задовољства становништва културним садржајима	45%	65%
		Степен задовољства	60,96%	75%

		становништва јавним услугама		
		Степен задовољства становништва квалитетом административних услуга	77%	90%
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		17.400.000	43.400.000	60.800.000
2.3.1. Мјера	Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју града	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Број нових и реконструисаних друштвених домова у руралним подручјима града	7	10
		Дужина модернизованих локалних и некатегорисаних путева (m)	24.951	32.400
		Број расвјетних тијела на руралном подручју	3.719	4.000
		Број прикључака на централну водоводну мрежу	9.943	12.000
		Број домаћинстава обухваћена збрињавањем чврстог отпада од стране Градске чистоће	11.962	13.158
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		7.000.000	18.000.000	25.000.000
		2.3.2. Мјера	Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у урбаном подручју града	Индикатори мјере
Број нових друштвених објеката	2			3
Број модернизованих друштвених објеката	1			3
Дужина модернизованих улица (m)	6.241			8.200
Дужина новоизграђених улица (m)	620			1.000
Организована паркинг мјеста (m ²)	1.060			1.300
Обухват уређених парковских површина (m ²)	21.278			25.000
Проширење обухвата и модернизација расвјете	2.576			2.800
Број прикључака на централну водоводну мрежу	8.035			9.500

		Број изграђених гаражних мјеста	-	255
		Број линија јавног саобраћаја	32	35
		Број прикључака на даљинско гријање	1.305	1.500
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		10.000.000	25.000.000	35.000.000
2.3.3. Мјера	Унапређење рада органа локалне власти	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Степен задовољства становништва јавним услугама	60,96%	75%
		Степен задовољства становништва квалитетом административних услуга	77%	90%
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		400.000	400.000	800.000

Табела 26

Редни број и ознака	НАЗИВ	ИНДИКАТОРИ И ФИНАНСИЈСКИ ИЗВОРИ		
3. Стратешки циљ	Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Емисија CO ₂ на годишњем нивоу (у тонама)	5.004,06	3.658,54
		Смањење штета од природних непогода	3.774.613,00	500.000,00
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		9.050.000	83.990.000	93.040.000
3.1. Приоритет	Унапређење система заштите и спашавања од природних непогода и других несрећа	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Дужина уређених заштитних објеката од поплава - примарна и секундарна каналска мрежа, насипи и ободни канали (km)	355,3	400
		Годишњи износ материјалне штете на подручјима која су погођена елементарним	3.774.613,00	500.000,00

		непогодама		
		Површина наводњаваног пољопривредног земљишта	20%	30%
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		750.000	3.250.000	4.000.000
3.1.1. Мјера	Заштита и спашавање од елементарних непогода	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Годишњи износ улагања у каналску мрежу	336.391	600.000
		Годишњи износ улагања у системе заштите од мраза и града у пољопривреди	74.500	124.500
		Број оспособљених спасилаца и горских спасиоца за спријечавање несрећа, спашавање и пружање прве помоћи у планини, на води и на другим неприступачним подручјима и у изванредним околностима	5	55
		Број успостављених подстаница Горске службе спасавња Градишка	-	2
		Број возила - ватрогасних љестви	-	1
		Површина за коју се сумња да се налази под минско-експлозивним средствима (ha)	114,93	80
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		750.000	3.250.000	4.000.000
3.2. Приоритет	Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Ниво загађености ваздуха на територији града Градишка (PM10 µg/m3)	16,40	15
		Површина рекултивисаног земљишта (ha)	50	100
		Количина прикупљеног мјешовитог комуналног отпада (тона)	11.257,02	12.500,00
		Број мониторинг станица за контролу квалитета ваздуха	1	2
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		4.000.000	63.540.000	67.540.000

3.2.1. Мјера	Заштита вода, земљишта и природе	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Број пречистача отпадних вода на територији града Градишка	1	2
		Број одржаних јавних дебата о значају и важности заштите природног окружења	-	10
		Доношење прописа везаних за дјеловање на плану заштите природне средине (воде, земљишта и природе)	-	1
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		2.500.000	57.500.000	60.000.000
3.2.2. Мјера	Управљање отпадом	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Количина прикупљеног мјешовитог комуналног отпада (тона)	11.257,02	12.500,00
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		1.500.000	6.040.000	7.540.000
3.3. Приоритет	Унапређење енергетске ефикасности	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности индикатора (2027.)
		Емисија CO ₂ на годишњем нивоу у тонама	5.004,06	3.658,54
		Потрошња енергије у kWh на годишњем нивоу (обухвата потрошњу енергије зграда у власништву Града, потрошњу енергије Водовода Градишка, потрошњу енергије јавне расвјете у граду, као и производњу енергије у Топлани)	24.207,4	23.176,67
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		4.300.000	17.200.000	21.500.000
3.3.1. Мјера	Енергетска ефикасност	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
		Уштеда у потрошњи енергије	3.294	1.647

	због замјене јавне расвјете изражена у MWh		
	Број реконструисаних јавних зграда у власништву Града	0	8
	Износ подстицајних средстава за инсталирање соларних панела	-	500.000,00
	Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
	4.300.000	17.200.000	21.500.000

8.2. Детаљан преглед мјера

Табела 27

Веза са стратешким циљем	1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.		
Приоритет	1.1.Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС/БиХ		
Назив мјере	1.1.1. Оснаживање пословне инфраструктуре		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	<p>У оквиру ове мјере потребно је израдити сву потребну документацију, укључујући и пројекте инфраструктуре донијети јасне одлуке и рјешења која ће потенцијалним инвеститорима омогућити инвестирање у новоопремљене зоне, те утврдити стимулацију у погледу пвољне цијене грађевинског земљишта, као и услова градње.</p> <p>Такође потребно је утврдити и разрадити систем стимулисања развоја иницијатива за дјеловање у предузетничким центрима и инкубаторима, те у складу са захтјевима успоставити исте. Исто тако, неопходно је утврдити мјере подршке и обезбиједити исте у складу са приоритетима који ће се периодично анализирати и утврђивати.</p>		
Кључни стратешки пројекти	<ul style="list-style-type: none"> - Оснивање слободне зоне Лиман - Оснивање слободне зоне Нова Топола - Успостављање пословне зоне Обилазница 	Очекивани крајњи резултат пројекта	
		<ul style="list-style-type: none"> - Основана, инфраструктурно опремљена и насељена слободна зона Лиман - Основана, опремљена и насељена слободна зона Нова Топола - Основана, опремљена и насељена слободна зона Обилазница 	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	<ol style="list-style-type: none"> 1) Број пословних зона 2) Број слободних зона 3) Успостављени центри за истраживање и развој 4) Формирани предузетнички инкубатори/HUB-ови 5) Број пружених услуга истраживачких центара и предузетничких инкубатора 	<ol style="list-style-type: none"> 1) 1 2) - 3) - 4) - 5) - 	<ol style="list-style-type: none"> 1) 3 2) 2 3) 1 4) 1 5) 100
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Коришћењем геостратешког положаја Градишке и оснаживањем пословне инфраструктуре обезбиједиће се повећан број нових привредних субјеката чији пословни процеси су базирани на савременим техничко-технолошким достигнућима, а која ће обезбиједити повећање конкурентности, ефикасности и укупне		

	ефективности.
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 60.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 4.000.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори и партнери - 56.000.000,00 КМ
Период имплементације мјере	2023-2027. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка
Носиоци мјере	Служба градоначелника, Одјељење за развој и међународне пројекте, Одјељење за просторно уређење и грађевине и Одјељење за комуналне и стамбене послове
Циљне групе	Привредни субјети и грађани

Табела 28

Веза са стратешким циљем	1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.		
Приоритет	1.1. Повећана конкурентност градишке привреде, пуним кориштењем локацијских и инфраструктурних погодности, служи као примјер осталим ЈЛС у РС/БиХ		
Назив мјере	1.1.2. Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	Подршка предузетницима, привредницима и инвеститорима која се огледа у директним, али и индиректним подстицајима (обезбјеђење повољних услова, цијена земљишта, уређење грађевинског земљишта, комуналне накнаде, брзо рјешавање неопходних дозвола за инвестирање), уз оснажену пословну инфраструктуру, допринијеће већем интересу привредних субјеката за инвестирање, што ће у коначници допринијети њиховом успјешном дјеловању на територији града Градишка.		
Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Подстицај за развој новооснованих (start-up) привредника 2) Подстицај за развој	1) 30.000,00 2) 70.000,00	1) 100.000,00 2) 300.000,00

	постојећих малих и средњих предузећа		
	3) Подстицај за развој самосталних предузетника	3) 90.000,00	3) 300.000,00
	4) Подстицај пројектима самозапошљавања	4) 30.000,00	4) 90.000,00
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Захваљујући подршци предузетницима, привредницима и инвеститорима оснажиће се постојећи привредни субјекти и створиће се услови за повећање броја субјеката који су заинтересовани за почетак рада на подручју града Градишка.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 3.000.000,00КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 2.000.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори – 1.000.000,00 КМ		
Период имплементације мјере	2022-2027. године		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности		
Циљне групе	Привредни субјекти		

Табела 29

Веза са стратешким циљем	1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.		
Приоритет	1.2.Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке		
Назив мјере	1.2.1. Унапређење пољопривредне производње		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	Пољопривредно земљиште је главни потенцијал Градишке, посебно ако се има у виду данашњи и будући значај пољопривредне производње у свијету. У том смислу неопходно је унаприједити процес интензивне пољопривредне производње, због чега је неопходно ставити у функцију највећи дио пољопривредног земљишта. На том плану неопходно је обезбиједити значајније подстицајне мјере, посебно у области производње поврћа, млијека и цјелокупне ратарске производње. У постојећим климатским условима, неопходно је обезбиједити наводњавање пољопривредних површина, што је уз примјену свих агро-техничких мјера битан услов оптималне приносе ратарских и повртларских култура.		
Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	

	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
Индикатори за праћење резултата мјере	1) Директна финансијска подршка пољопривредној производњи 2) Изградња акумулационих језера са мрежом за наводњавање 3) Изградња система за наводњавање (црпних бушотина) 4) Изградња и стављање у функцију везног канала Врбас-Осорна-Борна	1) 195.000,00 2) 2 3) 0 4) 0	1) 1.000.000,00 2) 4 3) 6 4) 1
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	<ul style="list-style-type: none"> - Повећане површине под интензивном производњом; - Повећани приноси по јединици површине; - Унапријеђен квалитет пољопривредних производа. 		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 11.000.000,00 КМ Извор: <ul style="list-style-type: none"> - Буџет Града Градишка – 3.000.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 8.000.000,00 КМ 		
Период имплементације мјере	2022-2027. године		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа и комунална предузећа		
Носиоци мјере	Одјељење за пољопривреду и рурални развој, Одјељење за комуналне и стамбене послове и КП „Водовод“ а.д. Градишка		
Циљне групе	Пољопривредни произвођачи		

Табела 30

Веза са стратешким циљем	1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.
Приоритет	1.2.Остварене нове инвестиције које омогућују оптимално кориштење расположивих прерађивачких, пољопривредних, туристичких и осталих ресурса Градишке
Назив мјере	1.2.2. Креирање и активирање туристичких производа
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	За активирање туристичких потенцијала неопходно је креирати и диверсификовати постојеће туристичке ресурсе (култура и наслеђе,

	природа и спортско-рекреативни садржаји). Неопходно је дјеловати и на подручју развоја искустава, доживљаја и атракција, који се вежу за сеоски туризам (агротуризам), активни туризам, авантуристички туризам, циклотуризам, екотуризам, инклузивни туризам, искуствени туризам, манифестациони туризам, културни туризам, ловни и риболовни туризам, за које на територији града Градишка постоје реални потенцијали.		
Кључни стратешки пројекти	- Модернизација Савског кеја	Очекивани крајњи резултат пројекта	
		- Стављање ужег центра града у функцију развоја културно-туристичких и рекреативних садржаја	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	- Број креираних туристичких производа на територији града Градишка	1	10
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Повећање садржаја туристичке понуде, а посебно доступности туристичких дестинација, допринијеће повећању интереса за туризам у граду Градишка, што ће кроз трговинску и услужну дјелатност повећати приходе од туризма на територији града.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 3.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 1.500.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори – 1.500.000,00 КМ		
Период имплементације мјере	2023-2027. године		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка		
Носиоци мјере	Туристичка организација Градишка, Одјељење за развој и међународне пројекте		
Циљне групе	Домаћи и страни туристи		

Табела 31

Веза са стратешким циљем	1. Повећана запосленост и додатна вриједност у привреди Градишке, јачањем њене конкурентности и повезаности са фирмама из земље и иностранства.
Приоритет	1.3. Унапређен квалитет радне снаге иде у сусрет потребама растуће привреде омогућујући веће и квалитетније запошљавање у приватном сектору
Назив мјере	1.3.1. Развој људских ресурса према потребама привреде

<p>Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања</p>	<p>Развој људских ресурса према потребама привреде обавља се у три правца, кроз формални систем образовања, гдје се стиче степен оспособљености, кроз неформалне системе путем организовања разних едукативних облика усавршавања (семинари, радионице, фокус групе), те кроз формални систем образовања одраслих (програми оспособљавања, преквалификације и доквалификације).</p> <p>У наредном периоду неопходно је наставити са праћењем стања на тржишту рада, снимајући и утврђујући потребе за техничко струковним и занатским кадровима, те с тим у вези наставити са увођењем нових, као и иновирањем постојећих наставних планова и програма.</p> <p>У току је активност на припреми стратегије образовања и запошљавања на територији града Градишка, која би требала дати битне одговоре и будуће правце дјеловања из наведених области.</p> <p>Упоредно са наведеним неопходно је наставити и са развојем и јачањем техничких и кадровских образовних капацитета.</p> <p>Све наведено обезбидиће повољнију квалификациону структуру што ће омогућити лакше и квалитетније запошљавање, у складу са потребама привреде.</p>		
<p>Кључни стратешки пројекти</p>		<p>Очекивани крајњи резултат пројекта</p>	
<p>Индикатори за праћење резултата мјере</p>	<p>Индикатори (излазног резултата)</p>	<p>Полазне вриједности (2020.)</p>	<p>Циљне вриједности (2027.)</p>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Иницирање увођења нових наставних планова и програма у техничка занимања 2. Иницирање увођења нових наставних планова и програма у средња трогодишња струковна занимања 3. Развој и сертификација средњих школа за програме оспособљавања, преквалификације и доквалификације 4. Број ученика који обављају практичну наставу код познатог послодавца 	<ol style="list-style-type: none"> 1) 3 2) 1 3) 9 4) 148 	<ol style="list-style-type: none"> 1) 5 2) 3 3) 15 4) 300
<p>Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета</p>	<p>Развијени људски потенцијали у складу са потребама привреде, који ће пронаћи брз и адекватан радни ангажман базиран на високим радним стандардима (висок лични доходак и повољни услови рада).</p>		
<p>Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања</p>	<p>Износ: 500.000,00 КМ</p> <p>Извор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Буџет Града Градишка – 200.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 300.000,00 КМ 		

Период имплементације мјере	2022-2027. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа и образовне институције
Носиоци мјере	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности и Одјељење за развој и међународне пројекте
Циљне групе	Ученици, привредници, запослена и незапослена лица

Табела 32

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе		
Приоритет	2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју града Градишка		
Назив мјере	2.1.1. Образовање		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	<p>На плану образовања, неопходно је даље радити на унапређењу инфраструктуре и опремању школских кабинета путем сталног осавремењивања опреме и учила неопходних за образовање.</p> <p>Наставити радити на побољшању квалитета образовног процеса кроз осавремењавање постојећих и увођење нових наставних планова и програма у складу са захтјевима привредних субјеката, али и уважавајући интересе и наклоност ученика у данашњем систему вриједности.</p> <p>Исто тако, неопходно је наставити са увођењем нових и афирмацијом постојећих програма оспособљавања, преквалификација и доквалификација, како би се ријешило питање образовања одраслих и развој њихових вјештина у складу са потребама привреде.</p>		
Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	<ol style="list-style-type: none"> Број програма формалног образовања у граду Градишка Број програма неформалног образовања на територији града Градишка 	<ol style="list-style-type: none"> 23 9 	<ol style="list-style-type: none"> 25 15
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Обезбијеђен квалитетан образовни систем у складу са потребама привреде, у којем ће ученици пронаћи брз и адекватан радни ангажман базиран на високим радним стандардима (висок лични доходак и повољни услови рада). Овај систем ће обезбиједити претпоставке за успјешан наставак школовања на високошколским установама.		

Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 2.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 500.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори – 1.500.000,00 КМ
Период имплементације мјере	2022-2027. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка
Носиоци мјере	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности и Одјељење за развој и међународне пројекте
Циљне групе	Грађани града Градишка

Табела 33

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе		
Приоритет	2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју града Градишка		
Назив мјере	2.1.2. Култура		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	Потребно је наставити радити на развоју субјеката, који обезбјеђују културне садржаје, али и радити на унапређењу садржаја и обухвата у области културе и избору културних садржаја у складу са потребама грађана, који ће се утврдити на бази испитивања јавног мњења. У смислу обухвата неопходно је културне садржаје што више приближити грађанима, како у урбаном, тако и у руралном дијелу града, за шта постоје инфраструктурне и кадровске могућности.		
Кључни стратешки пројекти	Очекивани крајњи резултат пројекта		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1. Број одржаних културних садржаја	1. 58	1. 75
	2. Број одржаних културно-забавних садржаја	2. 68	2. 70
	3. Број одржаних забавних садржаја	3. 74	3. 77

Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Развијени професионални и аматерски субјекти који обезбјеђују културне садржаје и задовољење потреба грађана у области културе.
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 1.700.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 850.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 850.000,00 КМ
Период имплементације мјере	2022-2027. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка
Носиоци мјере	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности
Циљне групе	Грађани града Градишка

Табела 34

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе		
Приоритет	2.1. Осигурати квалитетније образовне, културне и спортске садржаје у складу са потребама младих образованих људи, посебно младих породица, на подручју града Градишка		
Назив мјере	2.1.3. Спорт		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	У протеклом периоду у свим областима спорта створени су реални услови за развој спортских активности у области професионалног спорта, аматерско такмичарског спорта и школског спорта, и то у већини области за које постоји интерес грађана. У наредном периоду неопходно је наставити са стварањем инфраструктурних услова, а посебно радити на организационом и стручном јачању спортских организација и друштава са територије града Градишка.		
Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)

	1. Број спортских организација 2. Број активних учесника у професионалном спорту 3. Број учесника у аматерско-такмичарском спорту	1) 78 2) 500 3) 3.000	1) 80 2) 500 3) 3.500
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	-Повећан број учесника у спортским активностима; -Повећан број такмичења на територији града; -Број освојених спортских признања; -Повећан интерес дјеце за спортске активности.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 7.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 2.000.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 5.000.000,00 КМ		
Период имплементације мјере	2022-2027. године		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности		
Циљне групе	Грађани и спортисти града Градишка		

Табела 35

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе
Приоритет	2.2. Обезбиједити квалитетне социјалне и здравствене услуге за све становнике посебно за старију популацију и лица у стању социјалне потребе
Назив мјере	2.2.1. Социјална заштита
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	На плану социјалне заштите неопходно је вршити стално актуализирање социјалне карте грађана по насељеним мјестима, обезбиједити повећање обухвата лица која се смјештају у установе социјалне заштите. Континуирано обезбиједити дневно збрињавање дјеце и омладине са сметњама у развоју. Вршити и унапређивати помоћ и његу за стара и немоћна лица, која се организује преко регистрованог даваоца услуга социјалне заштите. У наредном периоду неопходно је размотрити и у складу са могућностима, а у сарадњи са вишим нивоима власти обезбиједити предуслове за оснивање установе за смјештај лица са инвалидитетом. Потребно је приступити оснивању дневног центра за лица са сметњама у развоју. На овај начин створиће се услови за побољшање квалитета живота корисника социјалне заштите као и њиховим породицама.

Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Обухват корисника социјалне заштите 2) Износ средстава за социјалну заштиту 3) Број новокреираних и унапређење постојећих услуга социјалне заштите	1) 2.441 2) 2.961.300,00 3) -	1) 2.441 2) 6.000.000,00 3) 2
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Побољшање статуса и стварање хуманијих услова за живот корисника социјалне заштите, као и побољшање статуса живота њихових породица.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 3.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 1.000.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 2.000.000,00 КМ		
Период имплементације мјере	2022-2027. године		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности и Центар за социјални рад		
Циљне групе	Грађани града Градишка		

Табела 36

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе		
Приоритет	2.2. Обезбиједити квалитетне социјалне и здравствене услуге за све становнике посебно за старију популацију и лица у стању социјалне потребе		
Назив мјере	2.2.2. Здравство		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	<p>У складу са новонасталом и све израженијом ситуацијом која је узрокована пандемијом корона вируса, као и евентуално могућим другим сличним појавама, неопходно је формирати службе, односно организовати се за свеобухватнију могућност пружања превентивних услуга у циљу смањења настанка и посљедица изазваних заразним болестима.</p> <p>Вршити континуираним обнављање дијагностичке опреме, која ће обезбиједити већу сигурност код дијагнозе стања и допринијети ефикаснијем и бржем дјеловању на подручју предузимања адекватних мјера лијечења.</p> <p>Радити на унапређењу и редовном обављању послова дезинфекције, дезинсекције и дератизације на територији града Градишка.</p> <p>На подручју управљања људским ресурсима, потребно је обезбиједити континуирану професионалну едукацију запослених у здравственим установама града Градишка.</p>		
Кључни стратешки пројекти	Очекивани крајњи резултат пројекта		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Број новокреираних и унапређење постојећих услуга здравствене заштите	1) 0	1) 30
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	<p>Реализацијом планираних активности обезбиједиће се:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Повећан ниво задовољства становништва здравственим услугама на територији града Градишка; -Смањена потрошња лијекова; -Смањење потребних дијагностичких поступака; -Смањено вријеме и трошкови болничког лијечења; -Смањене потребе за здравственим услугама ван територије града Градишка. 		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	<p>Износ: 1.500.000,00 КМ</p> <p>Извор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Буџет Града Градишка – 500.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 1.000.000,00 КМ 		

Период имплементације мјере	2022-2027. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка
Носиоци мјере	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности и Дом здравља Градишка
Циљне групе	Грађани града Градишка

Табела 37

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе		
Приоритет	2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге		
Назив мјере	2.3.1. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у руралном подручју града		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	На руралном подручју града када су у питању друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји неопходно је обезбиједити приближно једнаке услове живота као и у урбаном дијелу града, а то подразумева да се обезбиједи инфраструктурни услови, односно објекти у којима ће се одвијати друштвени живот становника, а посебно старијих и млађих лица. Исто тако неопходно је да сви грађани имају могућност да модернизованим путевима (асфалтираним) буду повезани са центром града, те да имају обезбјеђено стабилно снабдјевање електричном енергијом, телекомуникационим и интернет везама. За највећи дио руралног становништва неопходно је обезбиједити стабилан извор контролисане питке воде, по могућности из централног водовода, одвоз чврстог отпада, као и несметано одвијање јавног саобраћаја.		
Кључни стратешки пројекти	- Развој водоводног система Градишке на ширем подручју Нове Тополе – „Градишка југ“	Очекивани крајњи резултат пројекта	
		-Повећан обухват мјесних заједница појединачних корисника; -Обезбјеђена здравствено контролисане питка за кориснике.	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Број нових и реконструисаних друштвених домова у руралним подручјима града	1) 7	1) 10
	2) Дужина модернизованих локалних и некатегорисаних путева (m)	2) 24.951,71	2) 32.400
	3) Број расвјетних тијела на руралном подручју	3) 3.719	3) 4.000
	4) Број прикључака на централну водоводну мрежу	4) 9.943	4) 12.000

	5) Број домаћинстава обухваћена збрињавањем чврстог отпада од стране Градске чистоће	5) 11.962	5) 13.158
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Задржавање становништва на руралним подручјима, што ће обезбиједити максимално коришћења природних ресурса, а прије свега пољопривредних површина, те одржавање створене инфраструктуре, као и коришћење стамбеног фонда у руралним дијеловима, са циљем смањења притиска на станоградњу у урбаном дијелу града.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 25.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 7.000.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 18.000.000,00 КМ		
Период имплементације мјере	2022-2027. године		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка		
Носиоци мјере	Одјељење за комуналне и стамбене послове		
Циљне групе	Грађани града Градишка		

Табела 38

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе
Приоритет	2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге
Назив мјере	2.3.2. Друштвени, комунални и инфраструктурни садржаји у урбаном подручју града
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	Градско урбано подручје са својим јавним објектима, њиховим грађевинским рјешењима и програмским садржајима мора бити привлачно, интересантно, занимљиво и изазовно за све становнике града Градишка, пролазнике и туристе који посјећују град. Урбани дио града мора одавати утисак посебног мјеста са властитим идентитетом. Сви његови грађани морају осјећати припадност свом мјесту, а град њима својим садржајима мора пружити осјећај задовољства. На том плану неопходно је извршити обнову јавних објеката, а прије свега Градске вијећнице, Соколског дома, подручје Српске вароши, реализовати пројекат Тријумфална капије, као и друге пројекте из области саобраћајне и остале инфраструктуре, који ће побољшати визуелни изглед града. Упоредно са наведеним, неопходно је обезбиједити изналажење могућности са заинтересованим субјектима-инвеститорима, за изградњу хотелских и нових спортско-рекреативних објеката за развој нових садржаја (затворени базен). Исто тако, неопходно је размотрити могућности измјештања ЗП Електробрајина са садашње локације на

	локацију у ширем подручју града.		
Кључни стратешки пројекти	<ul style="list-style-type: none"> - Пројекат Српска варош - Пројекат Тријумфална капија на улазу у град 	Очекивани крајњи резултат пројекта	
		<ul style="list-style-type: none"> - Обнова градитељске цјелине Српске вароши и унапређење туристичких потенцијала града - Мултимедијални приказ туристичких потенцијала Републике Српске 	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Број нових друштвених објеката	1) 2	1) 3
	2) Број модернизованих друштвених објеката (годишње)	2) 1	2) 3
	3) Дужина модернизованих улица (m)	3) 6.241	3) 8.200
	4) Дужина новоизграђених улица (m)	4) 620	4) 1.000
	5) Организована паркинг мјеста (m2)	5) 1.065	5) 1.300
	6) Обухват уређених парковских површина (m2)	6) 21.278	6) 25.000
	7) Проширење обухвата и модернизација расвјете	7) 2.576	7) 2.800
	8) Број прикључака на централну водоводну мрежу	8) 8.035	8) 9.500
	9) Број изграђених гаражних мјеста	9) -	9) 255
	10) Број линија јавног саобраћаја	10) 32	10) 35
	11) Број прикључака на даљинско гријање	11) 1.305	11) 1.500
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Реализацијом наведене мјере обезбиједиће се заокружена градска цјелина са свим битним садржајима за организацију живота, а то ће допринијети повољнијој миграционој политици, уносу капитала и нових идеја на плану економског развоја, те изналажењу нових облика запошљавања и извора егзистенције.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 35.000.000,00 KM Извор: <ul style="list-style-type: none"> - Буџет Града Градишка – 10.000.000,00 KM; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 25.000.000,00 KM 		

Период имплементације мјере	2022-2027. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка
Носиоци мјере	Одјељење за комуналне и стамбене послове
Циљне групе	Грађани града Градишка

Табела 39

Веза са стратешким циљем	2. Побољшан квалитет живота за становништво Градишке, унапређивањем постојећих и стварањем нових јавних услуга, посебно за младе и старије особе		
Приоритет	2.3. Унаприједити друштвене садржаје и јавне услуге		
Назив мјере	2.3.3. Унапређење рада јавних институција и органа власти		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	<p>Јавне институције на територији града су максимално у функцији грађана и привредника, са сталним настојањем да се обезбиједи максимална покривеност свих потреба, одржи и унаприједи квалитет пружања услуга, обезбиједи евентуално недостајућа покривеност свих потреба, те да се организацијски максимално прилагоде потребама грађана и привредника, а комплетну дјелатност учине ефикаснијом и транспарентном.</p> <p>Исто тако, Градска управа је максимално посвећена ефикасном пружању административних услуга физичким и правним лицима. У наредном периоду неопходно је радити на скраћењу и поједностављењу провођења административних поступака, а прије свега кроз увезивање свих база података које се користе приликом пружања предметних услуга.</p> <p>Један од главних циљева је да се обезбиједи потребни услови да се већина административних услуга за грађане и привреднике одвија и завршава на једном мјесту.</p>		
Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Степен задовољства становништва јавним услугама 2) Степен задовољства становништва квалитетом административних услуга	1) 60,96% 2) 77%	1) 75% 2) 90%

Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Повећан ниво задовољства становништва и привредних субјеката квалитетом и ефикасношћу јавних и административних услуга.
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 800.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 400.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 400.000,00 КМ
Период имплементације мјере	2022-2027. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка
Носиоци мјере	Одјељење за општу управу и комунална предузећа
Циљне групе	Грађани града Градишка

Табела 40

Веза са стратешким циљем	3. Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода
Приоритет	3.1. Унапређење система заштите и спасавања од природних непогода и других несрећа
Назив мјере	3.1.1. Заштита и спасавање од елементарних непогода
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	<p>Заштита и спасавање од елементарних непогода када је у питању простор града Градишке подразумијева спровођење мјера превенције и заштите, које се односе на различите идентификоване врсте опасности, различите ризике од непогода/катастрофа, односно на елементарне непогоде и техничке опасности. У погледу елементарних непогода простор града је угрожен земљотресима, поплавама, клизиштима, хидрометеоролошким опасностима (суша, град, обилан снијег, олујно невријеме), пожарима и заразним болестима, епидемијама.</p> <p>У циљу јачања система заштите од природних непогода и техничко-технолошких опасности потребно је у континуитету спроводити мјере које се односе на мјере заштите, али и мјере спасавања. У наредном периоду је потребно унаприједити моделе отклањања могућих узрока угрожавања становништва, оснажити моделе спасавања и пружање помоћи кроз организовање цивилне заштите, унаприједити превентивне и оперативне активности које се предузимају у циљу спасавања људи, материјалних и културних добара и животне средине, потребно је додатно предузети мјере и активности на ублажавању и отклањању непосредних посљедица усљед елементарне непогоде и друге несреће и стварању неопходних услова за живот људи на угроженом подручју, додатно организовати, опремити и оспособити снаге заштите и спасавања на локалном нивоу. Као најзначајнији пројекти везани за ову мјеру издвајају се следећи:</p> <p>Опремање Професионалне ватрогасно-спасилачке јединице (набавка возила – Ватрогасне љестве);</p> <p>Опремање ЈП „Противградна превентива РС“;</p> <p>Опремање Одсјека за цивилну заштиту;</p> <p>Деминирање подручја уз ријеку Саву (Орубица, Бок Јанковац и Мачковац).</p>

Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне Вриједности (2027.)
	1) Годишњи износ улагања у каналску мрежу 2) Годишњи износ улагања у системе заштите од мраза и града у пољопривреди 3) Број оспособљених спасилаца и горских спасиоца за спријечавање несрећа, спашавање и пружање прве помоћи у планини, на води и на другим неприступачним подручјима и у изванредним околностима 4) Број успостављених подстаница Горске службе спасавања Градишка 5) Број возила - ватрогасних љестви 6) Површина за коју се сумња да се налази под минско-експлозивним средствима (ha)	1) 336.391 2) 74.500 3) 5 4) – 5) – 6) 114,93	1) 600.000 2) 124.500 3) 55 4) 2 5) 1 6) 80
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Реализација планираних пројеката допринијеће смањењу материјалне штете на подручјима која су погођена елементарним непогодама, повећању броја и дужине заштитних објеката од поплава, те смањењу површина за која се сумња да се налазе под минско-експлозивним средствима.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 4.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 750.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 3.250.000,00 КМ		
Период имплементације мјере	2022-2027. година		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка		
Носиоци мјере	ЈП „Противградна превентива РС“, Служба градоначелника, Одјељење за развој и међународне пројекте, Професионално ватрогасно-спасилачка јединица, Горска служба спасавања Градишка, Одјељење за пољопривреду и рурални развој, Одјељење за комуналне и стамбене послове		
Циљне групе	Становништво града Градишке, пољопривредна домаћинства, чланови ГСС Градишка, припадници Професионалне ватрогасно-спасилачке јединице		

Табела 41

Веза са стратешким циљем	3. Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода		
Приоритет	3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације		
Назив мјере	3.2.1. Заштита вода, земљишта и природе		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	<p>Унапређење заштите животне средине путем заштите вода земљишта и природе, подразумијева прије свега поступање по законским условима и правилима око утврђивања и провођења мјера заштите истих. Питка вода на подручју Градишке се углавном црпи из централног изворишта, које захтјева максималну физички заштитити и сталну контролу квалитета и здравствене исправности а што је услов за, уколико је потребно, адекватно и правовремено дјеловање. Такође је неопходно локална изворишта прије свега физички заштитити, те обезбиједити сталну контролу здравствене исправности воде. У наредном периоду неопходно је радити на проширењу водоводне мреже на цијелом подручју Градишке и развијати свијест о важности конзумирања контролисане воде, а што се обезбјеђује прикључењем на централни водовод. Исто тако је неопходно предузети све мјере контроле и заштите текућих вода, како би се заштитиле биљне и животињске врсте. Када је у питању заштита земљишта и природе потребно је проводити законима прописане мјере и обезбиједити правовремено дјеловање на посљедице које могу бити изазване временским непогодама, а које могу угрозити природни амбијент. Неопходно је осигурати и контролу примјене хемијских средстава за заштиту биљака (пестицида).</p> <p>У смислу потпуне заштите природне околине неопходно је преузети мјере на прикупљању и пречишћавању отпадних вода, чиме се штите, питка вода, текући водотоци, јавне површине, као и стамбени и привредни објекти.</p>		
Кључни стратешки пројекти	- Рехабилитација постојеће, изградња нове канализационе мреже са градским постројењем за пречишћавање отпадних вода	Очекивани крајњи резултат пројекта	
		Прикупљене и пречишћене отпадне воде на ужем градском подручју	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Број пречистача отпадних вода на територији града Градишка	1) 1	1) 2
	2) Број одржаних јавних дебата о значају и важности заштите природног окружења	2) –	2) 10
	3) Доношење прописа везаних за дјеловање на плану заштите природне средине (воде, земљишта и природе)	3) -	3) 1
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	<p>-Побољшана здравствена заштита становништва; -Смањен ниво загађености ваздуха, земље и природе; -Заштићене биљне и животињске врсте у текућим водама; -Квалитетнији услови живота становништва.</p>		

Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 60.000.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 2.500.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 57.500.000,00 КМ
Период имплементације мјере	2022-2027. година
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка, КП „Градска чистоћа“ а.д. Градишка
Носиоци мјере	Одјељење за комуналне и стамбене послове и КП „Водовод“ а.д. Градишка
Циљне групе	Грађани града Градишка

Табела 42

Веза са стратешким циљем	3. Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода		
Приоритет	3.2. Унапријеђена заштита животне средине од загађења и девастације		
Назив мјере	3.2.2. Управљање отпадом		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	<p>На плану управљања отпадом на територији града Градишка потребно је задржати постојећи континуитет у прикупљању и одвозу, односно збрињавању отпада, а истовремено се мора приступити процесу рационализације трошкова, путем раздвајања отпада по врстама, што захтјева неопходну реконструкцију трансфер станице у граду.</p> <p>Упоредо са овим, за прикупљање отпада код становништва, потребно је осавремењавати опрему и систем прикупљања прије свега путем подземних контејнера у урбаном дијелу града и већем броју мобилних контејнера у руралним подручјима. Трајно одређење града по питању управљања отпадом је изградња спалионице којом се рјешава и питање отпада али обезбјеђује и производња енергије.</p>		
Кључни стратешки пројекти		Очекивани крајњи резултат пројекта	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)
	1) Количина прикупљеног мјешовитог комуналног отпада (тона)	1) 11.257	1) 12.500
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Обезбјеђен ефикаснији и рационалнији систем управљања отпадом, чиме ће се обезбиједити максимална чистоћа јавних површина на задовољство свих становника, посјетилаца и туриста.		

Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 7.540.000,00 КМ Извор: - Буџет Града Градишка – 1.500.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори - 6.040.000,00 КМ
Период имплементације мјере	2023-2025. године
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка и КП „Градска чистоћа“ а.д. Градишка
Носиоци мјере	Одјељење за комуналне и стамбене послове
Циљне групе	Грађани града Градишка

Табела 43

Веза са стратешким циљем	3. Унапређена заштита животне средине и заштита од непогода		
Приоритет	3.3. Унапређење енергетске ефикасности		
Назив мјере	3.3.1. Енергетска ефикасност		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања	Једно од главних питања у граду Градишка је смањење потрошње енергије и редукција емисије CO ₂ . На том плану градња сви јавних објекта је усклађена са захтјевима енергетске ефикасности и максималне штедње енергије. У току је припрема и реализација енергетске санације осам јавних објекта примјењујући све мјере на подручју енергетске ефикасности. Упоредо са предузимањем мјера смањења потрошње енергије створени су услови да се смањи емисија CO ₂ , кроз измјештање теретног саобраћаја из ужег центра града на новоизграђени мост узводно од градског насеља, затим кроз замјену постојеће расвјете ЛЕД расвјетом, те кроз планирану модернизацију система даљинског гријања у граду Градишка, којом ће се обезбиједити покривеност топлотном енергијом, односно снабдјевање комплетног градског насеља, а што ће елиминисати досадашњи индивидуални систем загријавања просторија путем чврстог горива (дрва и угаљ), а самим тим смањења загађености ваздуха.		
Кључни стратешки пројекти	<ul style="list-style-type: none"> - Замјена постојеће расвјете LED расвјетом - Модернизација система даљинског гријања у граду Градишка 	Очекивани крајњи резултат пројекта	
		<ul style="list-style-type: none"> - Смањење емисије CO₂, смањење потрошње енергије и љепши угођај за становништво. - Смањење емисије CO₂, смањење трошкова гријања и комфорније становање. 	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности (2020.)	Циљне вриједности (2027.)

	1) Уштеда у потрошњи енергије због замјене јавне расвјете изражена у MWh 2) Број реконструисаних јавних зграда у власништву Града 3) Износ подстицајних средстава за инсталирање соларних панела	1) 3.294 2) - 3) -	1) 1.647 2) 8 3) 500.000,00
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	<ul style="list-style-type: none"> - Смањење потрошње енергије; - Смањење емисије гасова који изазивају ефекат стаклене баште; - Повећање укупног комфора становања у граду Градишка. 		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 21.500.000,00 КМ Извор: <ul style="list-style-type: none"> - Буџет Града Градишка – 4.300.000,00 КМ; - Влада Републике Српске, страни и домаћи донатори – 17.200.000,00 КМ 		
Период имплементације мјере	2022-2027. године		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Градска управа града Градишка		
Носиоци мјере	Одјељење за комуналне и стамбене послове		
Циљне групе	Грађани града Градишка		